

PLANPROGRAM
HENRIKSDAL

SAMRÅDSHANDLING 2017

NACKA
BYGGER
STAD

NACKA BYGGER STAD

Under de senaste decennierna har bebyggelsen mellan Stockholm och Nacka vuxit mer och mer samman. Många bostäder och arbetsplatser har kommit till och områden börjar växa ihop.

År 2030 är vi 40 000 fler nackabor och västra Sicklaön är en del av innerstaden. För att möta den ökande befolkningen planerar vi att bygga cirka 14 000 nya bostäder på västra Sicklaön den närmaste 20-årsperioden. En förutsättning för bostadsbyggandet är att tunnelbanan snabbt byggs ut till Nacka.

Många projekt pågår samtidigt - från omvandlingen av Kvarnholmen med tusentals nya bostäder och arbetsplatser- till förtätning med enstaka hus. På några platser pågår byggandet för fullt, i andra områden kan du vara med att påverka hur ny bebyggelse, grönområden och trafiklösningar ska se ut.

Vi vill att västra Sicklaön ska utvecklas till en tät och levande stadsdel där det är attraktivt att vara, verka och bo. Självklart vill vi att du som bor eller verkar i Nacka ska vara aktiv och delaktig i det arbetet.

Vi hoppas att du ska känna stolthet och engagemang när vi bygger stad tillsammans.

Mats Gerdau
Kommunstyrelsens ordförande

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	4
INLEDNING OCH BAKGRUND	6
MÅL, VISION OCH STRATEGIER	18
PROGRAMFÖRSLAGET	20
PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR	53
HÅLLBARHET OCH KONSEKVENSER	84
GENOMFÖRANDE	92

SAMMANFATTNING

Henriksdalsberget syns vida i stadsbilden med den borgliknande bebyggelsen som ackompanjeras av ett svampformat vattentorn och en skorsten. Närheten till Stockholm är påtaglig och sprickdalslandskapet erbjuder vackra utblickspunkter mot innerstaden och inloppet. Närbelägna landmärken som Danvikshem och Danviksklippan ger platsen karaktär. Området består av bebyggelseenkla avgränsade av vägar och naturmark. Inom området finns bostäder, skolor, förskolor och lokaler för kontor och handel samt parker. Här finns även parkeringshus och det är nära till kollektivtrafik såsom buss och Saltsjöbanan.

Henriksdalsområdet har stor potential att utvecklas när Nacka växer och därför har ett programförslag tagits fram. Ett planprogram är vägledande i framtida stadsutveckling och är inte juridiskt bindande. Programförslaget utgår från översiktsplanen, visionen för Nacka stad "Nära och nyskapande", Fundamenta och andra strategiska styrdokument. Tre övergripande mål har definierats för Henriksdalsområdet: En sammanhängande stadsmiljö som en naturlig del av Nacka stad, en stadsutveckling som bygger vidare på områdets värden, till exempel vackra utblickspunkter samt en trygg, tillgänglig och levande stadsdel. För att uppnå målen utgår programförslaget från tre strategier: förstärk sambanden och målpunkter, förtätning och förnyelse.

Programförslaget utgår från det dramatiska sprickdalslandskapet vilket skapar intressanta möjligheter för en varierad bebyggelse som länkar samman stadsdelen. Kvarnholmsvägen utformas till en stadsgata med bebyggelse som ramar in gaturummet. Lokaler i bottenvåningar möjliggörs för att skapa liv och rörelse längs västra delen av Kvarnholmsvägen. Mer stadsmässiga kvarter föreslås i området kring Danvikens före detta kyrkogård som bättre ansluter till Finnboda park. Här är det möjligt att utveckla skolområdet, en ny idrottshall och en ny fritidsgård. På Henriksdalsberget föreslås ny bostadsbebyggelse som följer terrängen, tar upp höjdskillnader och där anpassning sker i höjd med hänsyn till riksintresset och utpekade landmärken. På bergsplatån föreslås även rutnätskvarter invid ett parkstråk med bibehållen naturmark. I huvudsak föreslås bebyggelse i 5-6 våningar längs huvudstråken men högre byggnader föreslås även på platser som tål att markeras, till exempel i anslutning till ett torg eller en viktig nod. I sin helhet innebär programförslaget cirka 1400-1700 bostäder och cirka 50000-60000 kvadratmeter för andra verksamheter.

Henriksdalsberget har med sina vackra utsiktsplatser en stor potential som framtida rekreationsresurs. Programförslaget innebär att det skapas tydliga stråk, som leder ut i naturen och tillgängliggör områdets rekreativa kvaliteter.

Programförslaget innehåller en preliminär miljöredovisning som beskriver konsekvenser på miljön om programmet genomförs. Den preliminära miljöredovisningen identifierar även vilka viktiga miljöaspekter som bör beaktas i kommande detaljplanearbete. Vidare anger programförslaget en preliminär etappindelning som klargör i vilken ordning och inom vilka tidsramar detaljplanering bör ske. För de områden som berörs av den provisoriska bussomstigningen vid Henriksdals station och den pågående utbyggnaden av Henriksdals avloppsreningsverk beräknas planläggning och utbyggnad ske i den sista detaljplaneetappen.

Samråd om programförslaget hålls i början av 2017. Synpunkter kan lämnas skriftligt och i Nacka kommuns 3D-modell. Välkomna att tycka till om programförslaget!

Idéskiss- 3D-vy programförslaget

3D-vy över programområdet, vy från väst. Befintlig bebyggelse i mörk kulör och föreslagen i ljus kulör.

INLEDNING OCH BAKGRUND

Henriksdalsberget syns vida i stadsbilden med den borgliknande bebyggelsen som ackompanjeras av ett svampformat vattentorn och en skorsten. Närheten till Stockholm är påtaglig då den kuperade terrängen erbjuder vackra utblickspunkter mot innerstaden och inloppet. Området har bebyggelseenkla av åtskilda av vägar och naturmark. Inom området finns bostäder, skolor, förskolor och lokaler för kontor och handel samt parker. Det är nära till kollektivtrafik såsom buss och Saltsjöbanan.

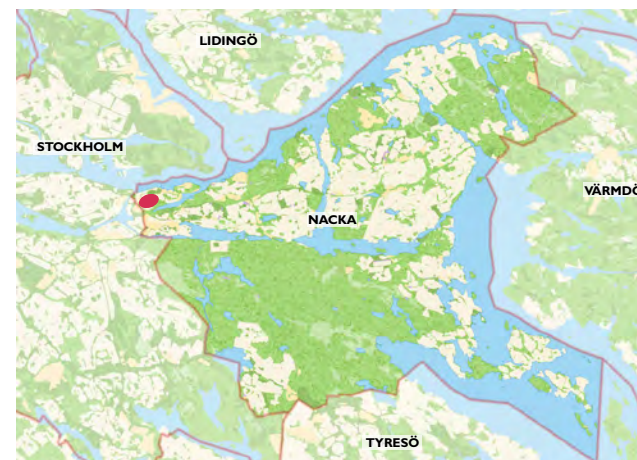
Henriksdal har enligt flera källor fått sitt namn efter fiskaren Hindric (Henrik) Österman som byggde en gård i dalgången mellan Danviken och Svindersviken under 1760-talet. På 1870-talet började den lantliga idyllen i Henriksdal förändras av industriella etableringar. Ryländer och Rudolphs elektrotekniska fabrik vid Henriksdals gård bestod fram till 1950-talets slut och det tillbyggda huset är idag dalgångens enda äldre bebyggelse. Efter Saltsjöqvarns nedläggning i slutet av 1980-talet hade den sista storskaliga industrin upphört i området.

Utvecklingen med fler bostäder i Henriksdal inleddes när Henriksdalsberget bebyggdes omkring 1970 med cirka 750 bostäder. Långa skivhus omsluter en skyddad innergård. Då området tillhör Stockholms stadsbild fick fasaderna en ockragul puts för att ansluta till Södermalms bebyggelsefront.

Genom att vara en del av en attraktiv storstadsregion ställs krav på att Nacka aktivt bidrar till regionens utveckling. Henriksdalsområdet har stor potential att utvecklas när Nacka växer. Planprogrammet syftar till att utreda förutsättningarna för att utveckla Henriksdalsområdet till en sammanhängande och tätare stadsmiljö som är en naturlig del av Nacka stad.

PROGRAMOMRÅDE

Henriksdal ligger på västra Sicklaön och gränsar till Stockholm stad. Programområdet avgränsas av Henriksdals reningsverk i väster, Saltsjöqvarn i norr, Finnboda i öster och Värmdöleden i söder. Programområdet har via Kvarnholmsvägen direkt förbindelse till Värmdövägen med förbindelse för cykel, buss och bil till Slussen.

Översiktskarta, rött markerar Henriksdals läge i kommunen.

Henriksdalsberget, parkeringsgarage längs med Kvarnholmsvägen i förgrunden, vy från norr.

— Programområde

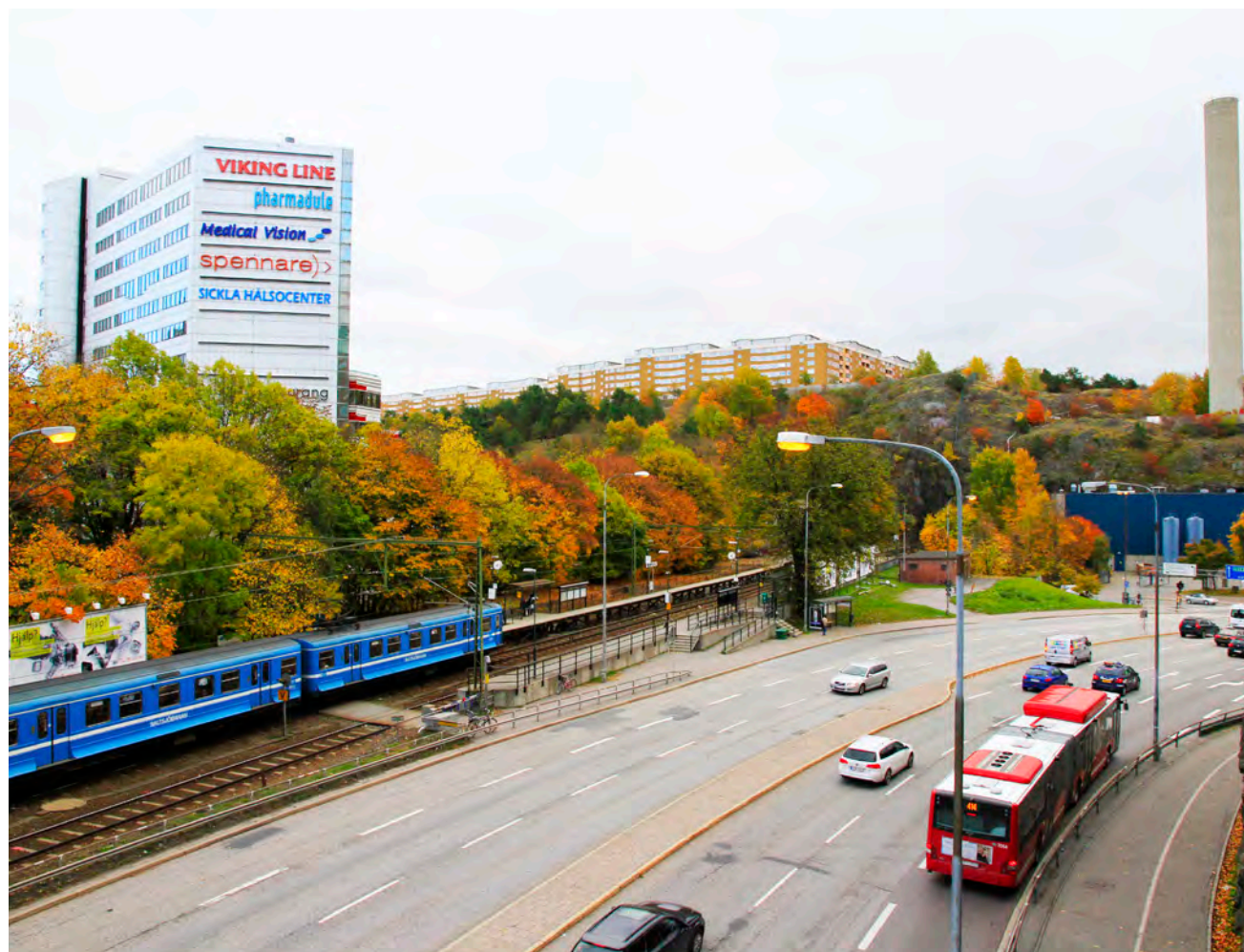

MARKÄGOFÖRHÅLLANDE

Marken inom programområdet ägs till största delen av Nacka kommun men även av ett antal privata aktörer. Både äganderätt och tomträtt förekommer inom programområdet. Exempelvis är Henriksdalsbergets bebyggelse upplåten med tomträtt till tre olika bostadsrättsföreningar. Båtklubbarna vid Svindersviken är upplåtna med arrende.

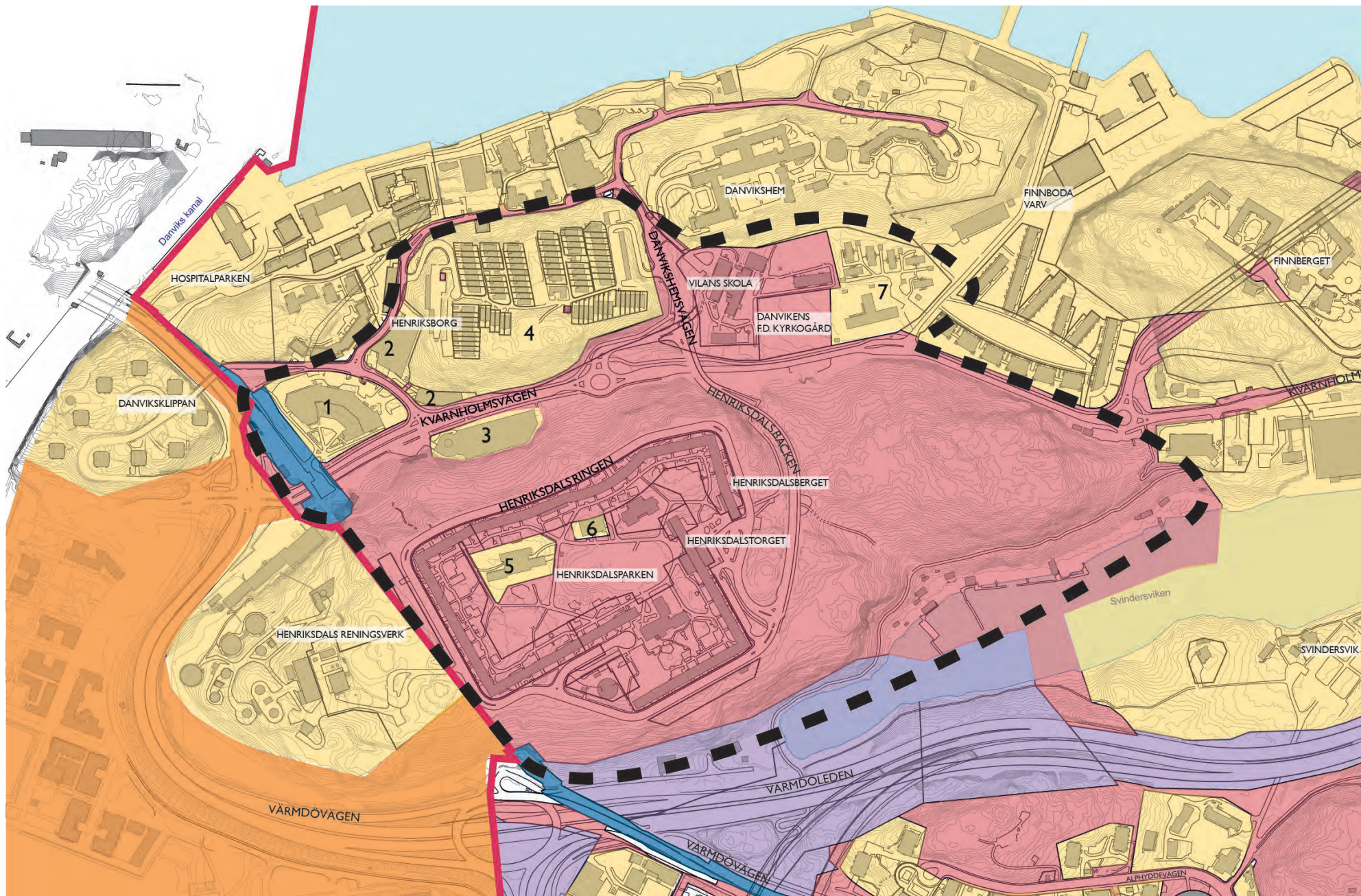
Privata aktörer (se karta sida 9 för numrering)

1. Hemfosa Danvikscenter AB
2. Henriksborg HB
3. Danvikstull P-däck AB (Ikano)
4. Henriksborgs samfällighetsförening
5. Mark - och exploatering AB
6. Fernlund real invest AB
7. HSB bostad

Henriksdals station, Värmdövägen. Danviks center till vänster och Henriksdalsberget i bakgrunden. Vy från nordväst.

MARKÄGOFÖRHÅLLANDEN

- Kommungräns
- Privatägd
- AB Storstockholms lokaltrafik
- Stockholms kommun
- Programområde
- Kommunägd
- Trafikverket

PLANPROGRAMMET OCH PROCESSEN

För Henriksdal bedriver kommunen sedan några år tillbaka ett stadsbyggnadsprojekt i form av ett planprogram. Projektet avser att utveckla Henriksdal till en mer sammanhängande stadsmiljö som en naturlig del av Nacka stad.

Tidigt i projektet genomfördes en medborgardialog i Nacka kommuns interaktiva 3D-modell. Två dialogaktiviteter genomfördes även med barn och unga i området. Utifrån medborgardialogerna och utredningar har ett förslag till planprogram tagits fram.

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden beslutade den 20 april

2016 att återremittera samrådsförslaget med uppdraget att illustrera en mer stadsmässig struktur, främst på Henriksdalsberget. Uppdraget var även att utreda fler kopplingar som tar upp höjdskillnader och pröva en vägförbindelse österut från Henriksdalsberget ner till Kvarnsholmsvägen. Den 9 november 2016 tog miljö- och stadsbyggnadsnämnden beslut om att skicka planprogrammet för samråd med tillägget att ett kvarter på östra Henriksdalsberget skulle utgå och att formuleringen om p-tal ändras samt att i framtida detaljplanearbete utreda möjligheter för ytterligare bostäder inom området.

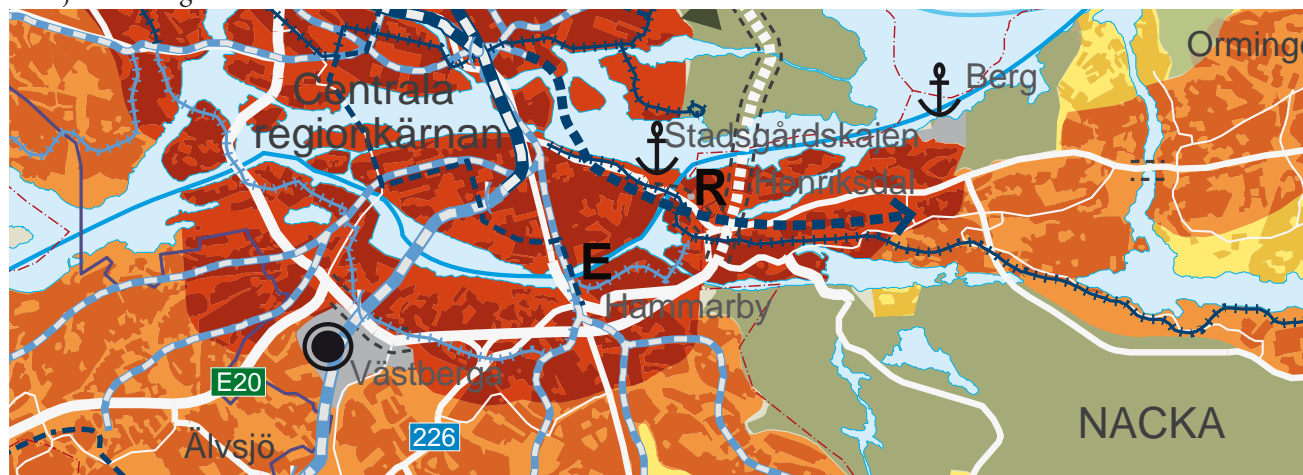
VAD ÄR ETT PLANPROGRAM?

Ett planprogram är ett dokument som tas fram innan arbetet med de juridiskt bindande detaljplanerna påbörjas. Planprogrammet ska utgå från kommunens övergripande strategiska dokument och ange kommunens viljeinriktning för området. Under programsamrådet ges möjlighet för boende, fastighetsägare, remissinstanser och andra berörda att lämna synpunkter på programförslaget. Efter programsamråd bearbetas programförslaget och antas slutligen av kommunstyrelsen. Planprogrammet ska vara vägledande inför bebyggelseutveckling i kommande detaljplaner. I varje detaljplan kommer ytterligare tillfällen att lämna synpunkter att ges och då på ett mer detaljerat förslag.

REGIONALT PERSPEKTIV

Del av en central regionkärna

I den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUFS 2010) är västra Sicklaön markerat som yttre del av den centrala regionkärnan. Utvecklingen i den centrala regionkärnan är av stor betydelse för regionens samlade konkurrensförmåga. I RUFS 2010 anges att de yttre delarna av den centrala regionkärnan har en stor potential att förtätas med bostäder och verksamheter samt erbjuda service. En utveckling bör främjas som innebär satsningar på innovativa och täta miljöer. Marken omkring stationerna bör användas för stadsbebyggelse med mycket hög täthet.

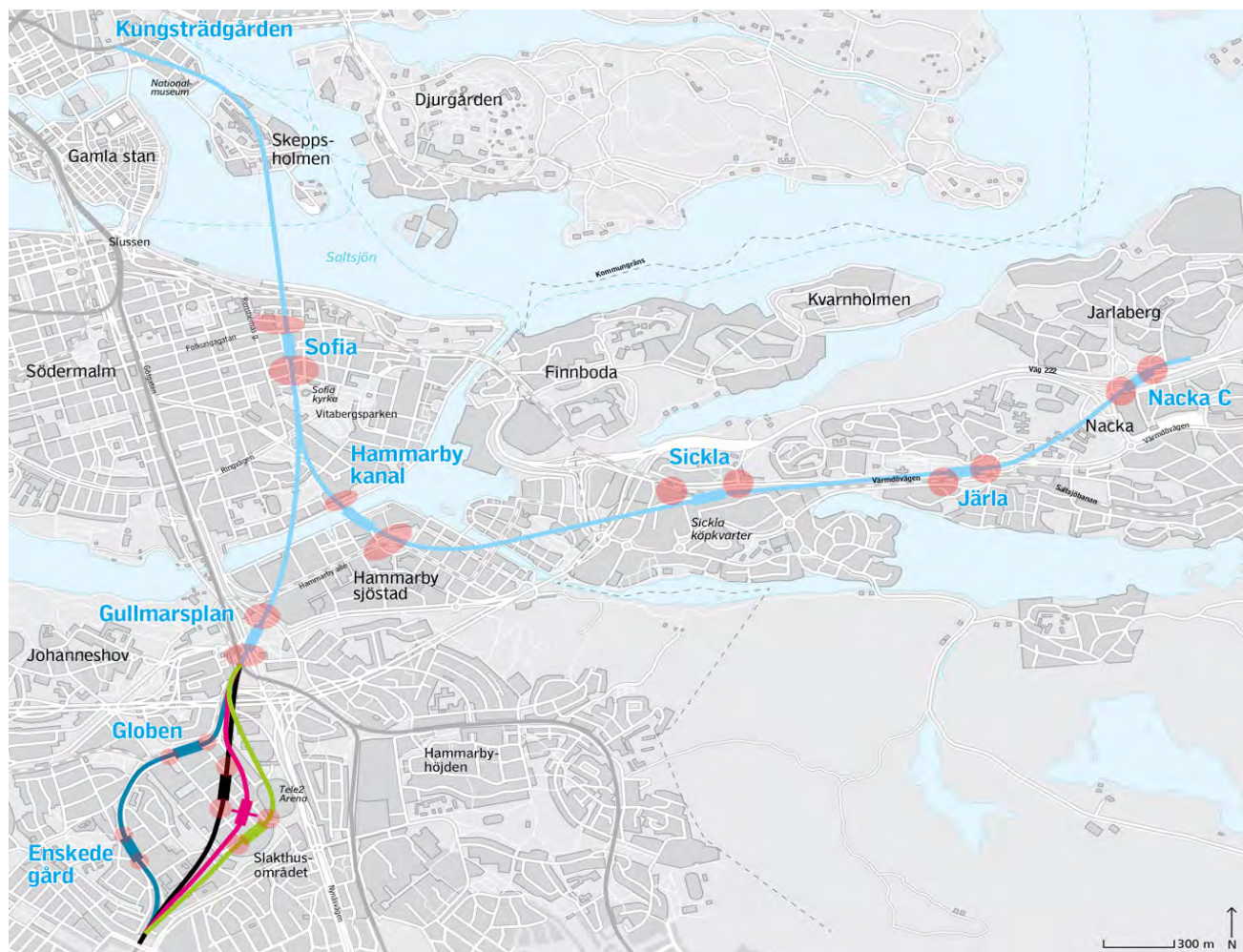
Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen - RUFS 2010. Röd motsvarar regional stadskärna.

Stadsmiljön bör vara mångsidig med verksamheter, bostäder, service och handel. Torg, parker, vatten, grönområden och mötesplatser är viktiga för kärnornas attraktivitet, liksom möjligheten att på ett tryggt sätt ta sig fram till fots och per cykel.

Genom att vara en del av en attraktiv storstadsregion har Nacka stora möjligheter att utvecklas. Det ställer även krav på att Nacka aktivt bidrar till regionens utveckling. Detta kan till exempel röra bostäder, verksamheter och infrastruktur.

Del av ett regionalt transportsystem

Den regionala transportinfrastrukturen är viktig för att möjliggöra en sammanhållen bostads- och arbetsmarknad i regionen. Tillgängligheten har även stor betydelse för regionens attraktivitet och konkurrensförmåga, liksom för befolkningens välfärd. Enligt RUFSS 2010 ska kollektivtrafiken stödja utvecklingen av de regionala stads-kärnorna. Knutpunkterna ska stärkas för att förbättra tillgängligheten med kollektivtrafik ytterligare. Transportsystemet ska utformas så att miljö- och klimatpåverkan begränsas och tillgängligheten och framkomligheten förbättras. Förutsättningarna för transportsystemets utbyggnad, funktionalitet och samordning med bebyggelseutvecklingen, särskilt bostadsbyggandet, ska ges särskild uppmärksamhet.

Planerad dragning av tunnelbana. Rosa markering illustrerar föreslagna uppgångar från stationer.

Utveckling av väg och kollektivtrafiksystemet

Enligt RUF 2010 ska östlig förbindelse, tidigare kallad Österleden, fullfölja den planerade trafikledningen runt Stockholms innerstad. Östlig förbindelse är även betydelsefull för att kunna utveckla tvärförbindelser för busstrafik till de yttre regionala stadskärnorna.

Trafikverket har fått i uppdrag av Sverigeförhandlingen att undersöka förutsättningarna och ta fram underlag för en lösning i bergtunnel. Östlig förbindelse kan börja byggas tidigast 2022 och stå klar tidigast 2031.

För att öka kapaciteten på infartsleder och vissa tvärleder pekas en breddning av Danviksbron ut, samt en ombyggnad inklusive tunnel vid Lugnets trafikplats och Henriksdal.

Vidare anges att Slussen ska byggas om, vilket genom en ny bussterminal innebär en förbättrad knutpunkt för pendlare från Nacka och Värmdö. Stockholm stad driver projektet och genomförandet beräknas att pågå till 2025. Under ombyggnaden är Henriksdal slutstation för Saltjöbanan och matarbussar trafikerar sträckan till Slussen.

Stockholms läns landsting (SLL) utför en upprustning av Saltjöbanan mellan 2015-2018. SLL bygger i dagsläget en förlängning av tvärbanan till Sickla, som blir en

ny knutpunkt för Tvärbanan, Saltjöbanan, busstrafiken och på sikt den nya tunnelbanan. Tvärbanans förlängning beräknas vara i drift 2017 och förutom att den nya resvägar kommer Slussen att avlastas under byggtiden. Spårreservat anger sträckningen för tunnelbana till Nacka. SLL har fått i uppdrag att genomföra tunnelbanans utbyggnad. En ny delsträcka är Blå linje som förlängs från Kungsträdgården till Nacka. Nackagrenen byggs helt under jord och får stationer vid Sofia, Hammarby kanal, Sickla, Järta och Nacka Forum. Vid Sickla planeras en tunnelbanestation med uppgångar i väster i anslutning till Saltjöbanans station och i öster till korsningen Värmdövägen-Alphyddevägen. Enligt aktuell tidplan ska byggstart ske 2018 och utbyggnad pågå i sju-åtta år.

Regionalt avloppsreningsverk i Henriksdal

De regionala avloppsreningsverken renar avloppsvatten från nästan alla länets kommuner. Den befintliga ledningsinfrastrukturen påverkar länets bebyggelseutveckling. I den regionala utvecklingsplanen anges att mark för de stora reningsverkens behov bör säkerställas. Det ger på sikt även mer avlägsna kommuner möjlighet att ansluta sig till den bästa möjliga reningstekniken som de stora reningsverken erbjuder. För att det ska gå att integrera avloppshanteringen med fjärrvärme- och biogasproduktionen bör mark för nya anläggningar reserveras. Henriksdals avloppsreningsverk ligger både

i Stockholm stad och Nacka kommun. I Nacka är den största delen av anläggningen inrymd i Henriksdalsberget. Kapaciteten i avloppsreningsverket ska fördubblas vilket innebär att Stockholm vatten genomför en ombyggnad av anläggningen. Reningsverket i Bromma stängs och en ny avloppstunnel byggs från Bromma till Henriksdal. Nu pågår förstudier, tillståndsansökningar, projekteringar och genomförandeaktiviteter såsom sprängningsarbeten inom Henriksdalsberget. I sin helhet beräknas projektet vara slutfört 2024.

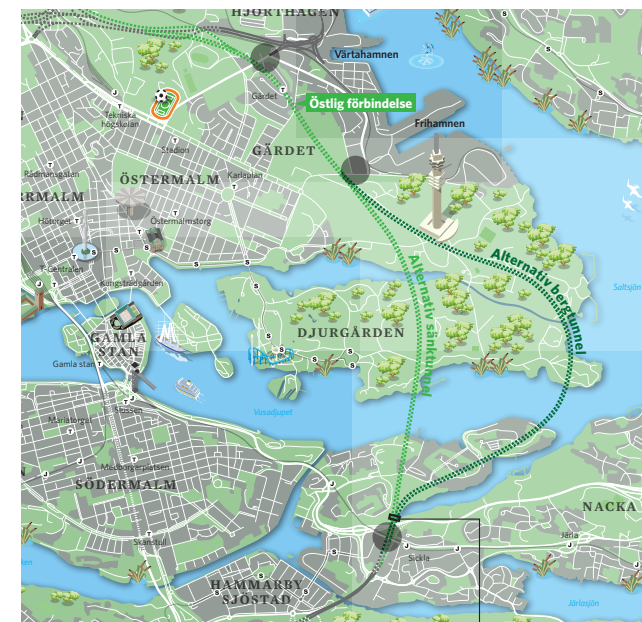
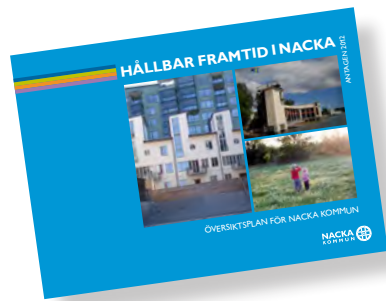

Bild från utredning Östlig förbindelse 2015

STATLIGA INTRESSEN

Riksintressen

Området berörs av riksintresse för kommunikationer i form av Värmdöleden (väg 222) och planerad östlig förbindelse. Området ingår även i riksintresseområde för kulturmiljövården – Stockholms farled och inlopp. Hela Nacka kommun omfattas av riksintresse för kust och skärgård.

Strandskydd

I direkt anslutning till programområdet ligger Svindersviken som berörs av strandskydd. För västra delen av Svindersviken är strandskyddet upphävt. När ett område detaljplanläggs återinträder strandskyddet automatiskt för att åter prövas. Strandskyddet måste uppmärksammas och hanteras vid varje enskild detaljplanläggning.

KOMMUNALT PERSPEKTIV

Vad säger översiktsplanen?

Programförslaget utgår från kommunens översiktsplan. I översiktsplan Hållbar framtid i Nacka (2012) anges tre stadsbyggnadsstrategier som är aktuella för Henriksdal.

- Skapa en tätare och mer blandad stad på västra Sicklaön.
- Kompletta transportsystem med tunnelbana till Nacka.

- Planera, förvalta och utveckla den gröna och blå strukturen.

Översiktsplanen anger tät stadsbebyggelse för Henriksdalsområdet vilket innebär att alla funktioner som är typiska för en blandad stad får finnas här – bostäder, handel, kontor, skolor och förskolor, lokaler för kultur, vård och anläggningar för idrott och rekreation samt andra verksamheter som inte innebär betydande störning. Vidare pekas Henriksdal ut som ett förtätningsområde där cirka 1000 bostäder och 1000 arbetsplatser kan tillkomma till och med 2030. Utbyggnaden förutsätter en ombyggnad av Henriksdals trafikplats. Bebyggelsen på Henriksdalsberget och närliggande barrskogsområde lyfts fram som värden att beakta. Översiktsplanen aktualitet-prövades under 2016 och kommer att uppdateras.

Kulturmiljöprogrammet

Programområdet är beläget inom området som är utpekad som riksintresse för kulturmiljövården. Enligt kulturmiljöprogrammet bör möjligheten att avläsa områdets historiska utveckling bevaras vilket innebär att farledens sammansatta karaktär med olika typer av miljöer respekteras. Västra kuststräckans bebyggelsekaraktär respekteras genom att nya byggnader inordnas i respektive delområdes karaktär alternativt bildar nya karaktärs-skapande årsringar i farledsmiljön.

Henriksdalsberget är utpekad som lokalt intresse för kulturmiljövården. Kulturmiljöprogrammet anger följande förhållningssätt:

- Innergårdens öppna karaktär med naturmark och grönytor respekteras.
- Byggnadernas tidstypiska drag respekteras.
- Vattentornets skulpturala verkan i landskapet respekteras.

Vidare anges att bebyggelsens kulturvärden på sikt bör skyddas. Detta innebär att bebyggelsens kulturvärden bör uppmärksammas och regleras genom varsamhets- och/eller skyddsbestämmelser i samband med detaljplanläggning.

Grönstrukturprogrammet

I kommunens grönstrukturprogram finns bland annat följande mål:

- Naturligt förekommande växt- och djurarter ska kunna fortleva i livskraftiga bestånd.
- Tillgång och tillgänglighet till parker och bostads-nära natur ska vara god i alla kommundelar.
- Utveckla en attraktiv och hållbar rekreativ grönstruktur.

Kustprogrammet

Programområdet ligger i direkt anslutning till Svindersviken och berörs till viss del av kommunens kustprogram som bland annat anger följande mål:

- Trygga den allemansrättsliga tillgången och förbättra tillgängligheten till strand- och vattenområden.
- Möjliggör en utveckling av båtlivet i Nacka som är långsiktigt hållbar.

Gällande detalplaner

Programområdet är till största delen detaljplanlagt. Inom programområdet finns cirka 10 gällande detalplaner som är upprättade mellan 1960- och 1990-talen. Markanvändningen är till största delen bostadsändamål, park och naturmark men inslag av handel, kontor, förskola, parkering/garage, begravnings, småindustri och järnvägsändamål förekommer även. Detaljplan 137 från 1996 som omfattar naturmarken på Henriksdalsberget innehåller begränsningar med hänsyn till Östlig förbindelse. Stadsplan 42 från 1965 som omfattar den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen på Henriksdalsberget innehåller inget juridiskt skydd av kulturvärden.

Fundamenta

Kommunen har tagit fram en stadsbyggnadsstrategi som ska stärka Nacka stads karaktär. Stadsbyggnadsstrategin består utav sju fundamenta. De är grundläggande, nyskapande och kortfattade. Fundamenta anger följande förhållningssätt:

- Sammanhang
- Stadsrum
- Stadsgator
- Stadsgrönska
- Kvarterformer
- Stadens objekt
- Karaktärsdrag

Öppna konsten

Öppna konsten är en vision och strategi som togs fram i kommunen år 2008 som handlar om att Nacka ska vara som ett konstverk i sig och verka för möten mellan människor. Behov av konstnärliga gestaltningar på mötesplatser betonas och att konsten bör finnas där människor vistas. Prioriterade platser för konst är i nämnd ordning; torg, kollektivtrafik, äldreboenden, skolgårdar, parker, förskolegårdar, lekplatser, gator, busshållplatser, vandringsstråk/promenadvägar.

Konsten att skapa stad

Nacka kommun driver sedan år 2013 "Konsten att skapa stad" där vi arbetar aktivt och medvetet med konst, kultur, konstnärlig kompetens och medskapande som verktyg och resurser i stadsutvecklingens olika faser. Konsten att skapa stad står för en inställning och ett förhållningssätt, och genomsyrar stadsutvecklingen i Nacka kommun. Aktiviteter som anordnas genom "Konsten att skapa stad" ska ske i samverkan med fastighetsägare, intressenter och framtida exploatörer.

Gällande detalplaner. Lila ytor motsvarar planlagda områden.

DELTAGANDE OCH DIALOG

Inom programarbetet har dialog förts med fastighetsägare, verksamhetsutövare, medborgare och framtida investerare för att åstadkomma ett så attraktivt och genomförbart planprogram som möjligt.

Många tyckte till om Henriksdal

Tidigt i processen genomfördes en medborgardialog i Nacka kommuns interaktiva 3D-modell. I 3D-modellen fanns även informationspunkter om Henriksdalsområdet med tonvikt på platsens historia. 151 synpunkter och idéer lämnades in under de två månader som dialogen pågick. Nedan sammanfattas det som kom fram i 3D-dialogen och som sedan utgjort underlag till programförslaget.

Utveckling och ny bebyggelse

Många vill se en utveckling av Henriksdalsområdet och är positiva till ny bebyggelse. En lämplig plats som pekas ut är sluttningen utmed Kvarnholmsvägen. Flera föreslår att det befintliga parkeringshuset rivs och ersätts med bostäder, förslagsvis souterräng eller terrasshus. En eventuellt högre bebyggelse inom området är en fråga som engagerar många. Vissa välkomnar ett "landmärke" medan andra anser att det inkräktar på miljön. Utsikten från Henriksdalsringen är något som många värnar om.

Viktigt med grönt mellan husen

Det finns många fina platser i Henriksdalsområdet som är viktiga att bevara ur rekreationssynpunkt. Bland annat nämns utsiktsplatser på berget och Henriksdalsparken. Fornlämningarna på den nordöstra sluttningen vill många bevara, likaså gamla Danvikens före detta kyrkogård. Ett förslag är att rusta upp ytan för lek och rekreation.

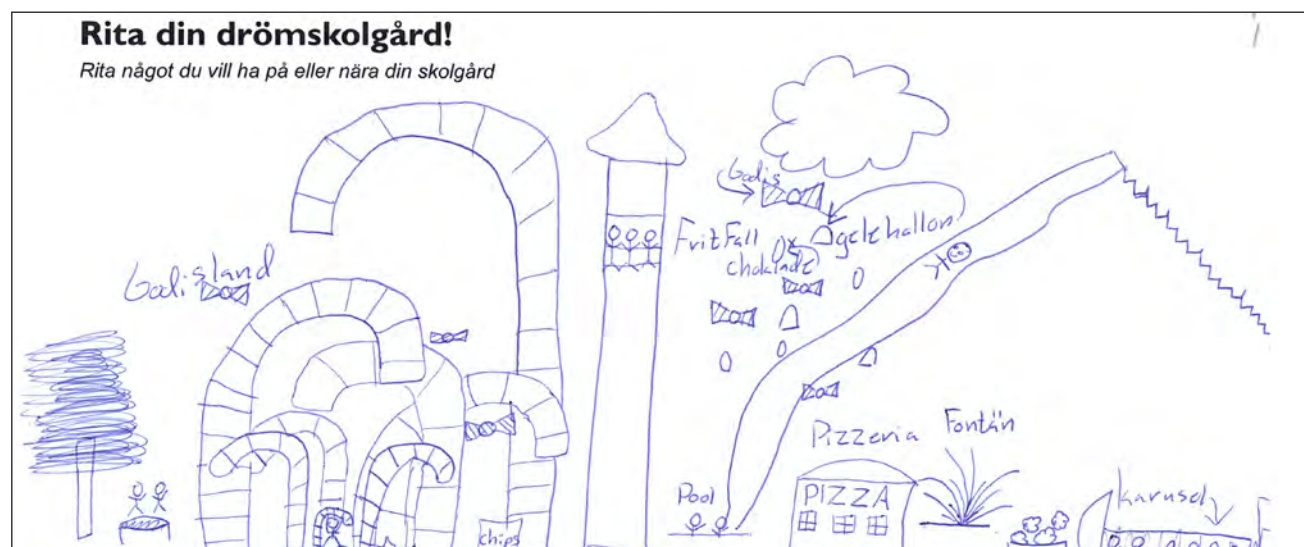
Tillgängligare Henriksdal

Fler promenadslingor i området, exempelvis ned mot Svindersviken, är ett önskemål. Många tycker att det borde vara lättare att ta sig upp och ned i området till

fots och efterlyser bättre kopplingar, exempelvis trappor, linbanor eller hissar. Flera påpekar att Stockholm och Nackas cykelbanor bör ansluta till varandra för att underlätta cykelpendling. Området runt Danvikscenter beskrivs som dött och ganska otruggt. Här finns önskemål om att utveckla platsen med fler lokaler, butiker och service.

Dialog med barn och unga

I syfte att lyfta fram barn och ungas perspektiv inom ramen för programarbetet genomfördes två dialogaktiviteter med barn och unga i området.

Teckning från enkät i samband med dialog på Vilans skola

En enkätundersökning utfördes under Henkankarnevalen, en karneval som anordnades av fritidsgården ”Glada Henkan” och riktade sig till barn i alla åldrar samt familjer. 12 personer svarade på enkäten under karnevalen, varav hälften var tjejer och hälften var killar, de flesta i åldrarna 7-18 år. Enkätens frågor handlade om hur Henriksdal samt fritidsgården upplevs.

En dialogaktivitet genomfördes även på Vilans skola i Henriksdal med barn i årskurs 3-6. Aktiviteten innefattade två moment, dels en enkät och dels en kartövning. 74 barn deltog i dialogen, varav cirka 60 % var tjejer och 40 % killar. Aktiviteten innefattade en enkät med frågor om hur Henriksdal och skolgården upplevs, vad som är bra och vad som kan utvecklas. En kartövning gjordes också i samband med enkäten, där barnen fick märka ut platser på en karta över Henriksdal. Nedan sammanfattas det som kom fram i dialogerna med barn och unga och som sedan utgjort underlag till programförslaget.

Viktiga platser i Henriksdal

Av enkäten framgår att fritidsgården Glada Henkan med dess aktiviteter och närbelägna fotbollsplan samt lekplats är viktiga platser för både ungdomarna och barnen. Henriksdalstorget med möjlighet att handla lyfts fram av ungdomarna. Viktiga platser för barnen är Vilans fotbollsplan, naturområdet vid Blå stenen och gårdarna

i Henriksborgs radhusområde samt Finnboda. Platserna används för att till exempel leka, spela fotboll, åka pulka, prata med kompisar och köra sparkcykel.

Mer service och ökad trygghet önskas i Henriksdal

Många av barnen och ungdomarna önskar ett större serviceutbud i Henriksdal med affärer, restauranger och aktivitetshus. Bättre belysning efterfrågas på bland annat Henriksdalsbergets fotbollsplan, gator, i gångtunnlar och kring Vilans skola, då många upplever dessa platser som otrygga. Önskemål framfördes även om att utveckla miljön vid Henriksdalstorget samt att skapa en anordnad utsiktsplats inom området.

En skolgård för lek och aktivitet

Skolgården på Vilans skola uppskattas av barnen, men kan förbättras. Framförallt vill de tillfrågade att skolgården ska anpassas mer till äldre barn. Klätterställning och klätterrägg efterfrågar barnen på skolgården. De anser även att det i närheten av skolan borde finnas mer plats för lek och aktivitet såsom simhall, skatepark, studs matta och skridskobana.

Mer möjlighet till dialog

Under programsamrådet kommer ”öppna hus” att anordnas vilket ger möjlighet till dialog om programförslaget. Synpunkter på programförslaget kan lämnas skriftligt eller i Nacka kommuns nya 3D-modell.

Bilder från dialogaktiviteter på Vilans skola samt Henkankarnevalen

Citat från 3D-dialogen:

"Gör före detta kyrkogården till en naturlig plats för skolbarnen att vara på under raster."

Citat från enkät i samband med Henkankarnevalen:
"Det finns gemenskap. Alla känner alla."

Citat från enkät i samband med dialog på Vilans skola:
"Det är fint där. Jag tycker att Henkan ska få nya hissar och modernare lägenheter."

"Jag tycker att Henriksdal är ett stort område med många hus och bra parker för barn i min ålder och de mindre. Det kan förbättras men hur vet jag inte."

"Jag tycker det är fint och OK lekplatser. Det är stort och fritidsgården Glada-Henkan är superbra."

"Det vore bra om vi hade en lekpark som vi kunde gå till på rasterna."

Synpunkter från genomförd 3D-dialog

VISION, MÅL OCH STRATEGIER

VISION FÖR NACKA STAD

Nära och nyskapande - det är vad Nackaborna vill att framtidens stad i Nacka ska vara. 5 000 Nackabor har bidragit till visionen om framtidens Nacka stad, området på västra Sicklaön där det ska byggas 14 000 bostäder, 10 000 arbetsplatser och tunnelbana. Resultatet av dialogen sammanfattas i visionen ”nära och nyskapande”. Kommunstyrelsen har antagit visionen som ska vara vägledande när Nacka bygger stad på västra Sicklaön.

Här är det nära till allt – mötesplatser, natur och kultur, stadens puls, lugna platser och varandra

Här är det enkelt att leva och arbeta – att gå, cykla och åka kollektivt

Här får du möta det oväntade – en mångfald av arkitektur, uttryck och människor med ett aktivt liv mellan husen

Här skapar vi en levande och hållbar stad för alla där det kuperade landskapet, vattnet och platsens historia ger staden karaktär.

Här utvecklar vi staden i samspel med andra, tänker nytt, långsiktigt och innovativt.

MÅL

I programarbetet för Henriksdal har följande övergripande mål tagits fram.

- En sammanhängande stadsmiljö som en naturlig del av Nacka stad
- En stadsutveckling som bygger vidare på områdets värden, till exempel vackra utblicksplatser
- En trygg, tillgänglig och levande stadsdel

STRATEGIER

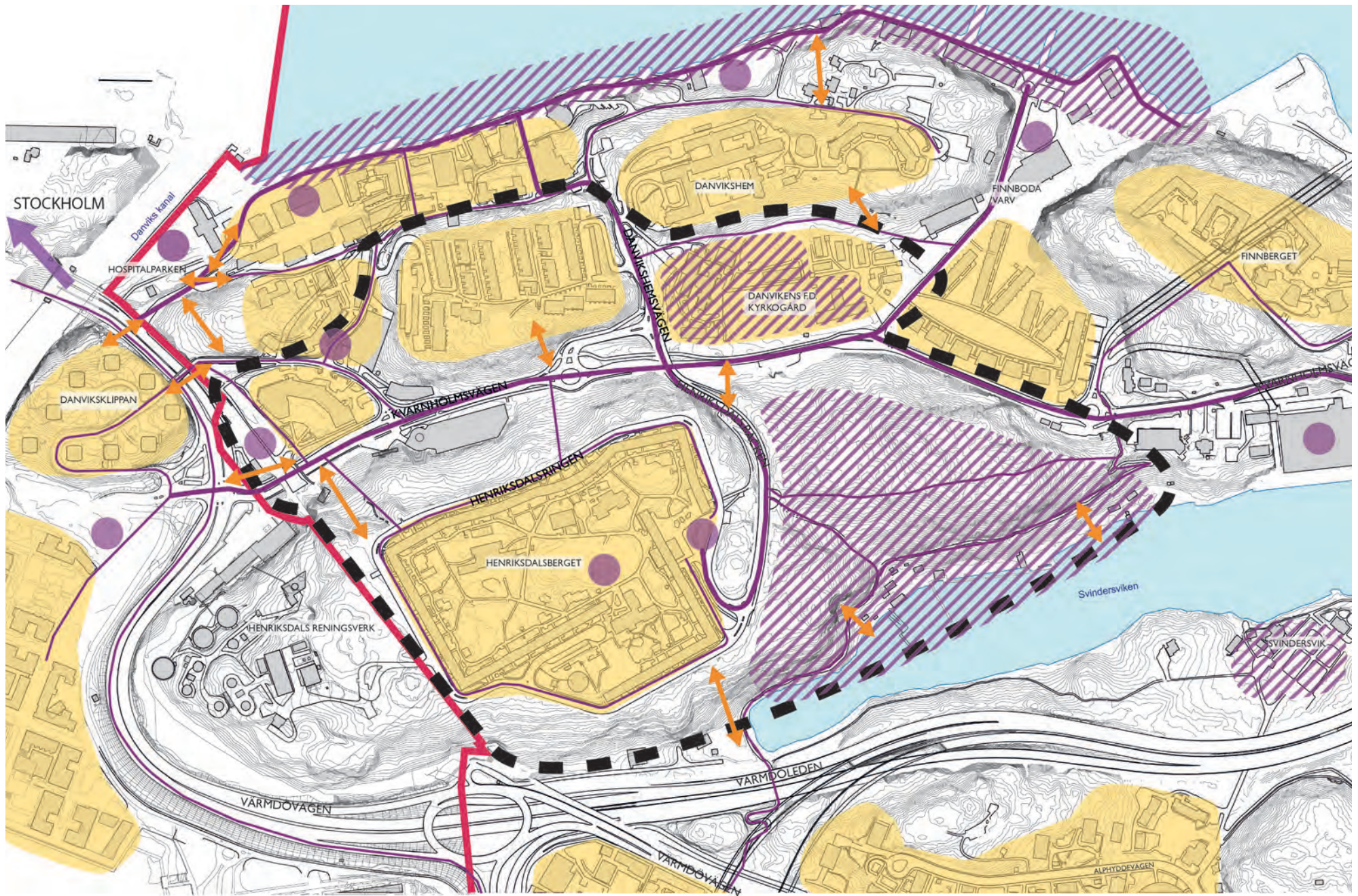
I programarbetet har Henriksdalsområdets förutsättningar analyserats och följande övergripande strategier har tagits fram för att kunna uppnå målen.

- Förstärka samband och målpunkter
- Förtätning
- Förnyelse

Stockholms innerstad, vy från söder uppe på Henriksdalsberget

ANALYSKARTA

- Kommungräns
- Kopplingar som bör förstärkas
- Målpunkter
- Viktiga stråk
- Bebyggelseöar
- Målpunkter, naturmark och strandnära områden

PROGRAMFÖRSLAG

EN FÖRTÄTAD STADSDEL

Programförslaget utgår från det dramatiska sprickdalslandskapet vilket skapar intressanta möjligheter för en varierad bebyggelse som kan länka samman stadsdelen. Programförslaget medger att området utvecklas med ny bebyggelse som inrymmer bostäder, skolor, förskolor, handel, kontor, fritid och kultur. En förtätad stadsdel med blandade funktioner och bättre samband skapar förutsättningar för en stadsdel som i högre utsträckning är befolkad dygnet runt. Ett utvecklat innehåll med fler målpunkter och en medveten gestaltning skapar förutsättningar för trivsel och för att attrahera fler besökare. Förnyelse som bygger vidare på områdets karaktär och lyfter fram befintliga värden skapar förutsättningar för kompletteringar som bildar nya årsringar med platskänsla och förstärkt identitet.

Plats för handel, kontor och service

Västra delen av Kvarnholmsvägen utvecklas främst för verksamheter då området berörs av skyddsavstånd. Längs det förtätade huvudstråket reserveras ytor för lokaler i bebyggelsens bottenplan. Här kan mindre butiker inrymmas som lämpar sig i en urban stadsmiljö. Även Henriksdalstorget kan utvecklas med lokaler i bottenplan för att skapa stadsliv. Handels- och serviceutbudet i området bör främst tillgodose de vardagliga behoven såsom dagligvaror och livsmedel.

1400-1700 nya bostäder

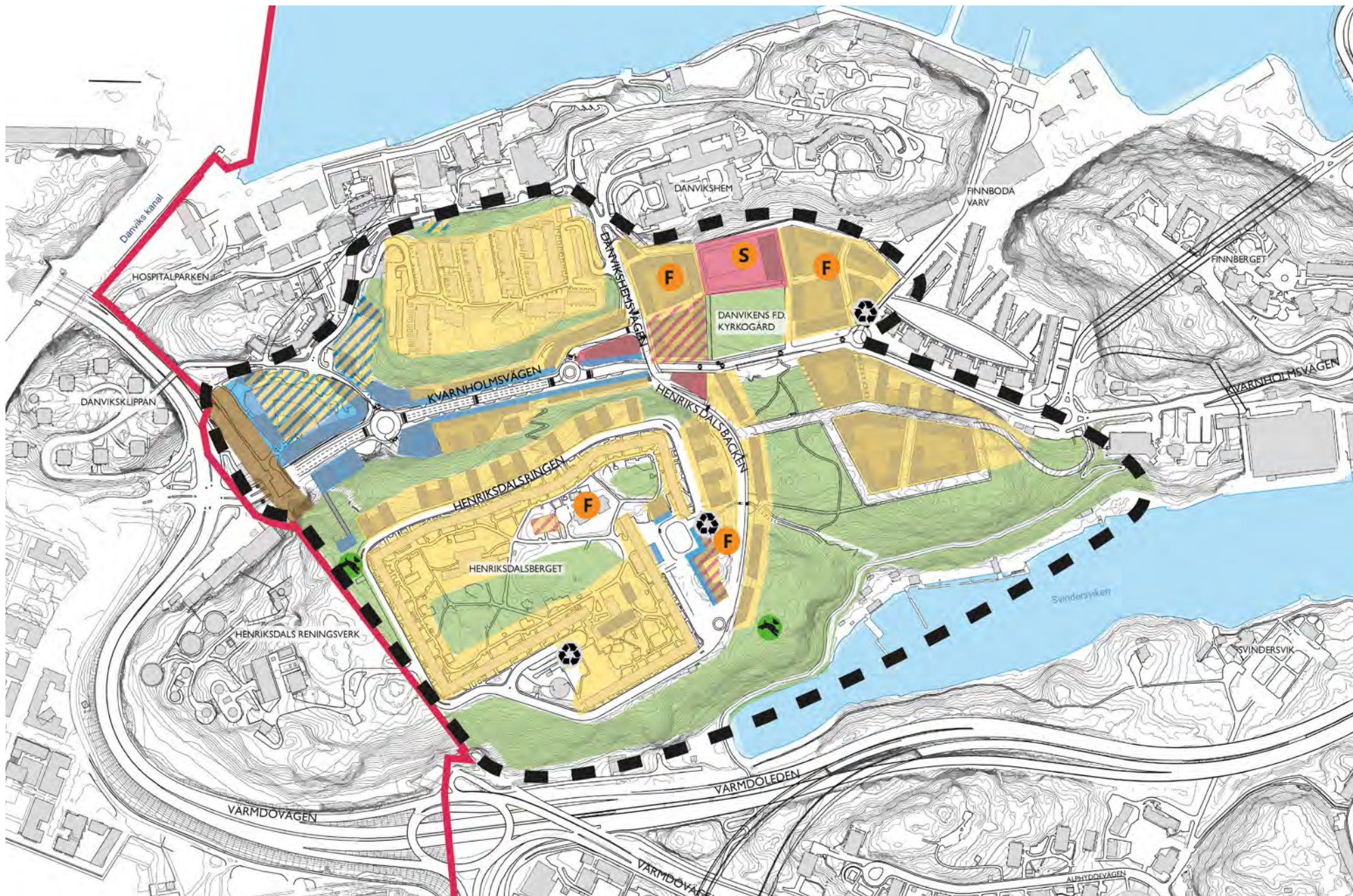
Programförslaget anger att området utvecklas med fler bostäder. Längs Kvarnholmsvägen ramar ny bostadsbebyggelse i cirka 5-6 våningar in gaturummet. För att hantera trafikbuller från Kvarnholmsvägen föreslås främst lokaler i bostadskvarterens bottenplan. Området kring Danvikens före detta kyrkogård utvecklas med bostadsbebyggelse i stadskvarter om cirka 5-6 våningar som bättre ansluter till bostadsområdet Finnboda park. Öster om Danvikens före detta kyrkogård finns reservat för etableringsytor för byggande av Östlig förbindelse (tidigare Österleden). Programförslaget innebär cirka 700 bostäder i kvarteren längs Kvarnholmsvägen varav 300 bostäder först kan byggas när reservat för Östlig förbindelse upphävs.

Runt Henriksdalsbergets borgliknande bebyggelse anger programförslaget att nya bostäder om cirka 4-6 våningar kan utvecklas. Då landskapet är dramatiskt bör bebyggelsen i stor utsträckning anpassas till terrängen och gestaltas väl då bebyggelsen kommer vara framträdande i stadsbilden. De nya bostäderna kommer att kunna erbjuda intressanta utblickar i ett attraktivt läge. Runt Henriksdalstorget utvecklas ny bebyggelse som främst inrymmer bostäder. Platsen har identifierats som lämplig läge för ett högre hus och programförslaget anger därför att ett

högre bostadshus kan byggas här. I Henriksdalsparken anger programförslaget att en före detta förskolebyggnad kan ersättas med ny bostadsbebyggelse som väl anpassas till närliggande bebyggelse. Under programarbetets gång kommer gården inom Henriksdalsringen ytterligare att studeras utifrån möjligheten att tillskapa ytterligare kompletteringsbebyggelse. De höga skivhusen på Henriksdalsberget har idag förråd på taken och fler bostäder skulle kunna möjliggöras genom en varsam ombyggnad. Programförslaget innebär att cirka 450-500 bostäder kan utvecklas i anslutning till Henriksdalsbergets bebyggelse.

Programförslaget anger även att ett nytt bostadsområde med nya stadskvarter utvecklas på Henriksdalsberget. Bostadsbebyggelsen föreslås hålla en skala om cirka 4-7 våningar som underordnar sig Henriksdalsbergets karaktäristiska siluett. I den mån det är möjligt bör nya kvarter i stor utsträckning följa terrängen och trappa sig ner mot Kvarnholmsvägen. Ett större sammanhängande parkstråk med bibehållen naturmark tillför det nya bostadsområdet samt omkringliggande bebyggelse ytterligare en kvalitet som parkresurs. Programförslaget innebär cirka 500 bostäder i det nya bostadsområdet som föreslås på Henriksdalsberget.

MARKANVÄNDNING

Kommungräns	Bostäder, i huvudsak 5-6 våningar	Idrott/fritid/kultur, inslag av bostäder medges	Naturmark/park	S Skola	Återvinningsstation /mini-ÅVC
Programområde	Spår/hållplats	Handel/kontor, inte störande verksamheter	Hundrastgård	F Förskola	

Programförslaget styr inte upplåtelseformen för de nya bostäderna. I Henriksdalsområdet finns få hyresrätter och vid kommande markanvisningar bör val av upplåtelseform övervägas för att ge området ett varierat utbud av bostäder för olika boendegrupper.

Utbyggd skola och fler förskolor

Vilans grundskola är idag i behov av utbyggnad och när fler bostäder byggs i området ökar behovet av skolplatser. Programförslaget anger en ny placering av Vilans skola med tillhörande skolgård och bollplan strax norr om Danvikens före detta kyrkogård. Genom nybyggnad och effektivare markutnyttjande kan grundskolan dimensioneras till att omfatta cirka 500 skolplatser vilket bedöms vara tillräckligt för dagens och framtida behov. Vid utformning av den nya grundskolan är det fördelaktigt om det finns ett inbyggt mått av flexibilitet i lokalerna så att även förskolebarn kan inrymmas vid behov.

Fler bostäder medför även att behovet av förskolor ökar. För de 1400-1700 bostäder som planeras behövs ytterligare 3-4 förskolor i området. Den friliggande förskolan inom Henriksdalsringen kan vid behov byggas ut med ytterligare 4 avdelningar (vilket motsvarar en förskola). Förskolan har en fördelaktig placering invid den lugna Henriksdalsparken. Programförslaget anger att nya

stadskvarter bör utvecklas i anslutning till Danvikens före detta kyrkogård och det nya skolområdet. Detta innebär att de befintliga förskolepaviljongerna rivs och istället möjliggörs förskoleverksamhet i bottenplan inom de nya bostadskvarteren. Det bör även inrymmas förskoleverksamhet i bottenplan inom något av de nya bostadskvarteren i anslutning till Henriksdalstorget. Förskoleverksamhet som inryms i stadskvarter kan nyttja del av kvarterets innergård. Om det finns naturmark/park i närområdet kan krav på gård minskas.

Plats för kultur

För att tillgodose behovet av musiklokaler i området föreslås dessa att samlokaliseras med skolan för ett effektivt samnyttjande.

Ökad trygghet

Programförslaget innebär en större bebyggelsestäthet med fler bostäder i området. Detta innebär att fler människor kommer att röra sig i området fördelat på dygnets alla timmar. Detta kommer öka känslan av trygghet, då öde och folktomma ytor av de flesta upplevs som otrygga, framförallt under dygnets mörka timmar. Bebyggelse längs huvudstråk och torg utformas med lokaler i bottenplan och fasader som samspelar med omgivningen för att öka upplevelsen av trygghet på den gåendes villkor.

STADSARKITEKTEN HAR ORDET

Efter avfarten från Värmdöleden möter lokalsamhället Henriksdal fullt utbyggt, om kanske femton år, med en stadsgata, Kvarnholmsvägen. Flotta portar från både bostäder och kontor möter gatan och ger liv. Kvarnholmsvägen har fått alléträd med konstnärliga uttryck mellan träden, en väl utbyggd, samlande busshållplats med cykelparkering och något litet café. En restaurang med en intressant meny har fått besökare från hela Nacka. Den gamla kyrkogården är omvandlad till en unik park för stillhet och kontemplation. Kvarnholmsvägen är infartsgata också för Saltsjökvärn, Finnbo och Kvarnholmen. Därmed får man också en bra kontakt med centrala Nacka över Svindersviksbron.

Henriksdal har fått minst 5000 nya invånare under de kanske femton år som gått sedan utbyggnaden påbörjades. Det kuperade landskapet med sina stora nivåskillnader har påverkat identitet för de olika stadsdelarna i Henriksdal. Under utbyggnaden har olika arkitektoniska årsringar utvecklats. Att många nya byggnader skapats i branta sluttningar har format ett nytt formspråk. Henriksdalsringen med sina utsiktsplatser i alla väderstreck har utvecklats till ett flanörsstråk. Nedanför ringen mellan de östra nya kvarteren finns ett skogsområde, lite av det vilda i staden, en naturpark där man också kan finna, trygga och lugna platser. Torget där bussen vänder har behållit sin samlande karaktär.

Henriksdal blir med sin egen identitet Nackas närmsta stadsdel.

Idéskiss - Henriksdalstorget

Illustration 2BK arkitekter: Henriksdalstorget, vy från söder

Idéskiss - ny bebyggelse inom Henriksdalsringen

Illustration Murman arkitekter: tillkommande bebyggelse inom Henriksdalsringen. Söder om Henriksdalsparken, vy från väst

Illustration 2BK arkitekter: nya stadskvarter på Henriksdalsberget invid parkstråk med bibehållen naturmark.

ETT VARSAMT FÖRHÅLLNINGSSÄTT OCH SÄKERSTÄLLANDE AV RIKSINTRESSET

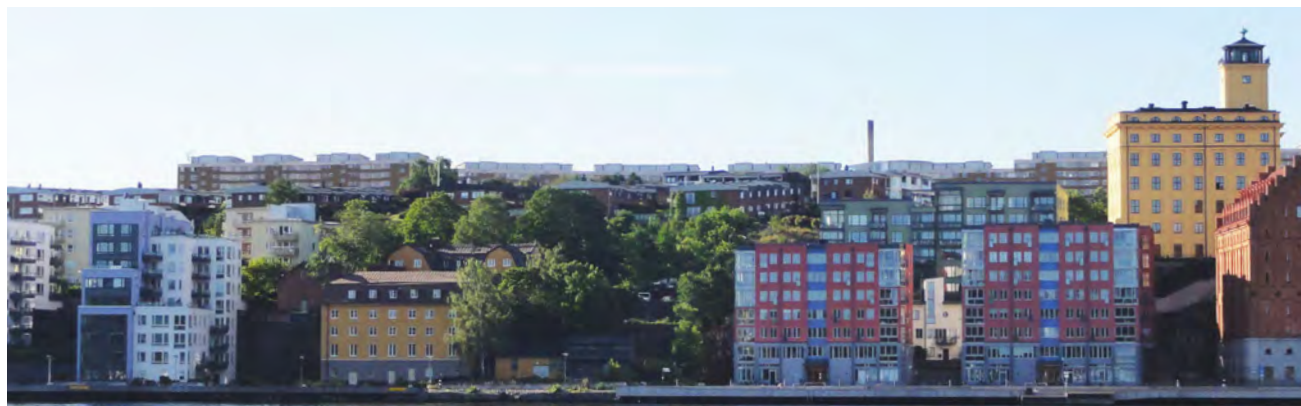
Hela programområdet är beläget inom riksintresseområde för kulturmiljövården – Stockholms farled och inlopp. Då landskapet är dramatiskt med stora höjdskillnader kommer ny bebyggelse i viss utsträckning att påverka upplevelsen av västra kuststräckan i farledsmiljön. Programförslaget är utformat så att nya bebyggelseenklaver i stor utsträckning följer terrängen och i viss mån tar upp höjdskillnader. Höga hus föreslås i anslutning till torg och viktiga noder. För att säkerställa riksintresset bör all bebyggelse som påverkar farledsmiljön utformas med en hög ambition i gestaltning och kvalitet för att skapa nya bebyggelsekaraktärer i området. Detta bör säkerställas i kommande markanvisningar och detaljplanearbeten.

Programförslaget är utformat så att områdets viktiga landmärken, Danviksklippan, Danvikshem och Henriksdalsberget, behåller en tydlig roll i stadsbilden genom att omgivande bebyggelse utformas och placeras på sådant sätt att avläsbarheten kvarstår. Detta förhållningsätt får studeras vidare i kommande detaljplanearbeten.

För att skapa en god sammanhållen bebyggelsemiljö tillsammans med den befintliga bebyggelsen i Henriksdalsområdet bör ny bebyggelse anpassas och förhålla sig till utpekade kulturmiljövården. Dessa tidslager har en viktig roll som historieberättare. Ny bebyggelse bildar

med en väl utformad gestaltning nya moderna årsringar i det framtida Henriksdal. Vid ändring av kulturhistoriskt värdefulla byggnader bör hänsyn tas till karaktärsdragen. Den kulturhistorisk värdefulla Danvikens före detta

kyrkogård bibehålls som en parkresurs. Den före detta kyrkogården har en parkliknande karaktär med äldre gravstenar och stora träd vilket kan erbjuda en lugn plats i en förtätad stadsmiljö.

Saltsjöqvarn, Finnboda, Henriksdalsberget och Danvikshem, två vyer från Stockholms inlopp

Idéskisser- 3D vyer över programförslaget

3D-vy över programförslaget, vy från Svindersviken. Mörka byggnader utgör befintlig bebyggelse och ljusa byggnader är föreslagen bebyggelse.

3D-vy över programförslaget, vy från Stockholms inlopp

EN VÄL GESTALTAD HELHET

En offentlig plats är till för alla att vistas på och kan exempelvis vara ett torg, ett gaturum, en park eller en lekplats. Hur offentliga miljöer gestaltas handlar om planering, byggregler, arkitektur, kulturvården, konst och om platsens historia. Gestaltning av offentliga miljöer behöver även anpassas till miljöernas funktion och användning. Om en offentlig plats fungerar väl eller inte avgörs av i vilken utsträckning den brukas och uppskattas av medborgare och olika aktörer i samhället.

Stadsrum

Programförslaget syftar till att skapa en förtätad, upplevelserik och mer sammanhängande stadsmiljö. Den nya bebyggelsen skapar tydliga, trygga och urbana gaturum med nya platsbildningar där människor kan mötas. Kvarteren längs Hästholmsvägen omgestaltas och blir en integrerad del av Saltsjökvarnsområdet. Kvarnholmsvägen utvecklas till en stadsgata där bebyggelse, belysning, bänkar, planteringar och konstverk gör det attraktivt för människor att vistas. Bebyggelsen och trädplanteringarna ramar in gatumiljöerna och skapar en stadsmiljö som är kontinuerlig och leder vidare mot viktiga målpunkter. Tillkommande bostadshus får en grön, lugn sida av halvprivat karaktär och en aktiv, urban sida av offentlig karaktär. Området kring Danvikens före detta kyrkogård utvecklas med några nya publika byggnader och den gamla kyrkogården bibehålls som en lugn offentlig plats.

Vändslingen uppe på Henriksdalsberget utvecklas till ett offentligt torg som aktiveras genom lokaler i bebyggelsens bottenplan såsom exempelvis caféer och mindre butiker.

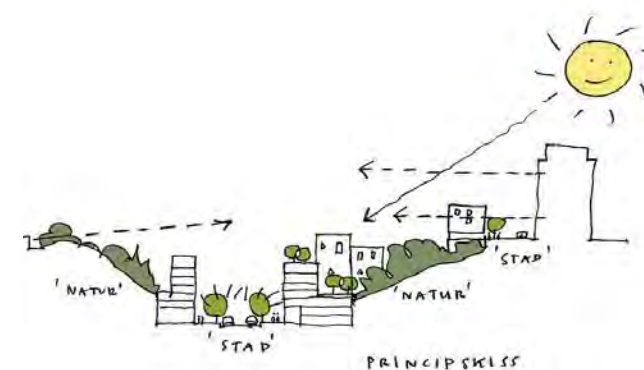
Området karaktäriseras idag av den dramatiska topografin och en varierad bebyggelsestruktur. Utvecklingen bygger vidare på den karaktär som finns i området med utgångspunkt i befintlig struktur och utifrån varje delområdes specifika förutsättningar. Nya bebyggelseområden kan ges en variationsrikedom i utformning och skala utan att helheten bryts. Genom en medveten utformning och anpassning till siktlinjer, offentliga platser och stråk binds området samman till en sammanhängande stadsmiljö.

Entréer och landmärken

Programförslaget pekar ut de entréer som är särskilt betydelsefulla för upplevelsen av mötet med området. Vid de utpekade entréerna bör särskild vikt läggas på gestaltningen av platserna för att göra mötet med området attraktivt. Gestaltungsfrågor kan handla om bebyggelsens utformning, belysning, planteringar i gaturum samt konstverk.

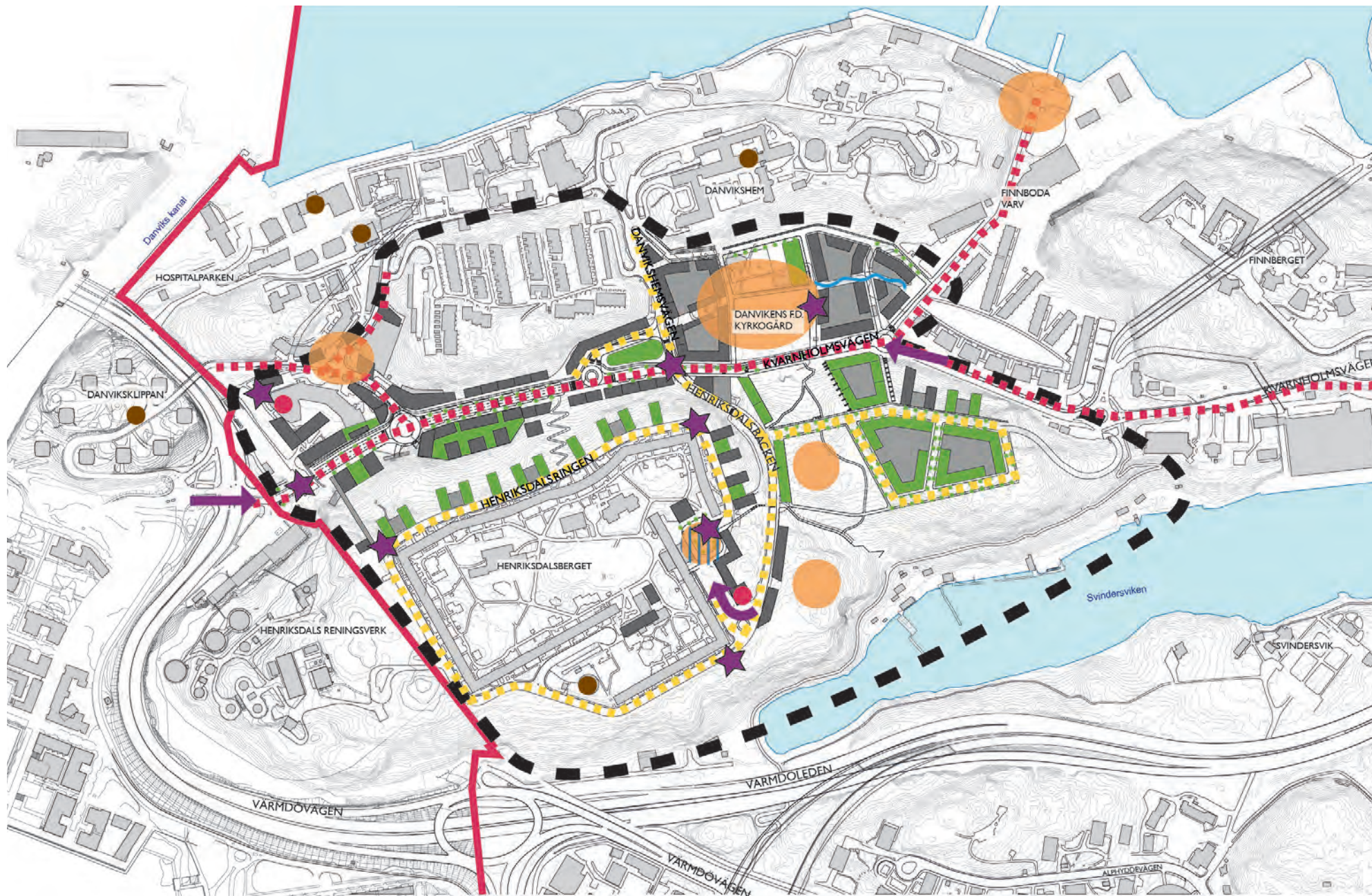
Idag finns ett antal befintliga landmärken i området och programförslaget medger att nya landmärken kan tillföras. Höga hus kan få stor påverkan på stadsbilden och riksintresset för Stockholms farled och inlopp och bör, om det blir aktuellt, noggrant studeras i kommande

detaljplanearbete. Höga hus kan även medföra sämre vindförhållanden och skuggbildning i närmiljön. Programförslaget anger några nya högre landmärken som har anpassats till befintliga landmärken och stadsbilden. Ett av de högre husen föreslås placeras i direkt anslutning till Danvikcenter vid Värmdövägen, vilket förstärker entrén till Henriksdal. En högre byggnad föreslås även vid det utvecklade Henriksdalstorget och markerar där entrén till bostadsområdet. Byggnaden kommer på grund av topografin bli påtaglig i stadsbilden och gestaltningen bör noggrant studeras i kommande detaljplanearbete med hänsyn till stadssiluett och riksintresset. Höga krav på gestaltningen kommer att ställas.

Principskiss 2BK arkitekter: föreslagna stadsrum längs med Kvarnholmsvägen och Henriksdalsringen

EN VÄL GESTALTAD HELHET

Kommungräns	Gatustråk med stilla fasader	Viktiga entréer	Befintliga landmärken	Ny byggnad/gårdar	Gröna tak/gårdar
Programområde	Stadsgata/gatustråk med aktiverade fasader	Plats för nya konstverk/konstnärlig utsmyckning	Nya landmärken	Utvecklade torg/mötesplatser	Damm/fontän/kanal

Programförslaget medger även några nya publika byggnader längs med Kvarnholmsvägen såsom ny skola, sporthall/idrottshall och utvecklad fritidsgård. Dessa publika byggnader är viktiga målpunkter och kan genom en attraktiv gestaltning bli nya landmärken i stadsbilden, om än i en lägre skala. Vidare kan en medveten belysning av landmärken öka orienterbarheten och skapa trygghet då det är mörkt.

Gaturum och fasader

För att möjliggöra attraktiva stadsrum så bör bebyggelse mot offentliga stråk samspela med omgivningen. Bebyggelseskalan bör anpassas för att skapa en god kontakt med den gående. Kvarnholmsvägen utvecklas till områdets första stadsgata, en trädkantad boulevard som förbinder västra Sicklaön med centrala Stockholm och resten av Nacka. Längs med stadsgatan samt övriga huvudstråk utformas bebyggelsen med aktiverade fasader. Bebyggelsen längs gatan placeras så att gatulivet stärks med entréer, fönster, skyltning och lokaler direkt mot gatan så att det ges innehåll och stöd åt stadslivet längs gatan. Särskild vikt vid utformningen bör ges åt den gående människan. Byggnadernas bottenvåningar bör kanta trottoaren i kvartersgräns och byggnaderna bör använda gatorna som entrérum. Detta förhållningssätt skapar förutsättningar för att gatan kan bli väl använd och därigenom trygg. Stilla fasader föreslås längs med Henriksdalsbacken samt övriga gator med ett lugnare stadsliv.

Aktiverad fasad

En aktiverad fasad stödjer gatans lokala stadsliv. Stadslivet ger förutsättningar för viss lokal handel, kaféer, kontor, föreningslokaler, förskolor och annan kommunal service. Flerfamiljshusens gemensamma lokaler kan finnas här. Bottenvåningens fasad har en utformning som ger ett visuellt samspel med gatan. I den aktiverade fasaden placeras entréer/fönster med en medveten utformning så att tillgänglighet uppnås utan trappor och trösklar. Fasadernas bottenvåningar ges en utformning som skapar en god kontakt mellan trottoar och stadsrummet i övrigt. Parkering bör inte inrymmas i bottenvåningar, men väl utformade parkeringsinfarter medges.

Stilla fasad

En stilla fasad stödjer ett lugnare stadsliv. Normalt finns inget underlag för handel. Bottenvåningarnas fasad utformas med entréer till bostäder och andra lokaler. Mindre krav på visuell kontakt och samspel med gatan. Väl utformade parkeringsinfarter medges.

Längs huvudstråk föreslås trädplanteringar för att lyfta in det gröna i stadsrummet. Vid utformning av stadsmiljöerna bör även dagvattnet integreras i miljön och vara en del av gestaltningen. Omhändertagande av dagvatten kan även medföra att bebyggelse utformas med gröna tak och fasader.

Referensbild, bebyggelse med aktiverade fasader

Referensbild, bebyggelse med stilla fasader

Illustration ÅWL Arkitekter/HSB bostad: tillkommande bebyggelse öster om Danvikens före detta kyrkogård, vy från sydost

Ny offentlig konst

Begreppet karaktär eller platsens själ kan användas för att uttrycka ett områdes specifika kvalitéer. Vilken typ av platsspecifik konst som Henriksdal bör utvecklas med bör utgå från områdets förutsättningar och behov. Landskap, natur, stadsplanering och platsens historik är källor att inspireras av i utvecklingen av konsten i området. Konst kan även användas för att stärka Henriksdals identitet. En stor del av själen i Henriksdal finns i engagemanget bland de boende i området. Denna resurs bör användas i arbetet med konsten till exempel genom att skapa platsspecifik konst i dialog med medborgarna. Aktiviteter kan exempelvis anordnas genom "Konsten att skapa stad".

Befintlig konst är till stor del föreställande skulpturer som är placerade på halvoffentliga platser, till exempel Henriksdalsparken. Både platser där många människor har möjlighet att uppleva konsten och platser som till sin karaktär är mer kontemplativa bör komma ifråga för placering av nya konstverk. Nya konstverk bör komplettera det som saknas i området och kan därmed skapa ett mervärde i området. Genom att placera konstverk på mer oväntade platser, till exempel i ett naturområde eller vid en utkikspats, kan intressanta upplevelser skapas. Konstverket kan bli magneten som lockar besökaren att upptäcka platsen.

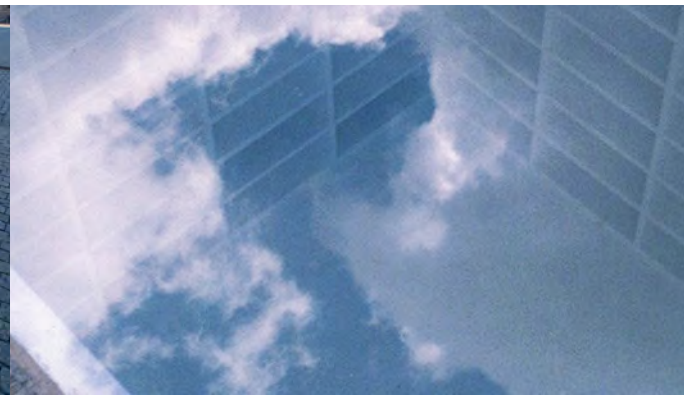
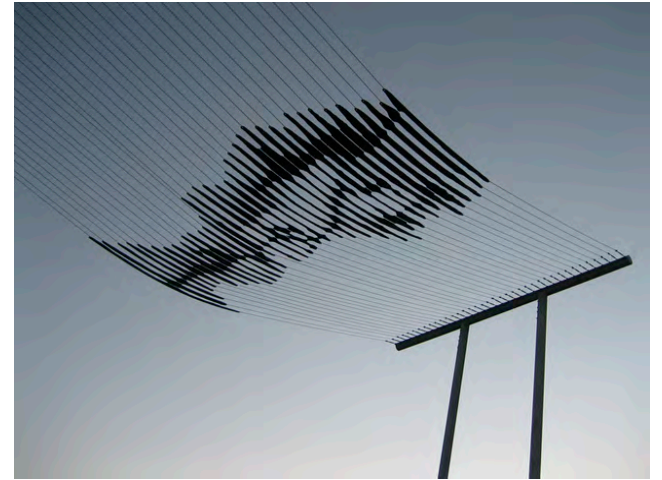
Programförslaget har identifierat några platser där nya konstverk skulle kunna vara en del av gestaltningen. De nya rondellerna längs Kvarnholmsvägen, Henriksdalstorget och de utvecklade utsiktsplatserna pekas ut som platser för nya konstverk/konstnärlig utsmyckning, se karta sida 29. Området kring Danvikens före detta kyrkogård ligger centralt men är samtidigt anonymt och är en plats där konsten skulle kunna tillföra fler funktioner. Platserna som programförslaget anger är valda utifrån perspekti-

vet att många människor vistas längs huvudstråk, torg och mötesplatser. Platserna får ses som indikation på ett behov och bör studeras vidare i kommande detaljplanearbeten. Fler platser för konstverk bör även identifieras. I kommande detaljplaner bör gestaltungsprogrammen inkludera frågor om placering och typ av konst. Möjligheter till uppförande av nya konstverk bör säkras i kommande exploateringsavtal.

Illustration Rotstein arkitekter, Hagman HHL, sandell sandberg: torgbildning invid korsningen Hästholmsvägen/ Västra Finnbodavägen, med inslag av offentlig konst.

Referensbilder, offentlig konst

Översiktliga gestaltungsriktlinjer

För att stadsmiljön ska upplevas som en helhet bör bebyggelse, gator, torg, belysning, skyltar, bänkar med mera bindas samman. Det nya som tillförs bör utformas i samklang med befintliga värden som finns i området vad gäller arkitektur-, kulturmiljö- och naturvärden. Nedan anges översiktliga gestaltungsriktlinjer som bör vara vägledande i kommande detaljplanarbeten där mer detaljerade gestaltungsprogram behöver utarbetas.

Landmärken

- Bör vara avläsbara i stadsbilden, såsom Henriksdalsbergets bebyggelse och vattentorn.
- Bör placeras på platser som förstärker huvudstråken och tål att markeras. Nya landmärken bör utformas med hänsyn till stadsbilden och riksintresset – Stockholms farled och inlopp.

Ny bebyggelse

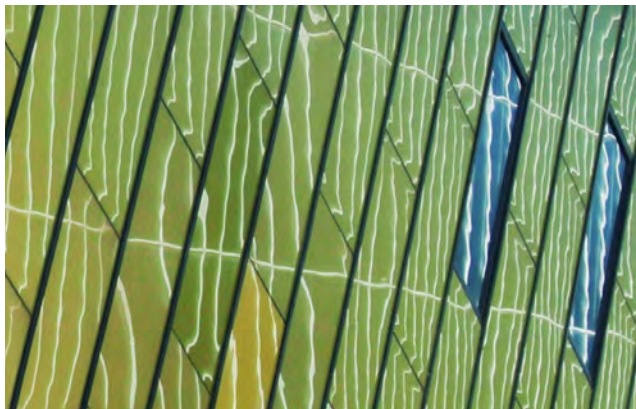
- Bör anpassas till utpekade landmärken och stadsbilden.
- Bör anpassas till värdefull natur och värdefulla träd. Stor hänsyn bör tas till det karaktärsskapande sprickdalslandskapet i form av bergsbranter och skogshöjder som finns i området. Placering av ny bebyggelse bör inte bryta eller försvåra utvecklingen av sammanhängande gröna stråk.

- Bör placeras med utgångspunkt i områdets terräng. Där det krävs bör markens höjder tas upp av souterängvåningar.
- Bör i huvudsak utformas längs huvudlederna med högst 5-6 våningar för att skapa en god kontakt med gatumiljön på den gåendes villkor.
- Bör brytas upp och hålla en måttlig skala avseende fasadlängder och kvarter.
- Bör, längs huvudstråk, placeras nära trottoarer för att skapa intima och trygga gatumiljöer. Entréer bör placeras mot gaturummet.
- Bör samspela med omgivningen. Bottenvåningar på fasader längs huvudstråk bör utformas med öppna fasader, för liv och rörelse i staden.
- Bör utformas med material som åldras med värdighet och patina till exempel cortenstål, glas, trä och betong. Puts och fibercement bör undvikas.
- Kan även med fördel utformas med gröna tak och fasader, det vill säga med växtlighet som tar hand om dagvatten.
- Bör utgå från materialens kulör avseende färgsättning.

Offentliga rum

- Större markparkeringar bör undvikas.
- Markbeläggningar i de offentliga miljöerna bör binda samman gatumiljöerna, torg och nya mötesplatser samt förstärka stråk och viktiga målpunkter.
- Utformningen av det offentliga rummet bör underlätta för resande och byte mellan kollektiva färdmedel.
- Det offentliga rummet bör vara tillgängligt och till för alla.
- Gator och platsers utblickar är viktiga att ta tillvara.
- Vatten och grönska ska utgöra en positiv resurs samt integreras i gestaltungsningen av gatumiljöer och de offentliga rummen.
- Trädplantering bör ske längs huvudstråk och på torg.
- Offentlig konst bör i huvudsak placeras i anslutning till torg/nya mötesplatser och i offentliga miljöer där många människor vistas.
- Belysning bör utformas så att det förstärker huvudstråken och torg/nya mötesplatser samt skapar trygga miljöer. Viktiga landmärken och träd samt offentlig konst bör ljussättas.
- Skyltning bör förstärka huvudstråken och utformas medvetet så att orienterbarheten till viktiga målpunkter ökar. Butiksskytning bör samspela med fasader och underordna sig stadsbilden som helhet.

Referensbilder, fasadmaterial

Referensbild, belysning

Referensbild, offentliga rum

Referensbild, offentliga rum

Referensbild, verksamheter i bottenplan som bidrar till en levande stadsmiljö

Referensbild, skyltning

Referensbild, lekplats

Referensbild, solbänk där människor vill vistas

Referensbild, dagvattenhantering i stadsmiljö

Referensbild, halvprivata rum

Referensbild, offentliga rum

Referensbild, hiss som exempel på förbindelse mellan olika marknivåer

Referensbild, högt hus med en intressant utformning

Referensbild, bebyggelse som samspelar med omgivningen och skapar rum för människor.

AKTIVT OCH NATURNÄRA

Öka tillgängligheten till rekreativa grön- och naturområden

Henriksdalsberget med sina vackra utsiktsplatser, har en stor potential som framtida rekreationsresurs. Programförslaget innebär att det skapas tydliga stråk, som leder ut i naturen och tillgängliggör områdets rekreativa kvaliteter. I det utvecklade parkstråket med bibehållen natur på Henriksdalsberget möjliggörs en plats för den blå stenen att samlas kring. Utvecklad skyltning tydliggör stråken och förbättrar orienterbarheten.

Danvikens före detta kyrkogård samt Henriksdalsparken utgör andra viktiga rekreativa kvaliteter i området som kan utvecklas som parkresurser.

Kopplingar mellan Henriksdalsberget och lägre marknivåer skapas och utvecklas för att bättra tillgängliggöra parkområdet med lekplatser och andra anläggningar på Henriksdalsbergets innergård, Henriksdalsparken. Befintliga kopplingar mellan olika marknivåer på innergården bör förbättras. Kopplingarnas exakta lokalisering och utformning får studeras i kommande detaljplaner.

Utvecklade utsiktsplatser

Programområdet karaktäriseras, liksom stora delar av Nacka, av ett storslaget sprickdalslandskap med stora nivåskillnader. På flera ställen finns möjligheter till vida vyer

mot stadslandskapet i Nacka och Stockholm samt över Stockholms inlopp och ut mot skärgården. Programförslaget pekar ut ett antal platser som bör utvecklas till mer ordnade utsiktsplatser, för att ta tillvara på de fantastiska utblickarna och möjligheter till ro och avkoppling. Fler anordnade sittplatser och/eller konstverk kan vara ett sätt att förtydliga platserna och göra dem attraktiva och rofyllda att vistas på.

Grönska i stadsmiljö

För att tydliggöra stråk inom och genom programområdet kan stråk ges en mer grön inramning. Huvudstråken längs med Kvarnholmsvägen, Henriksdalsbacken, Hästholmsvägen samt Danvikshemsvägen utformas med trädplanteringar, vilket stärker gaturummet, understryker riktningar, markerar årstidsväxlingar och ger skugga varma dagar. Tillkommande bebyggelse i området kan med fördel utformas med gröna tak och/eller gröna fasader. Vändslingan uppe på Henriksdalsbacken utvecklas till ett torg med urban grönska, som skapar en viktig länk mellan Henriksdalsparken och naturområdet på Henriksdalsberget. Torget kan bli en samlingsplats i området och en tydligare del av stadsmiljön i Henriksdal.

I kommande detaljplaner bör grönytefaktor tillämpas. Grönytefaktorn är ett planeringsverktyg för att främja hållbarhet inom stadsplanering. Grönytefaktorn är ett relationstal för att mäta grönyta i förhållande till

hårdgjord yta. Värdefull vegetation har inventerats och bör uppmärksammas i kommande detaljplaner.

Naturen runt Svindersviken utgör den innersta delen av den regionala grönkilen Nacka-Värmdö som har en viktig funktion för den biologiska mångfalden, då den utgör en effektiv spridningskorridor för växter och djur. På grund av detta ska viktiga länkar mellan grönområden beaktas i kommande detaljplanearbeten.

Stadsodling

Programförslaget pekar ut en plats som är lämplig för stadsodling på Henriksdalsberget, se karta sida 41. Stadsodling kan bidra till en ökad biologisk mångfald och en ökad social hållbarhet, då en odlingen innebär ett gemensamt ansvar och gemensamma vinster för de boende. Möjligheterna att anordna för stadsodling ska studeras vidare i kommande detaljplanearbete.

Utformning av stråk

Växtlighet närmast gång- och cykelbanor gallras där den skymmer sikten eller skapar otrygghet. Längs Hästholmsvägen är det särskilt viktigt att naturmarken ger ett vårdat intryck, då detta stråk idag uppfattas som otryggt. Belysningen som helhet behöver ses över, både vid stråk och andra mötesplatser. Belysning kan även användas för att förstärka landmärken som solitära träd eller trädgångar.

Illustration (fotomontage) Nacka kommun: nya stads kvarter på Henriksdalsberget med bibehållen natur och en plats för den blå stenen

Utvecklad strandpromenad

Stranden längs Svindersviken utgör en tillgång med stor utvecklingspotential. Via strandpromenaden får man vattenkontakt och här är klimatet gynnsamt. Strandpromenaden runt Svindersviken kan idag bitvis användas av allmänheten. En stor del av strandpromenaden saknar direkt kontakt med vattnet och terrängen ner till strandkanten är krävande. Nedanför strandpromenaden finns en småbåtshamn/båtklubb som är en rekreationsresurs för båtlivet, men svårtillgänglig. Stränderna har stor potential att utvecklas till attraktiva stråk genom att bättre utvecklas till en sammanhängande strandpromenad längs vattnet. Detta ska göras med hänsyn till befintliga verksamheter utefter strandkanten. Tydligare kopplingar ska tillskapas mellan befintlig gångväg och vattnet. Kopplingarnas lokalisering samt strandpromenadens sträckning bör utredas i kommande detaljplanarbeten.

Ny placering av hundrastgård

Befintlig hundrastgård på Henriksdalsberget är cirka 600 kvadratmeter stor och uppfyller inte de riktlinjer för ytstorlek på hundrastgårdar som Nacka kommun tagit fram. Då ny bebyggelse föreslås på befintlig yta för hundrastgård tillskapas en ny hundrastgård uppe på Henriksdalsberget. Två placeringar har bedömts lämpliga för ändamålet. Den ena placeringen föreslås i anslutning till befintligt naturområde och med närhet till bostäder,

torg och busshållplats. Placeringen är fördelaktig för en hundrastgård då naturmarken, med sina höjdskillnader och vegetation, ger möjligheter till såväl aktivitet som vila för både hund och hundägare, samt skugga och skydd mot regn. En alternativ placering har studerats i anslutning till föreslagen utsiktsplats, väster om bebyggelsen på Henriksdalsberget. Hundrastgården bör vara minst 1000 kvadratmeter och placering får vidare studeras i kommande detaljplanarbeten.

Ny sporthall/idrottshall och utvecklad fritidsgård

För att uppfylla det lokala behovet av idrottsanläggningar föreslås en sporthall/idrottshall i nära anslutning till Vilans skola. Befintlig fritidsgård på Henriksdalsberget kan även flyttas till platsen som får ett attraktivt läge vid den nya stadsgatan. Sporthallen/idrottshallen förläggs till bottenplanet på tillkommande bostadskvarter längs Kvarnholmsvägen. Erforderlig yta för anläggningen är cirka 1400 BTA. I anslutning till dessa verksamheter utvecklas en yta för lek och utevistelse som kan fungera som en ny mötesplats.

Illustration (fotomontage) Nacka kommun: utvecklad utsiktsplats på Henriksdalsberget

SAMMANHÄNGANDE STRÅK OCH RUM FÖR RÖRELSE

Ett väl integrerat och utformat gatunät är lätt att färdas på och har betydelse för upplevelsen av trygghet. Programförslaget utgår från befintlig gatustruktur, men genom ökad integrering av trafikslagen och ny bebyggelse som omsluter gaturummet blir utformningen av gator mer stadsmässig.

Kvarnholmsvägen - trafikmängder

Dagens trafikmängd på Kvarnholmsvägen i korsningen Värmdövägen uppmättes år 2012 till runt 9 500 fordon/dygn. Utredningar visar att hela nordvästra Sicklaön inklusive nyexploateringar från Kvarnholmen totalt bedöms alstra en trafikmängd på cirka 21 500 fordon/dygn år 2030. Den nya bron (utan planerade ramper) över Svindersviken har beaktats i kapacitetsutredningen. Utöver detta tillkommer nyexploateringar på cirka 1 400-1 700 lägenheter inom programområdet, vilket uppskattas öka trafikmängden ytterligare med cirka 25 %.

Trafikverkets ställningstagande i juli 2013 för västliga ramper från Kvarnholmsförbindelsen till Värmdöleden (väg 222) innebär en viss avlastning av trafiken på Kvarnholmsvägen vid Henriksdal. Hur stor denna effekt blir är osäkert, då det återstår att studera hur trafiken fördelas från hela nordvästra Sicklaön med samtliga nyexploateringar och den nybyggda bron över Svindersviken.

Tidigare studier och utredningar, när projekt Danvikslösen var aktuellt, har utgått från en utbyggd trafikplats vid Henriksdal. Detta innebär att korsningsutförandet mot Värmdövägen vid Henriksdalsviadukten med dagens utförande kommer få svårt att klara trafikflödena med tillkommande exploatering. Korsningen ska därmed utredas tillsammans med Stockholms stad. Vidare ska de tre korsningarna på Kvarnholmsvägen närmast Värmdövägen utredas, avseende utformning och kapacitet.

En åtgärd för att minska trafikbelastningen på vägarna är att ge bättre möjligheter till kollektivt resande. För att förbättra kollektivtrafikens framkomlighet kan kollektivkörfält på Kvarnholmsvägen till Värmdövägen tillskapas. Kollektivkörfältet föreslås börja vid busshållplats Danvikshemsvägen och efter korsningen med Hästholmsvägen görs ett av befintliga bilkörfälten om till busskörfält.

Henriksdalsbacken

Gatukaraktern och utformningen av Henriksdalsbacken som idag inbjuder till höga hastigheter ska ses över vid en nyexploatering och kompletteras med övergångsställen där dessa saknas. Det lokala cykelnätet är på denna sträcka otydligt och bristfälligt och bör därmed förbättras och tillgänglighetsanpassas.

Nacka kommuns cykelplan

Enligt Nacka kommuns cykelplan ingår cykelbanan utmed Kvarnholmsvägen i kommunens huvudcykelnät. Enligt cykelplanen ska åtgärder göras för att förbättra cykelbanan genom att bredda denna samt bygga ny. Dessa åtgärder är i dagsläget delvis genomförda.

Parkering och angöring

Samtliga nya parkeringar, angöringar och infarter i och med tillkommande bebyggelse bör utföras inom respektive fastighet och bör inte lösas på allmän plats.

Busstrafik längs Kvarnholmsvägen idag

Illustration 2bk arkitekter: Kvarnholmsvägen utvecklas till en ny stadsgata med bebyggelse som ramar in gaturummet, vy från väst

Antal parkeringsplatser per lägenhet ska följa Nackas nya modell för beräkning av parkeringsbehov, antagen av kommunstyrelsen 2016-11-28.

Parkeringstal anger hur många parkeringsplatser som ska tillhandahållas i samband med ny- och ombyggnation. Nackas modell för att beräkna parkeringstal är projekt-specifik utifrån de lägesegenskaper en fastighet har (ex närhet till kollektivtrafik och service) samt vilken storlek på lägenheter som byggs. Nacka kommun erbjuder även byggherren att reducera parkeringstalet i utbyte mot att byggherren åtar sig att ordna mobilitetsåtgärder.

Vid föreslagna förskolor och skolor på bottenvåningen i de nya bostadshusen ska plats beredas för lämning och hämtning i närhet till bostadshusen samt utrymme skapas för transporter och sophämtning.

Buss- och lastbilsangöringen utmed Kvarnholmsvägen kommer inte kunna vara kvar och information ska därför i god tid delges till berörda, så att aktörerna tidigt kan planera in en annan logistik för sina transporter.

Om farliga transporter fortsättningsvis kommer ske till Henriksdals reningsverk från Kvarnholmsvägen, via infarten söder om nuvarande parkeringshus, bör det förberedas ett utrymme för angöring av Räddningsverkets fordon.

Förstärkta kopplingar

Nya och förbättrade förbindelser förelås på ett flertal platser inom programområdet för att möjliggöra en mer sammanhängande stadsdel med sammankopplade målpunkter och förbättrad tillgänglighet.

En ny förbindelse i form av en hiss föreslås från Henriksdalsberget ner mot Kvarnholmsvägen. En ny gata föreslås koppla samman bebyggelsen på Henriksdalsberget österut ner mot Kvarnholmsvägen vid Finnbodarondellen.

En ny förbindelse föreslås även mellan Henriksdalsberget och Sickla. Den nya förbindelsen kan exempelvis vara en

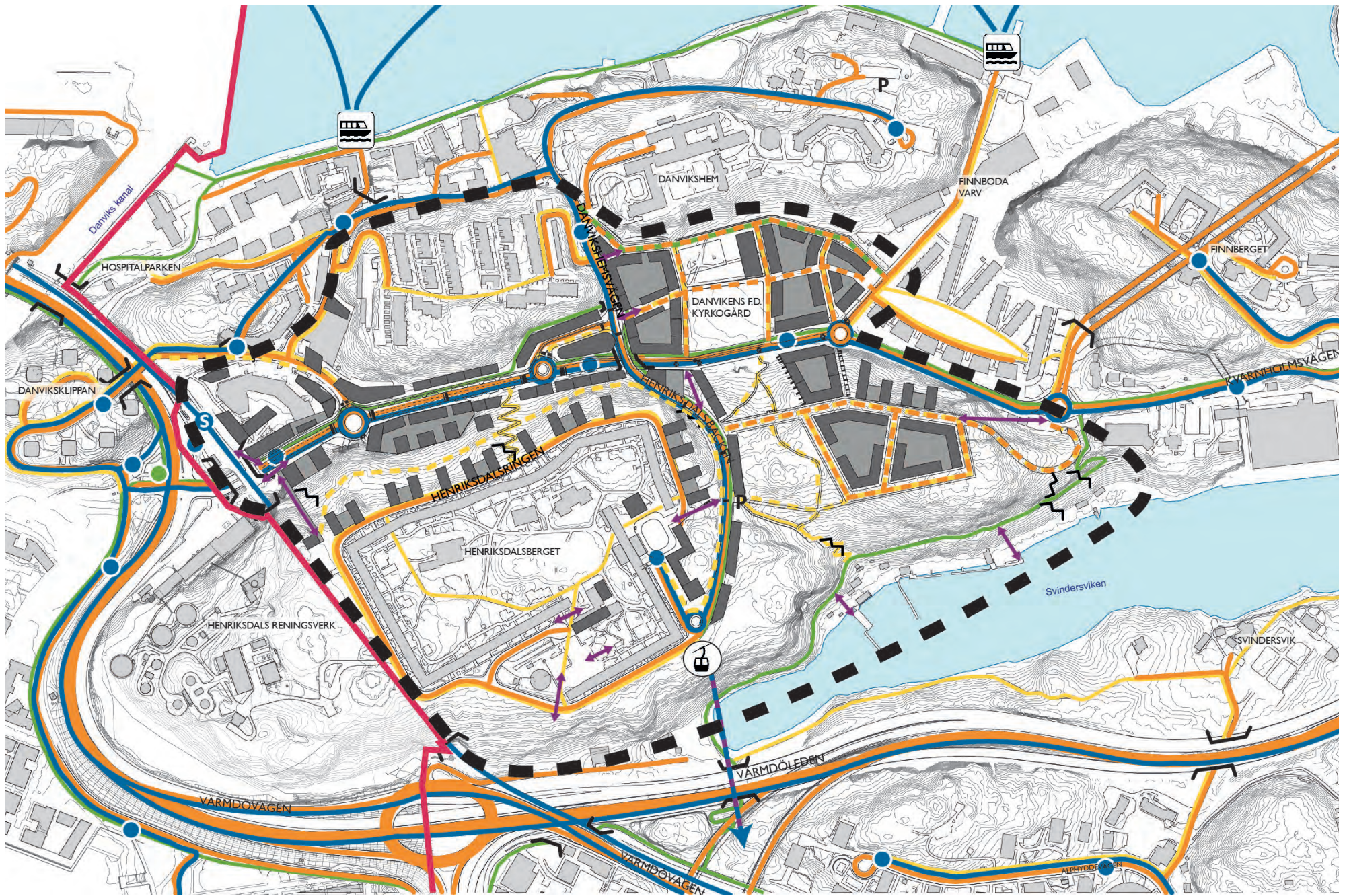
hiss, en gång- och cykelbro, alternativt en linbana.

En linbana är ett fast, spårbundet och pålitligt system (liksom tunnelbana och spårvagn) och kan vara ett alternativ till annan kollektivtrafik. Linbanan har hög kapacitet och kan generera kort vänttid, vilket i hög grad bidrar till en bra resupplevelse. En linbana kan vara ett intressant alternativ i en starkt kuperad terräng. En utredning har tagits fram som analyserat förutsättningarna för linbana från Henriksdalsberget ner mot Sickla.

Referensbild linbana: Sollentuna kommun

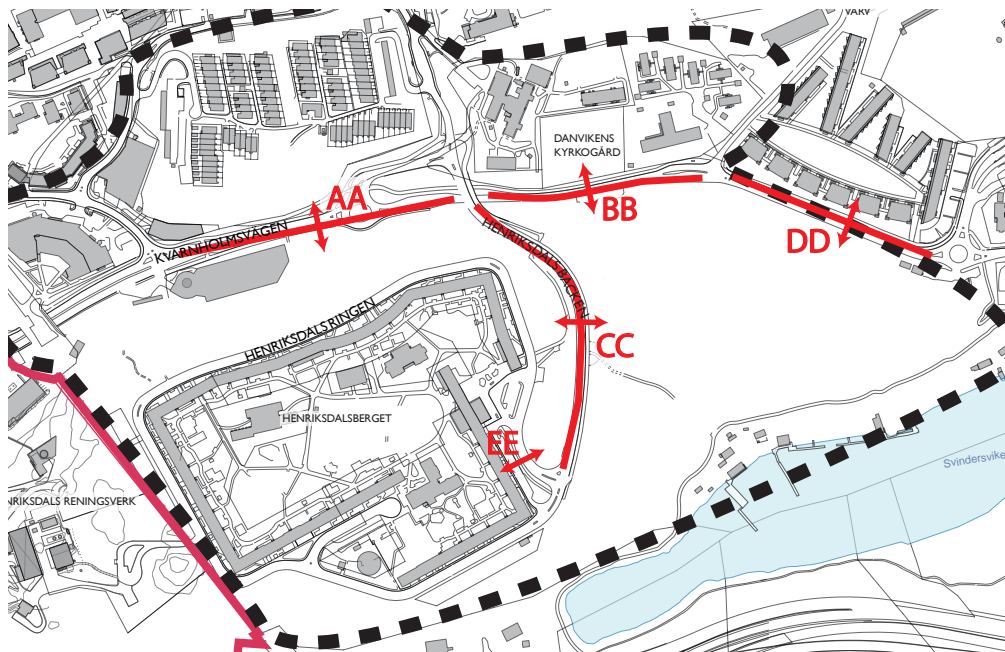

TRAFIK OCH TILLGÅNGLIGHET

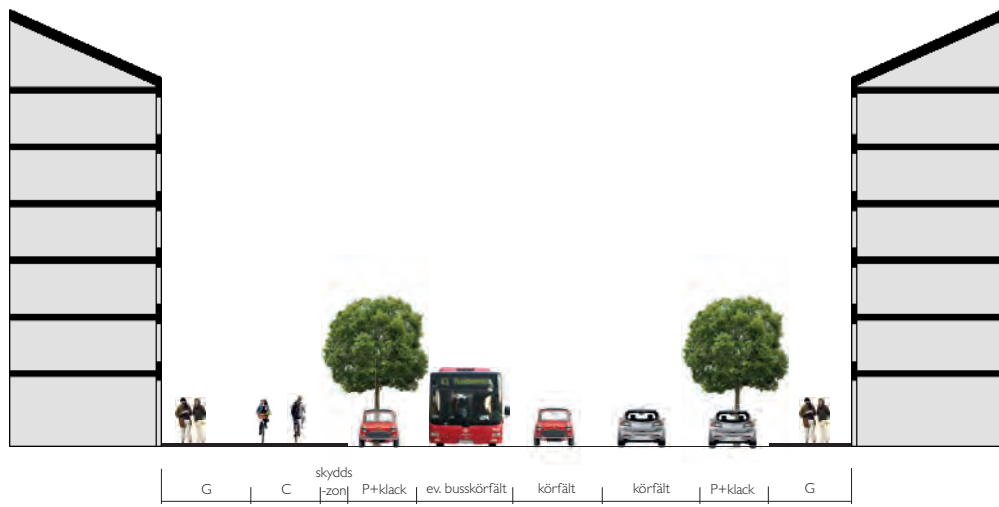
Kommungräns	Ny gångväg	Ny bilväg	Ny/förbättrad förbindelse	Bro/tunnel	Gångvägar	Parkering	Linbana
Programområde	Ny gång- och cykelväg	Ny bebyggelse	Hållplatser kollektivtrafik	Kollektivtrafik	Gång- och cykelvägar	Bilvägar	Trappa

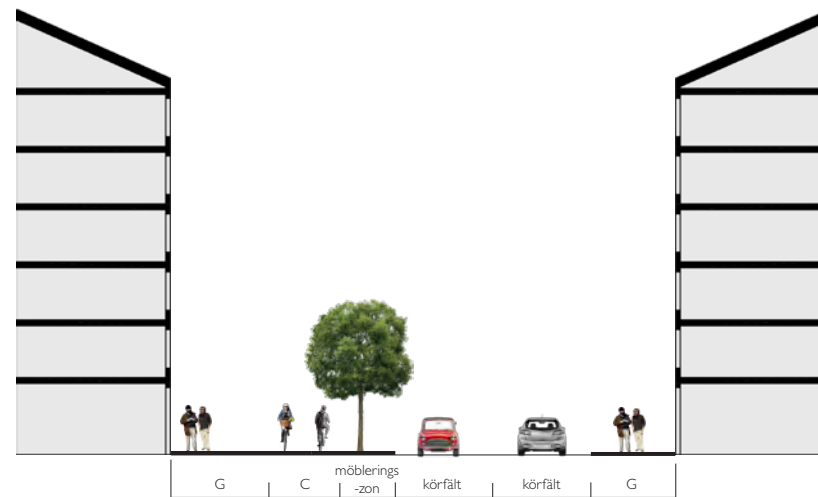

Lokalisering principsektioner

25 m

Principsektion A-A, Kvarnholmsvägen mellan Hästholmsvägen och Danviksvägen

18 m

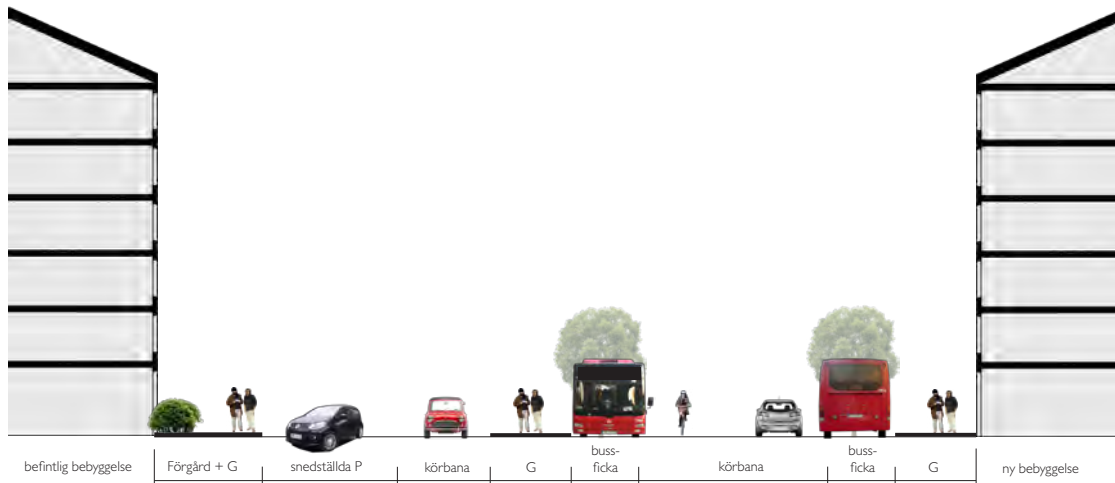
Principsektion B-B, Kvarnholmsvägen mellan Danvikshemsvägen och Finnboda varvsväg

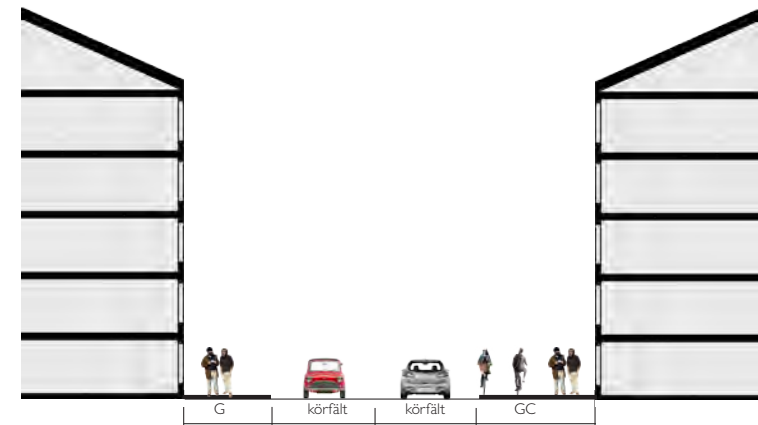
13,5 m

Principsektion D-D, Kvarnholmsvägen mellan Finnboda varvsväg och Finnbergsvägen

30,5 m

Principsektion E-E, Henrikstalstorget

14 m

Principsektion C-C, Danvikshemsvägen

TEKNISK FÖRSÖRJNING OCH RISKER

Vatten, spillvatten och dagvatten

Vatten- och avloppsledningsnätet (VA-nätet) är utbyggt i området och är dimensionerat för befintlig och planerad bebyggelse enligt kapacitetsutredningen för ledningsnätet inom västra Sicklaön. Spillvattnet från området avleds via självfallsledningar till Henriksdals reningsverk. När planprogrammet har antagits kommer konditionen på befintliga självfallsledningar att utredas inom området. Intressekonflikter kommer att förekomma mellan befintliga ledningar och planerad bebyggelse. Detta leder till att delar av VA-nätet inom programområdet kommer att behöva läggas om i nya sträckningar. Planeringsinriktningen är dock att minimera påverkan på befintliga ledningsstråk. Ny bebyggelse ska anslutas till kommunalt VA-system. Lämpliga lägen för anslutningspunkter får studeras vidare i kommande detaljplaner.

Vissa fastigheter kan behöva inrätta och bekosta pumpanordningar för sitt eget spillvatten på ställen där självfallsanslutningar inte kan utformas. Även enskilda tryckstegringsanordningar kan behövas inom vissa högt belägna fastigheter.

Dagvatten från en del av planområdet avleds via ledning i Kvarnholmsvägen till Stockholms ledningsnät. Samråd behöver därför ske med Stockholm Vatten om dagvattenhantering inom berörda detaljplaner.

Idag finns inga anläggningar för rening av dagvatten i området. Lösningar för dagvattenhantering bör omfatta större områden för att effektivisera hanteringen och öppna upp för storskaliga och innovativa lösningar. Mark bör avsättas för dagvattenanläggningar i detaljplanerna.

Implementering av fördröjande och renande lösningar för dagvattenhantering är nödvändiga för att inte de planerade förändringarna ska leda till en ökad risk för marköversvämningar och försämrade förutsättningar för recipienterna. För att fördröja och rena dagvatten föreslås att tillkommande bebyggelse förses med gröna tak och innergårdar. Henriksdalstorget förses med en damm/fontän/kanal eller annat inslag av öppet vatten och i kvartersbebyggelsen norr om Kvarnholmsvägen föreslås ett meandrande (slingrande) dike/kanal. Dessa åtgärder syftar till att fördröja dagvatten samtidigt som de kan utgöra en värdefull rekreativ kvalitet i stadsmiljön. Fotbollsplanen vid Vilans skolområde utformas för att utgöra översvämningssyta vid kraftiga regn. Trädplantering längs Kvarnholmsvägen planteras i skelettjord.

Ledningar i privat mark ska skyddas med ledningsrätt. Ledningsrätter utreds under planskedet för respektive detaljplaneetapp. Upplåtandet av ledningsrätt regleras vidare mellan Nacka kommun och exploatör i exploateringsavtal innan en detaljplan antas.

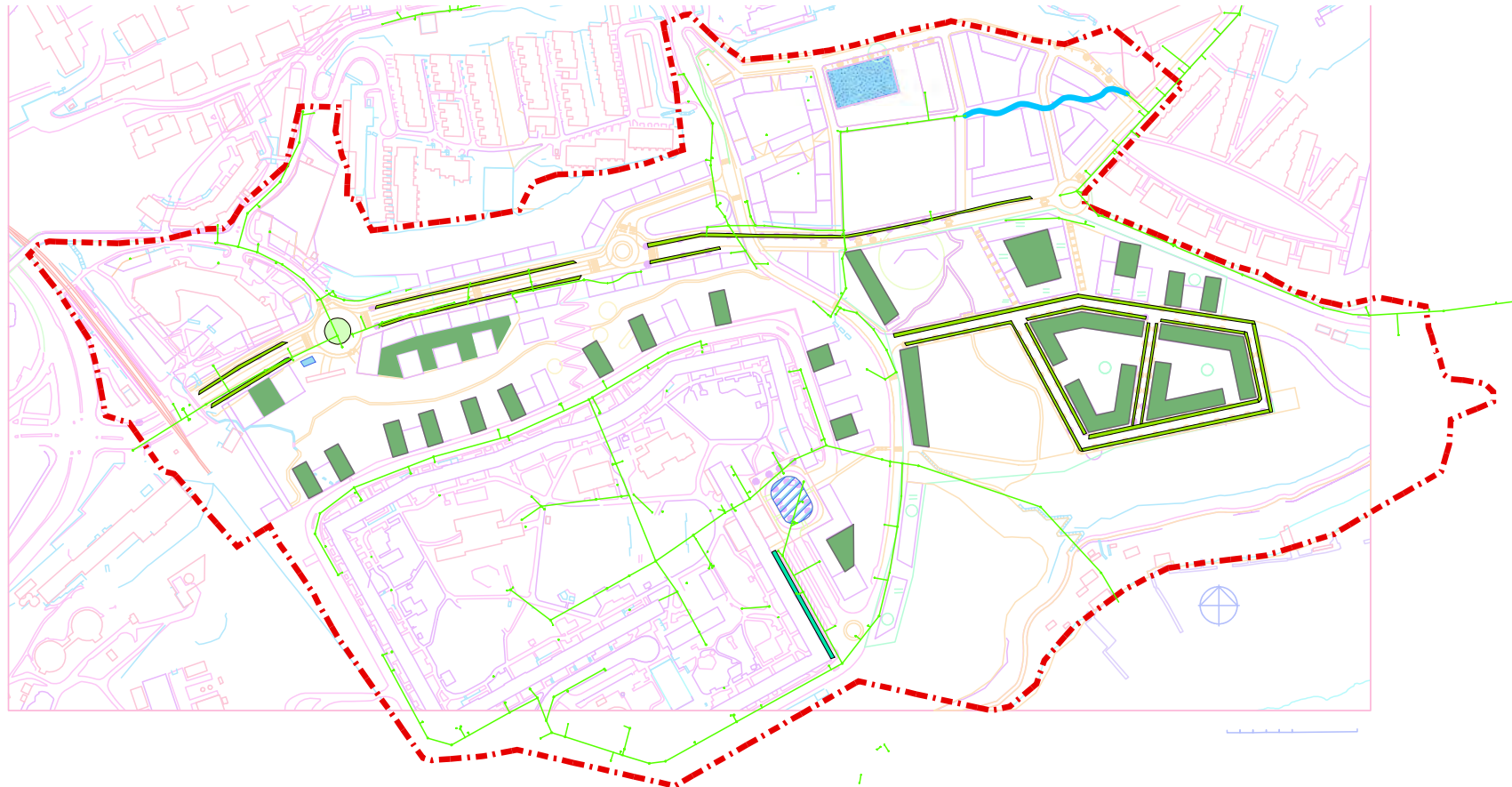

Referensbild, torg och grönska med dagvattenhantering

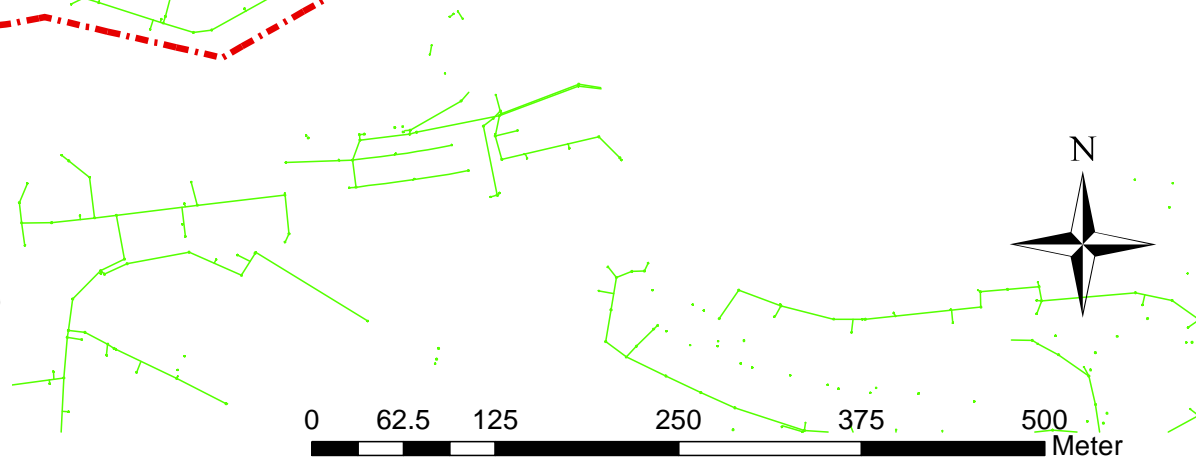

Referensbild, nedgrävda behållare för avfall

- Områdesavgränsning för dagvattenutredning
- Plantering/buskage med skelettjord
- Gröna tak/innergårdar
- Trädplantering med skelettjordar
- Fördröjningsmagasin
- Plats med inslag av öppet vatten (damm/fontän/kanal)
- Förgård/rabatter med skelettjord
- Översvämningssyta
- Meandrande dike/kanal

Översiktsbild dagvattenlösningar

Översvämningsrisk

Enligt skyfallsanalysen för västra Sicklaön framgår att några platser inom programområdet är särskilt utsatta för marköversvämningsrisk vid ett 100-årsregn, se sida 87. Vid extremregn kommer oundvikligen dagvatten att avrinna på markytan på grund av att ledningssystemen inte kan dimensioneras för de mest intensiva regnen. Därför är det nödvändigt att i kommande detaljplanearbeten mycket noga studera höjdsättning av gator, byggnader och annan mark för att säkerställa säkra avrinningsvägar på marken för dagvattnet.

Elförsörjning

Ny bebyggelse ansluts till befintligt nät.

Fjärrvärme

Ny bebyggelse avses att anslutas till befintligt fjärrvärmenät.

Avfall

Befintlig öppen återvinningsstation på Henriksdalsberget kommer att tas bort i och med föreslagen förtätning. Denna ska ersättas med en återvinningsstation integrerad/inbyggd med den tillkommande bebyggelsen på Henriksdalsberget i form av en mini-ÅVC (mini-återvinningscentral) i anslutning till Henriksdalstorget. Befintlig öppen återvinningsstation längs med Kvarnholmsvägen kommer att omlokaliseras till annan plats. Återvinnings-

stationen kan vara öppen, alternativt integreras med bebyggelsen och utformas som en mini-ÅVC. Lokaler som inrymmer mini-ÅVCn behöver en yta om cirka 200 kvadratmeter, vilken bör vara kvadratisk utformad. Öppna återvinningsstationer bör utformas med god funktionalitet och form så att anläggningen blir ett tillskott i det offentliga rummet. Nedgrävda behållare bör övervägas för en bättre gestaltning och ökad trygghet. Vid planläggning av ny bebyggelse ska handboken för avfallsutrymmen följas för att uppfylla krav på framkomlighet för sophämtningsfordon.

Trafikbuller

Av kommunens översiktliga bullerkartering framgår att gällande riktvärden för buller till viss del överskrids inom programområdet. Programförslaget är förenligt med översiktsplanens intentioner om att bygga en tät stadsbebyggelse på västra Sicklaön och kriterier för att kunna tillämpa avstegsfall bedöms vara uppfyllda.

I det fortsatta detaljplanearbetet bör bullerutredningar tas fram och det är viktigt att utformningen av bebyggelsen utgår från bland annat bullersituationen så att bästa ljudmiljö skapas. En åtgärd för att hantera bullret är att delar av Kvarnholmsvägen föreslås ha verksamheter i bottenvåningen. Bostäder som föreslås i anslutning till Kvarnholmsvägen och Värmdövägen bör särskilt studeras utifrån bullerproblematiken. I framtida detaljplane-

arbeten kommer den nya förordningen om trafikbuller vid bostadsbyggnader att tillämpas.

Risk för föroreningar

På flera platser behöver framtida byggnadsåtgärder föregås av markundersökningar, för att utreda om det finns några markföroreningar. All schaktning i mark som misstänks vara förorenad ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten i Nacka. Det gäller även andra åtgärder i mark.

I de kommande detaljplanerna kan det bli aktuellt att utreda föroreningshalten i luften och för att utreda vilka åtgärder som kan behövas för att säkra en så god luftmiljö som möjligt. I kommande detaljplaner är det viktigt att bevaka att halterna av PM10 och kvävedioxiderna inte ökar genom att utvädring och utspädning av dessa föroreningar hindras eller försvåras genom kommande byggnader. Grönområden och träd bör sparas mellan de nya bostadsområdena.

I Henriksdalsringen finns en panncentral som är i bruk. I framtida detaljplanearbete bör en riskutredning klarlägga om verksamheten kan medföra begränsningar vad gäller byggnadshöjder för planerad bebyggelse. Reningsverkets skorsten kan även vara en begränsande faktor för byggnadshöjder i näromgivningen med avseende på luftföroreningar. En eventuell höjdbegränsning för störningskänslig bebyggelse bör utredas under kommande detaljplanearbeten.

Referensbild, SWECO: dagvattenhantering, möjlighet till avrinning

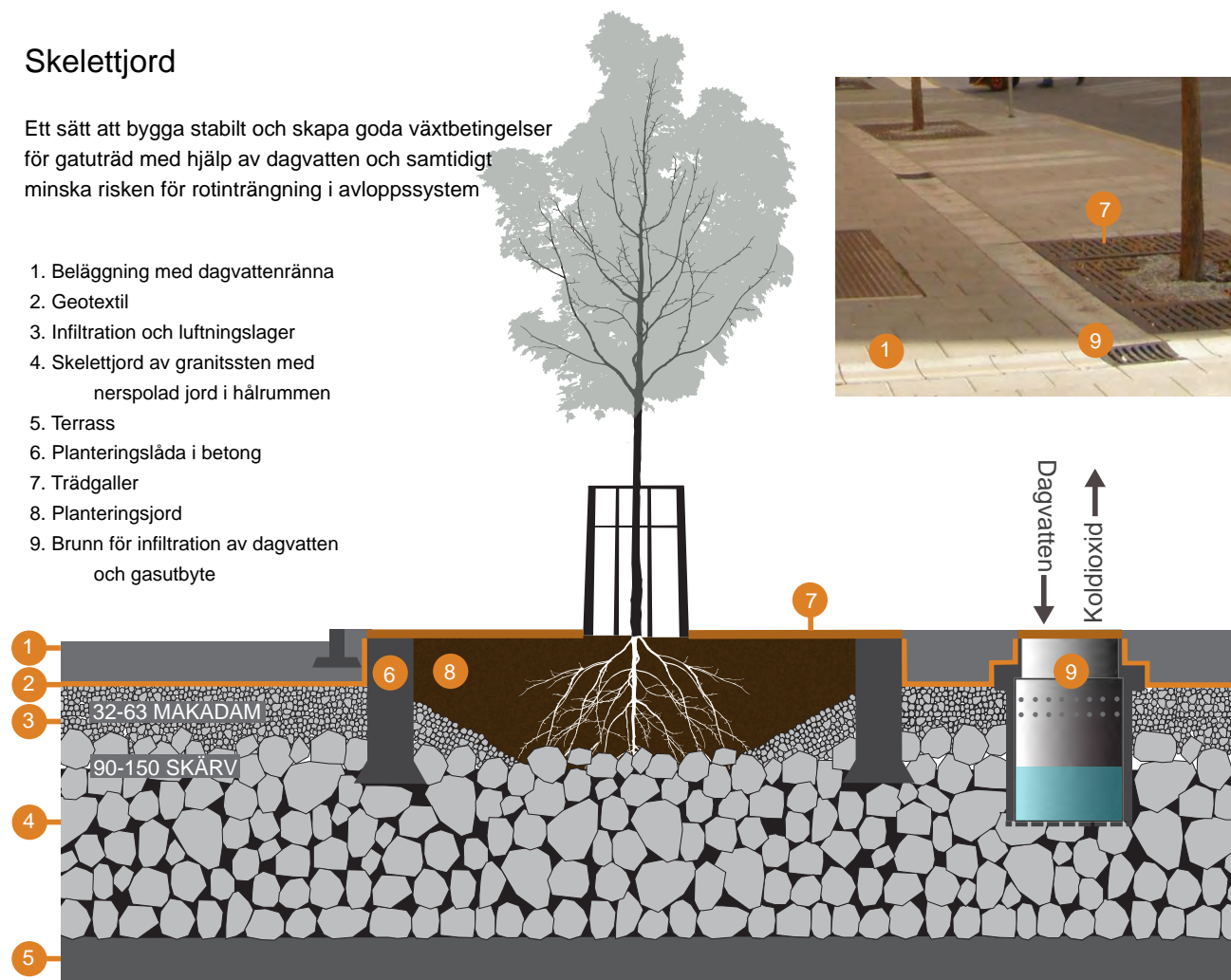

Referensbild, SWECO: dagvattenhantering, vattenränna

Skelettjord

Ett sätt att bygga stabilt och skapa goda växtbetingelser för gatuträd med hjälp av dagvatten och samtidigt minska risken för rotinträngning i avloppssystem

1. Beläggning med dagvattenränna
2. Geotextil
3. Infiltration och luftningslager
4. Skelettjord av granitssten med nerspolad jord i hålrummen
5. Terrass
6. Planteringslåda i betong
7. Trädgaller
8. Planteringsjord
9. Brunn för infiltration av dagvatten och gasutbyte

Dagvatten från bebyggelse och hårdgjorda ytor föreslås ledas till halvgenomsläppliga ytor i anslutning till trädplanteringar. Trädplanteringar ordnas med "skelettjord" där dagvatten kan infiltreras.

PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

PLATSENS HISTORIA

Den äldsta historien

Fram till 1800-talets slut var området glest bebyggt, det kuperade landskapet gav små möjligheter till odling och bebyggelse. Kring Hammarby sjös mer låglänta södra sida, vid Sickla och Hammarby, har det däremot varit möjligt att odla tidigt. Gravfält med arkeologiska fynd från 900-talet har funnits vid Sickla gård, vilket tyder på att gården har vikingatida anor. Spår av forntiden på norra sidan av sjön utgörs av förmodade fornborgsresterna på Henriksdalsberget – borttagna till största delen 1966 – och en vikingatida silverskatt på bergets norra sida mot Finnboda. Delar av kvarvarande fornborgsmurar kan dock vara boskapsinhägnader från historisk tid. Borgberget ansluter till Hammarby sjö och den forntida farleden söder om Sicklaön, men även till vattenstråken i norr. En övervakningsfunktion kan därför inte uteslutas. Forskning har visat att de forntida borgbergen även varit samlingsplatser med religiösa förtecken.

Den äldre farleden på södra sidan av Sicklaön förlorade troligen sin betydelse strax innan Stockholms grundläggning på 1200-talet. Då hade landhöjningen skapat näs både vid Kolbotten och kring Skanstull. Medeltidens större fartyg föredrog därför de öppnare vattenstråken norr om Sicklaön. Farleden via Baggensstaket-Järlasjön-Sicklasjön kvarstod dock som vinterled för skärgårdsborna till Stockholms vintertull.

I Henriksdalsområdet märks norra kustens farledshistoria tydligt i ortnamn som till exempel Danviken, Finnboda och Ryssviken. Namnen anspelar på daner, finnar och ryssar som troligen hade ankringshamnar och bodar vid Stockholms inlopp.

Tidig modern tid: 1500-1600-talen

Ännu vid 1500-talets början var området kring Hammarby sjö en landsbygd. Gårdarna Hammarby och Sickla omtalas i medeltida källor som bondehemman. I det flikiga och kuperade området kring Henriksdal fanns vikar som tidigt bör ha fungerat som replipunkter för segelfartyg, ankringshamnar vid Stockholms inlopp. Namnet Danviken finns i källor från 1540-talet – ”danskarnas vik”. En liten rännil, ”Kvarnbäcken”, från Hammarby sjö hade här sitt utlopp och kunde försörja en mjölkvarn.

1551 befallde Gustav Vasa att flytta ett hem för sjuka, fattiga och äldre till Danviken. Den tidigare belägenheten inne i staden innebar sanitära olägenheter. Även en kyrka ingick i anläggningen. En kapellförsamling bildades som tjänade östra Södermalm och Sicklaön. Gustav Vasa befallde samtidigt att Hammarby sjö skulle dämmas upp för öka Danvikskvarnens produktionsförmåga. Sjön höjdes då med drygt fem meter. Hospitalet uppmuntrade tidigt inkomstbringande industrietableringar på sin egendom,

bland annat beckbruk på 1640-talet i Finnboda. De första ansatserna till industriområde hade därmed etablerats även om jordbruket skulle dominera ett tag till. På en karta från 1640-talet ser man att dalgången mellan Danviken och Svindersviken, det som skulle bli Henriksdal, var ängsmark för hospitalet.

1700-talet: Henriksborg och Henriksdals gård

År 1765 förvärvade notfiskareåldermannen Hindric Österman en industribyggnad från 1680-talet strax öster om Danvikens vårdinrättning. Här vid Danvikens strand hade hospitalet låtit en holländare uppföra ett saltsjuderi som skulle utvinna salt ur Saltsjöns vatten. Satsningen misslyckades, men saltmagasinet med sitt goda hamnläge kunde användas. Hindric, eller Henrik, såg däremot platsens potential och anläggningen döptes om till Henriksborg. Anläggningen överläts sedermera till hospitalet som på 1780-talet byggde om magasinet till ett mentalsjukhus, ett ”dårhus”. Österman utvecklade istället dalgången söder om Henriksborg, där han byggde en gård som fick namnet Henriksdal. Sprickdalen anslöt då till Hammarby sjös strand med strandängar intill en skyddad hamnvik för gårdens båtar. Hospitalet hade redan i början av 1600-talet bedrivit slätter i dalgången, och på högre belägna partier bröts det nu upp åkermark.

En karta från 1774 kallar delar av Henriksdals odlingsmark för ”plantager”, en brukningsmetod som blev högsta mode under gustaviansk tid. Tanken med ”plantager” var att landskapspark, lantbruk och köksträdgård skulle kombineras – nytta skulle förenas med nöje, och natur. Ännu på fotografier från 1950-talet ser man ganska stora fruktträdgårdar vid gården. Vid foten av Henriksdalsbergets norra sida, nära nuvarande Saltsjöbanan, låg ekonomibyggnader. Lite högre upp där det idag står ett parkeringshus låg bostadshuset i 1700-talsstil. Allt revs under 1960-talets första hälft. Idag återstår egentligen bara ortnamnet som kan spegla denna historia. På Henriksdalsbergets sluttning ovanför Kvarnholmsvägens trafikplats finns en stig och stengårdsgårdsliknande lämningar som kan härröra från gårdens betesdrift. Hospitalets kyrkogård anlades på 1830-talet på delar av gårdens odlingsmark.

Sekelskiftet 1900: industriell expansion samt järnvägs- och kanalbyggen

På 1870-talet började den lantliga idyllen i Henriksdal påverkas av industriella etableringar. Vid dalgångens östra del anlades Finnboda varv och Gäddvikens konstgödselfabrik. Därmed inleddes områdets omvandling till ett industriområde som hängde ihop med industrialiseringen av huvudstadsområdet och Nackas läge vid Stockholms inlopp.

1888 anlade ingenjörerna John Rudolphs och J A Rylander en elektroteknisk fabrik på Danviksklippan. Redan på 1890-talet köpte de en tomt vid Henriksdals gård och flyttade verksamheten dit, nära Henriksdals manbyggnad och i anslutning till den väg som går över åsen till Danviken (nuvarande Västra Finnbodavägen). Fabriken tillverkade kolartiklar som användes i elektrotekniska föremål som mikrofonkol, åskledarkol och kolspetsar till båglampor. 1901 bestod fabriken av flera byggnader som trappade ner i dalen, men omkring 1910 hade anläggningen byggts om till dagens tegelbyggnad med svängd fasad mot Västra Finnbodavägen. I folkmun kom fabriken att kallas Kolspetsen, ett namn som anspelar på tillverkningen och husets spetsiga form mot Henriksdal.

Ungefär samtidigt med Rylander och Rudolphs etablering uppfördes på intilliggande Henriksborg en stor oljeförädlingsfabrik som bland annat tillverkade linoleummattor, vaxdukar och oljekläder. 1888 stod en stor tegelbyggnad färdig på berget mellan Henriksdals gård och Därhuset – mentalsjukhuset hade flyttat sin verksamhet till Konradsberg 1861. Därhuset kom att inrymma personalbostäder och strax intill på kajen byggde oljefabriken ytterligare en fabriksbyggnad.

Kring 1890 skedde fler nyetableringar inom området. Mellan Därhuset och hospitalet anlades 1889-1890 ång-

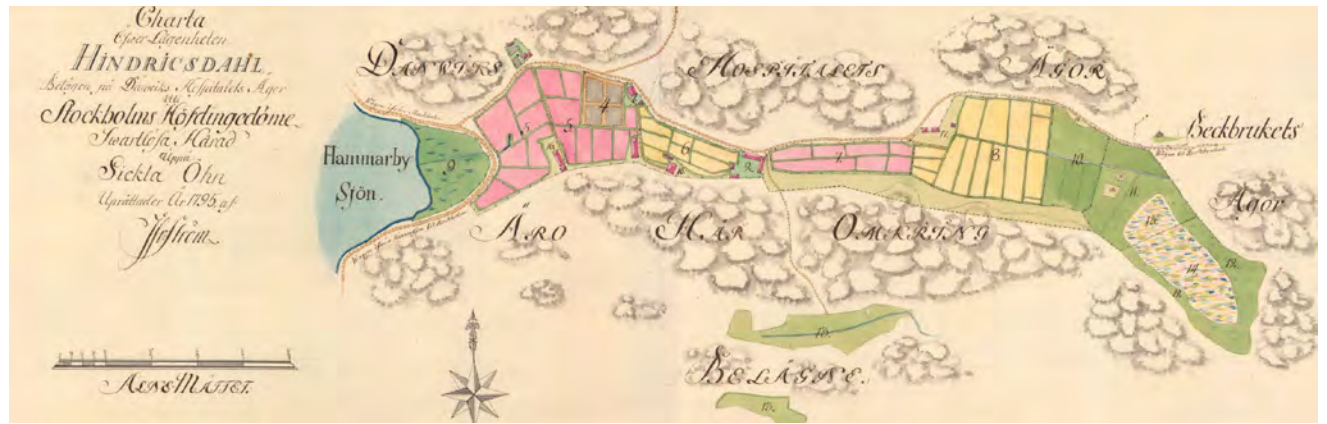
kvarnen Saltsjöqvarn som kom att bli en av landets största kvarnar. Husets praktfulla tegelgotik framhövdes gärna i företagets reklam. Kraften från kvarnen användes även till en såg. Anläggningen utökades 1923 med Skandinaviens första mannagrynskvarn, en gulputsad byggnad i ett monumentalt krönläge. Den elektrotekniska fabriken i Henriksdal hade inte samma självklara farledsnära läge, men fick i och med tillkomsten av Saltsjöbanan 1893 en järnvägsanknytning till staden. Henriksdals station blev snabbt en betydande station utmed banan. Fram till 1963 fanns förutom en stationsbyggnad med väntsal även postkontor, godsmagasin, övernattningsrum för personalen samt lokstall.

1925 sprängde Stockholm ut Danvikskanalen för att avlasta den trånga Slussen. Hammarby sjö sänktes därmed med drygt fem meter och gammal sjöbotten fylldes ut för att bli hamnområden. Henriksdals gårds hamnvik grundades upp och blev industri- och varvsområde. I slutet av 1920-talet var den nya farleden, kallad Hammarbyleden, färdig i hela sin sträckning. Kanalbygget omdanade Danvikens hospitalområde helt, endast huvudbyggnaden från 1720-talet sparades. Vårdhemmet hade flyttat redan 1915 till Danvikshem på Finnbodaberget. Fabrikernas nedsmutsning av Hammarby sjö och Danviken hade bidragit till flytten.

Foto, Länsstyrelsen: murrest Henriksdalsberget

Karta 1795, historiska kartor, Lantmäteriet: Charta öfver Länsheten Hindricsdahl

Rylander & Rudolphs elektrotekniska fabrik "Kolspetsfabriken", anlagd 1888

Foto 1969, Nackas historiska bildarkiv: bebyggelse på Henriksdalsberget fullbordas

Som en konsekvens av Hammarbyledens färdigställande genomfördes 1930 en ändring av kommungränsen vilket gjorde att Danvikssklippan, Lugnet och Hammarby överfördes till Stockholms kommun. Detta möjliggjorde en tidig bostadsutbyggnad av Stockholm, som vid mitten av 1940-talet byggde punkthus på Danvikssklippan. Här tillämpades modernistisk stadsplanering enligt "hus-i-park-idealet" med mycket ljus och luft. Parkmarken utformades av trädgårdsarkitekt Walter Bauer. Punkthusformen passade Sicklaöns kuperade terräng väl, ingreppen i hällmarken kunde begränsas samtidigt som en godtagbar exploateringsnivå kunde uppnås. Hustypen kom sedan att användas flitigt på västra Sicklaön. Planer för fler bostäder fanns för det intilliggande området Lugnet, men istället utvecklades det till småindustrier. Danvikssklippan blev därmed länge ett ensamliggande bostadsområde mitt i ett verksamhets- och trafikledsområde. Planer på att bygga bostäder på Henriksdalsberget fanns också på 1940-talet, men kom inte till utförande förrän åren kring 1970 inom ramarna för det så kallade miljonprogrammet.

1970-talet fram till idag: industrier blir bostäder

Oljefabriken i Henriksborg revs i slutet av 1960-talet. Den hade då sedan länge inrymt andra verksamheter. 1976 ritade HSB det radhusområde som sedan 1979 ligger på klippans topp. Av fabriken återstår bara två mindre

byggnadsverk, en ruin av ett linoljelager och ett mindre tegelhus intill Dårhusets övre del.

Utvecklingen med fler bostäder i Henriksdal inleddes när Henriksdalsberget bebyggdes omkring 1970 med cirka 750 bostäder. Området på fornborgsberget uppfördes av Bostads AB Nacka-Stockholm enligt ritningar av arkitektbröderna Erik och Tore Ahlsén. Bebyggelsen har en stark roll i landskapsbilden med sin slutna borgliknande karaktär. Långa skivhus omsluter en skyddad innergård, ackompanjerad av ett svampformat vattentorn och en skorsten. Då området ansågs tillhöra Stockholms stadsbild fick fasaderna en ockragul puts för att ansluta till Södermalms bebyggelsefront.

Rylander och Rudolphs elektrotekniska fabrik vid Henriksdals gård bestod fram till 1950-talets slut. Tegelbyggnaden köptes därefter av Grafisk färg, och efter att ha inrymt även andra verksamheter byggdes den vid 1980-talets mitt om för kontors- och restaurangändamål. Det tillbyggda huset är idag dalgångens enda äldre bebyggelse. Mellan Henriksdals station och den forna elektrotekniska fabriken byggdes 1986 kontorshuset Danviks center. Från början inrymde den vita plåtklädda byggnaden kontor för främst färjerederiet Viking Line, idag har ett flertal företag lokaler i byggnaden. Huset har ett böjd form som

medvetet exponerar huskroppen mot Henriksdals station och Värmdöleden.

Efter Saltsjöqvarns nedläggning i slutet av 1980-talet hade den sista storskaliga industrin upphört i området. Snart framkom planer på exploatering, och 1996 köptes det gamla kvarnområdet av NCC. 2004-2010 byggdes cirka 450 bostäder i området. Hospitalet och dårhuset bevarades, i likhet med de historiska kärnbyggnaderna i kvarnanläggningen. Den gamla ångkvarnen blev hotell och bostäder och mannagrynskvarnen inreddes till bostäder.

BEBYGGELSEMILJÖ

Henriksdal utmärker sig med sina betydande karaktärsdrag. Mest framträdande är höjdskillnaderna, som skapar både utsiktspunkter och blickfång, liksom den rustika naturen och området mångsidighet. Men även lågmälda värden återfinns här, som till exempel oväntade möten med vackra innergårdar och immateriella värden som de boendes stolthet över området. Henriksdalsområdet är uppdelad i bebyggelseöar, vilka ofta är tydligt avgränsade av områdets kraftiga höjdskillnader och gröna sluttningar. Varje bebyggelseö har sin säregna karaktär präglad av platsens fysiska förutsättningar samt tidstypiska drag för bebyggelsens uppförande.

Norr om Kvarnholmsvägen ligger Saltsjöqvarn, en omvandlad industrimiljö till bostadsområde med flera historiska lager. Öster om området ligger Henriksborgs radhusområde från 70-talet och på en bergsplatå i öst återfinns Danvikshems vårdhem i nationalromantisk anda. Öster om bergsplatån ligger Finnboda varv som i nuläget omvandlas från varvsområde till ett tidstypiskt vattennära bostads- och arbetsområde. Längs med Kvarnholmsvägen söder om dessa bebyggelseöar återfinns några byggnader som utgör solitärer i stadsbilden, såsom Vilans skola samt kontorsbyggnaden Danvikcenter byggd på 80-talet. Söder om Kvarnholmsvägen ligger Henriksdalsberget borgliknande bebyggelse.

Bostadsområdet som byggdes under miljonprogrammet har ett dominant läge i Stockholms stadslandskap.

Handel och service

Området längs Kvarnholmsvägen är splittrat och utbudet av bostadsnära service är till viss del begränsat, exempelvis saknas det en större livsmedelsbutik i området. I Danvikcenter finns kiosk, lunchrestaurang med catering, Danviks

Hälsoforum med gym och solarium, en capoeiraklubb samt en vårdcentral. I Danvikcenter finns även ett omfattande antal företag och verksamheter som nyttjar byggnadens kontorsutrymme, såsom Svenska Auktionskamraren och Viking Line. Vid Västra Finnbodavägen finns frisör, färgbutik, café och restaurang. På Henriksdalsberget vid bostadsområdets entré finns ICA Henriksdal med postombud och Svensk Kassaservice, kemtvätt, skräddare,

Flygfoto, bebyggelsemiljö inne på Henriksdalsbergets innergård, vy från norr

skoservice, frisör samt en restaurang och pizzeria. Uppå Henriksdalsberget finns även en bilverkstad i anslutning till vattentornet.

I nära anslutning till programområdet ligger Finnboda hamn med livsmedelsbutik, restaurang och möbelbutik med café. Vid Saltsjökvärns kaj ligger Elite Hotel Marina Tower med restaurang, uteservering och spa. Väster om hotellet, i anslutning till Hospitalparken, finns en sommarrestaurang med boulebanor. Längre utanför programområdet, söder om Värmdöleden, ligger Sickla köp kvarter som utgör Henriksdals närmsta lokala handelscentrum med cirka 150 butiker, biograf, saluhall, restauranger och caféer.

Kultur

På västra Sicklaön finns ett allmänt behov av lokaler för kulturverksamhet. Nacka musikskola (årskurs 1-6) önskar etablera sig i Henriksdalsområdet och en samlokalisering med skola är fördelaktigt genom samnyttjande av lokaler.

Utbudet av kulturverksamheter är begränsat inom området. Inom Danvikshems vårdboende ligger Danvikshems kyrka och bibliotek. På Henriksdalsberget ligger fritidsgården Glada Henkan som erbjuder verksamhet för barn och unga. I Sickla köp kvarter finns Diselverkstaden med bibliotek och konsthall.

Inom området finns lokalt engagemang och stolthet över området. Ett exempel utgör boende inom Henriksdalsbergets bostadskvarter, vilka engagerar bland annat gemensamma luciatåg, korpenlag samt familjefesten Henkankarnevalen.

Skolor och förskolor

Enligt lag ska förskolor finnas i omedelbar närhet av bostaden. 100 nya bostäder genererar en ny förskoleavdelning. En förskoleavdelning rymmer 17-20 barn. Det är ekonomiskt fördelaktigt med en förskola med minst 4 avdelningar (700 kvadratmeter).

Inom programområdet återfinns Vilans förskola som drivs av Nacka kommun, samt förskolorna Finnboda förskola och Henriksdals förskola som drivs i privat regi av Inspira. Inom programområdet ligger även Vilans grundskola, vilket är en grundskola för elever från förskoleklass till årskurs 6. Vilans skola har 150 skolplatser. Vilans skola och förskola är belägna norr om Kvarnholmsvägen och Finnboda förskola är belägen öster om dessa två. Vilans skola och förskola är i behov av utbyggnad. Henriksdals förskola är belägen på innergården till Henriksdalsbergets bostadskvarter. I Danvikcenter ligger gymnasiet Danvikstull som är en friskola som drivs av Magelungens gymnasium. Skolverksamheten har tillfälligt bygglov.

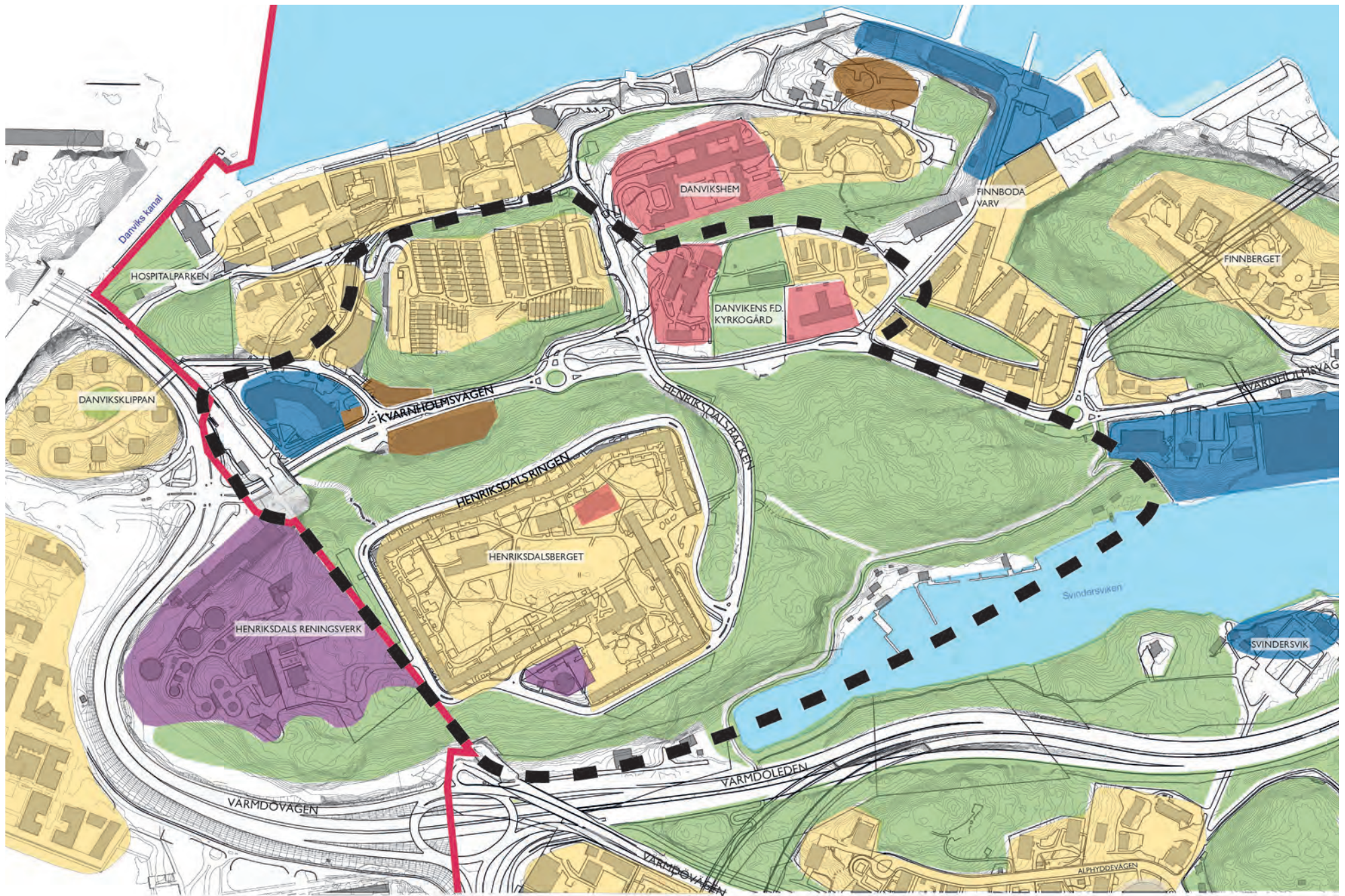

Danvikcenter sedd från Henriksdalsberget, vy från söder

Värmdöleden och Alphyddan sedd från Henriksdalsberget, vy från nordväst

MARK- OCH VATTENANVÄNDNING

Kommungräns	Verksamheter	Parkering	Skola/förskola/vård
Programområde	Bostäder, med inslag	Natur och park	Handel/kontor/kultur

Bostäder

Henriksdalsberget

Bostadsområdet på Henriksdalsberget byggdes 1968-1970 inom ramen för miljonprogrammet. Området rymmer cirka 750 lägenheter och bebyggelsen består av två sammanhängande skivhus i 6-8 våningar, placerade runt en inre parkliknande gård, Henriksdalsparken. Karakteristiskt för tiden är trafiksepareringen med en yttre gata i en ring kring bebyggelsen, garagens placering i en undre våning med infart från gatan, de genomgående trapphusen som underlättar rörelse inom området och den bilfria innergården. Bebyggelsen har under de senaste åren ombildats till bostadsrätter. De flesta lägenheterna har tre rum och kök.

Henriksborgs radhusområde

Henriksborgs radhusområde från 1978 uppfördes på en plåtå norr om Kvarnholmsvägen. Bostadsområdet omfattar 83 radhus med äganderätt som drivs av en samfällighetsförening. För de boende inom området finns ett poolhus, en tennisbana och en lekplats att tillgå.

Finnboda ungdomslägenheter

Intill Kvarnholmsvägen är totalt 48 ungdomslägenheter upplåtna som hyresrätter för unga mellan 18-29 år. Lägenheterna uppfördes av HSB och Stiftelsen Danvikshems Hospital år 2002. Lägenheterna är fördelade på 6 modulhus med 8 lägenheter i varje hus. Samtliga

lägenheter har 2 rum och kök. Byggnaderna är uppförda med tillfälligt bygglov på mark som är reservatsytor för Österleden.

Saltsjökvärn

Direkt norr om programområdet återfinns Saltsjökvärn-området som har omvandlats från industrimiljö till bostäder och hotell. Området består främst av bostadsrätter i flerbostadshus. Karakteristiskt för området är den höga, täta bebyggelsen och variationen av material och färg på fasader.

Danvikshem

Nordöst om programområdet ligger Danvikshems äldreboende och vårdhem från 1915. Vårdhemmet ligger på en plåtå ut mot Stockholms inlopp och utgör ett betydelsefullt landmärke i området. I slutet av 1980-talet byggdes seniorbostäderna öster om Danvikshems vårdhem. Bostäderna inryms i ett bågformat flerbostadshus i 8 våningar med totalt cirka 120 lägenheter. HSB upplåter idag seniorbostäderna med hyresrätt.

Finnboda varv

Det tidigare industriområdet Finnboda Varv vid Nackas norra kust har nyligen omvandlats till ett nytt bostads- och arbetsområde. När området är färdigbyggt kommer det omfatta cirka 850 lägenheter. Bostäderna upplåts med bostadsrätt.

Handel/service på Henriksdalsberget

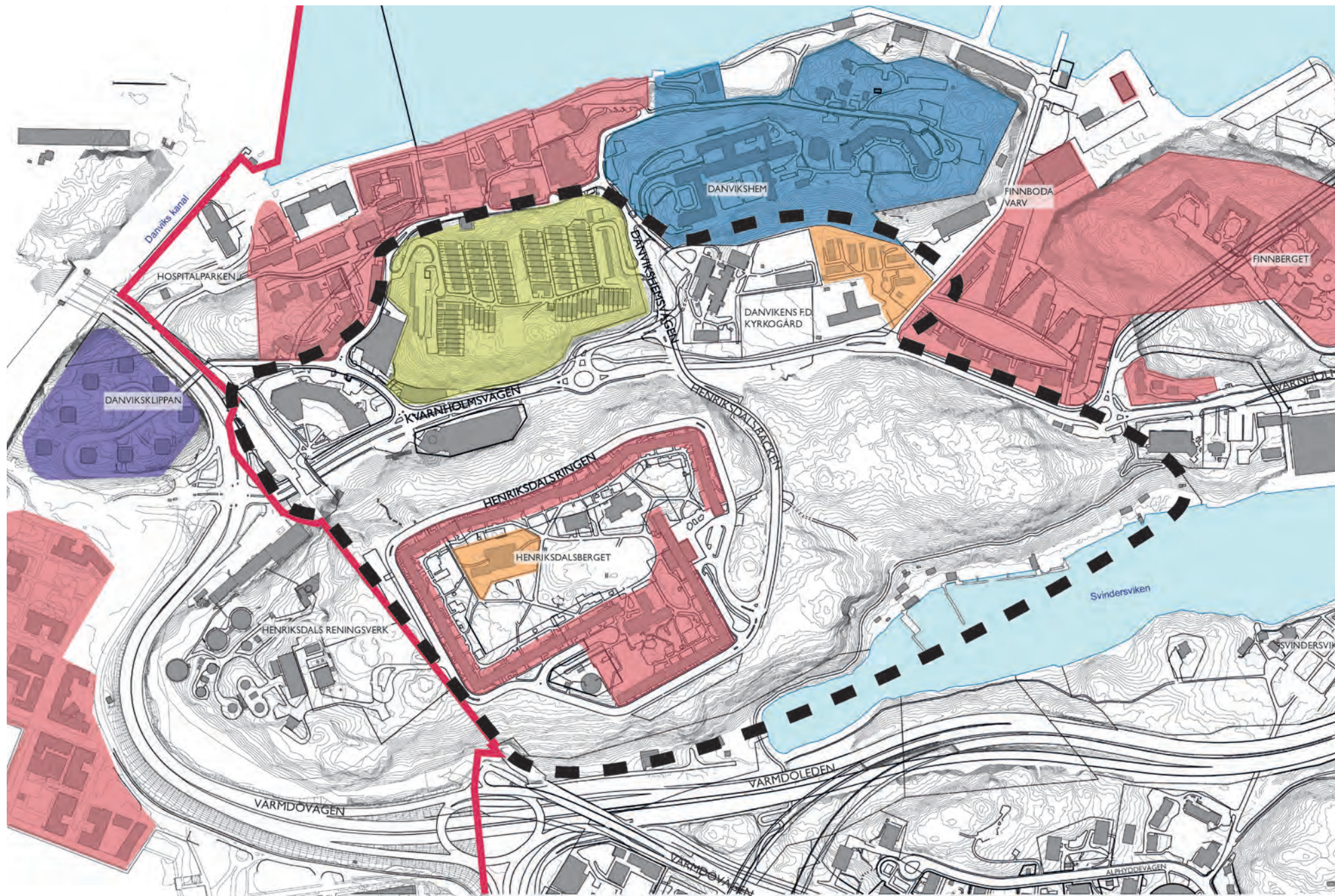

Henriksborgs radhusområde

Danvikshems äldreboende och vårdboende. Vilans förskola i förgrunden, vy från söder

BOSTADSTYPER OCH UPPLÅTELSEFORMER

- Kommungräns
- ■ Flerbostadshus, bostadsrätter
- ■ Ungdomsbostäder
- ■ Radhus, äganderätt
- ■ Flerbostadshus, hyresrätter/
bostadsrätter
- ■ Älderboende/vårdhem/
seniorboende

DET OFFENTLIGA RUMMET

Henriksdalsområdet har ingen tydlig entré och västra delen av Kvarnholmsvägen domineras av parkeringshus. Gaturummet har en trafikseparerad struktur och är främst utformad från bilistens behov. För gående och cyklister kan gaturummet längs Kvarnholmsvägen och Henriksdalsbacken upplevas som långa transportsträckor då stora delar är obebyggda. Den bebyggelse som finns längs Kvarnholmsvägen saknar tydliga kopplingar till de offentliga miljöerna utomhus. Inom området finns Danvikens före detta kyrkogård och Henriksdalsparken som är viktiga målpunkter och där förutsättningar finns för att fungera som mer publika mötesplatser. Inom programområdet saknas dock fungerande torg och i viss utsträckning ordnade platser utomhus för människor att vistas på. Det finns flera platser som har potential att utvecklas, till exempel Henriksdalstorget och området invid korsningen Hästholmsvägen/västra Finnbodavägen.

Landmärken

Landmärken är synliga på långt håll. De kan ge området identitet och är viktiga för orienterbarheten. I Henriksdalsområdet är landskapet dramatiskt vilket innebär att höga bergpartier bildar naturliga landmärken. Inom programområdet är Henriksdalsberget med vattentorn och skorsten viktiga landmärken. I direkt anslutning till programområdet ligger Danviksklippan, Saltsjökvärn och Danvikshem som även är betydelsefulla landmärken för området.

Konst

Inom programområdet finns sex offentliga konstverk varav ett är placerat på privat kvartersmark. Se karta på sida 65 för placering av befintliga konstverk. Den offentliga konsten i Henriksdal omfattar till största delen äldre verk. Genomgående kan man säga att dessa verk, med få undantag, är solitära objekt som placerats utifrån de förutsättningar som fanns vid uppförandet. Bortsett från det senaste tillskottet, ett verk för Henriksdals förskola, är inget av verken interaktiva eller uppmanande till betraktaren att undersöka omgivningen. I Henriksdal kan den offentliga konsten betraktas som en utställning i det offentliga rummet.

Danvikshem, sedd från Stockholms inlopp

Danviksklippan, utgör ett landmärke synligt på långt håll. Punkthusen med sina jordnära färger och spetsiga tak ritades av arkitekterna Backström och Renius och brukar räknas till landets första i sitt slag.

8. "Vattenbärare", okänd konstnär

1. "Tid och rum" av Beth Laurin och Mats Olofgörs

3. "Kattfigurer" av Sture Häggblom

6. "Hästar" av Aline Magnusson

2. Av Sture Häggblom

4. "Dolly" av Lena Kriström Kulin

9. Okänt konstverk, Henriksdalsberget

KULTURMILJÖ

Programområdet berörs av riksintresse och delar ligger inom eller i direkt anslutning till ett område av lokalt intresse för kulturmiljövården.

Riksintresse

Hela programområdet är beläget inom område som ingår i farledsmiljön och utgör riksintresse för kulturmiljövården. I kulturmiljöprogrammet anges förhållningssätt för hantering av riksintresseområdets kulturmiljövården. Enligt kulturmiljöprogrammet bör möjligheten att avläsa områdets historiska utveckling bevaras vilket innebär att farledens sammansatta karaktär med olika typer av miljöer respekteras. Västra kuststräckans bebyggelsekaraktär respekteras genom att nya byggnader inordnas i respektive delområdes karaktär alternativt bildar nya karaktärsskapande årsringar.

Fornminnen och fornlämningar

Inom programområdet finns fornminnen, till exempel Danvikens före detta kyrkogård. Kyrkogården är inte öppen för gravsättning och nyttjas främst som en parkresurs. Under 2012 säkrades gravstenar genom konserverande åtgärder. Även större delen av Henriksdalsberget är markerat som fornminne. Inom programområdet finns även några registrerade fornlämningar. Grundprincipen är att fornlämningar ska bevaras för framtiden om det inte visar

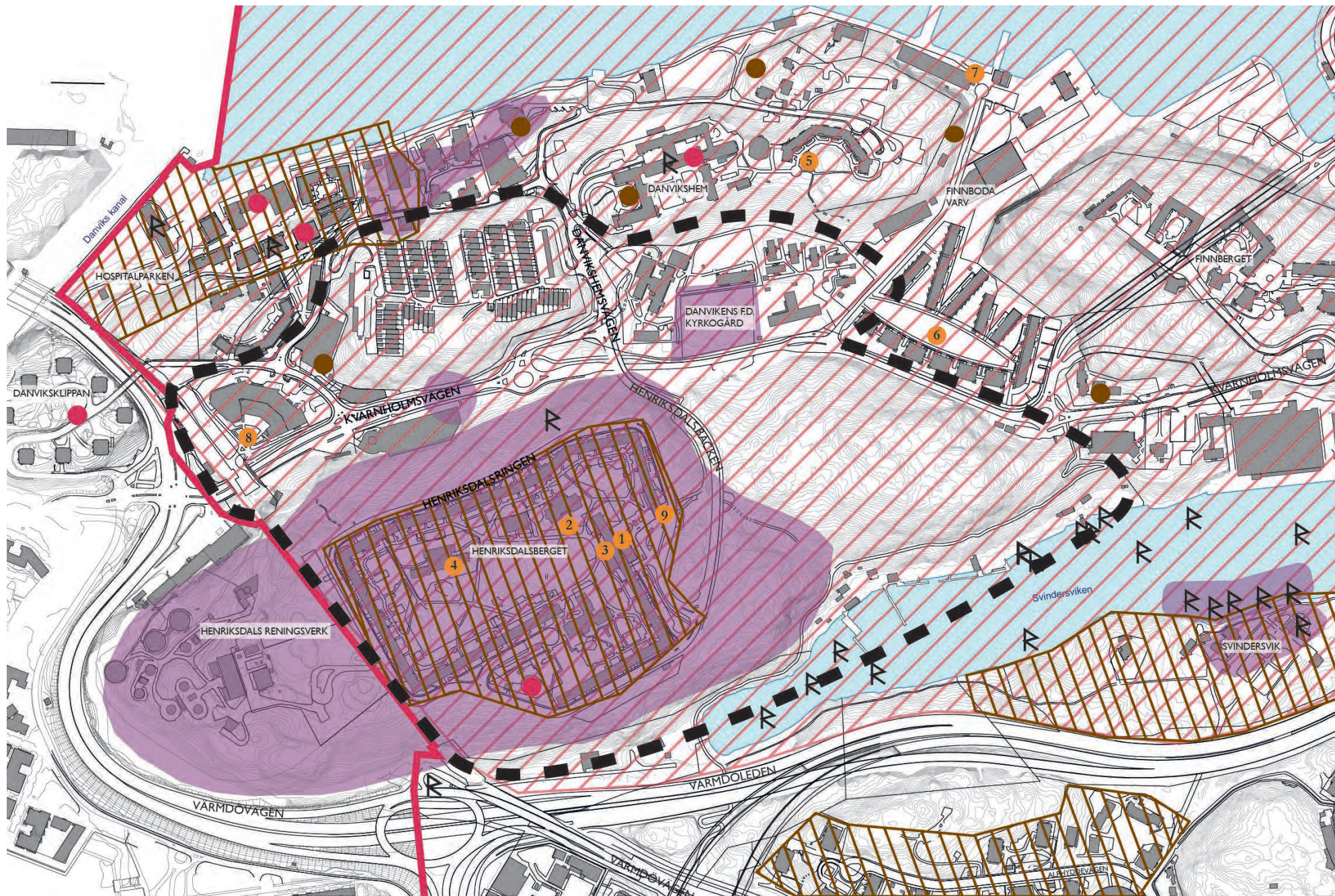
sig att samhällsintresset för exploatering överväger. Inom ramen för programarbetet har Stockholms länsmuseum utfört en arkeologisk förundersökning på den norra slutningen av Henriksdalberget ner mot Kvarnholmsvägen. Orsaken till förundersökningen var att klarlägga förutsättningarna för att kunna bebygga området. I området finns två fornlämningar registrerade: en fornborg (Nacka 100:1) och en vallanläggning (Nacka 100:2). Syftet var att dokumentera och begränsa vallanläggningen samt att fastställa om det fanns övriga anläggningar i anslutning till dem. Förundersökningen delades upp i två etapper där den första bestod av kartering av synliga anläggningar samt rektifiering mot det äldre kartmaterialet och etapp 2, som bestod av en mindre undersökning i fält. Förundersökningens resultat visar att det inte går att konstatera att det finns en fornborg i området. Snarare rör det sig om ett antal terrasseringar och stensträngar/murar. Klassificeringen fornborg bör därför inte längre användas i sammanhanget. Fornlämningsstatus framgår av tabellen nedan.

Objektsnr.	Typ av objekt	Bedömning
A100	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning
A1060	Stensträng/ naturlig bildning	Inte fornlämning
A1073	Terrassering	Inte fornlämning
A1086	Terrasserad yta med skräp	Inte fornlämning
A1097	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning
A1107/ A1114/ A1121	Vägbank	Övrig kulturhistorisk lämning

Lokalt intresse för kulturmiljövården

Inom programområdet är linoljelagret från sent 1800-tal och Henriksdalsberget från 1970-tal utpekade som lokalt intresse för kulturmiljövården. Linoljelagret omfattas av detaljplan som reglerar ruinens kulturvärden med juridiskt skydd. Utpekade kulturmiljövården på Henriksdalsberget saknar juridiskt skydd i detaljplan. Nedan anges karaktärsdrag för Henriksdalsberget som bör vara vägledande vid detaljplaneläggning.

KULTUR, KARAKTÄR OCH KONST

Kommungräns	Riksintresse Stockholms inlopp	Programområde	Fornminne	Landmärken	Kulturhistorisk byggnad	Lokalt intresse för kulturmiljövården	Konstverk (se sida 63 för vidare information)
Programområde	Fornminne	Landmärken	Kulturhistorisk byggnad	Lokalt intresse för kulturmiljövården	Konstverk (se sida 63 för vidare information)		

Henriksdalsbergets karaktärsdrag i stadsbilden

Långa skivhus som omsluter berget. Borgliknande karaktär med ockragula fasader. Det svampformade vattentornet och skorstenen i ofärgad, rå betong.

Viktiga element som utgör byggnadsspecifika karaktärsdrag för Henriksdalsberget

- Byggnadsform och karaktär, till exempel horisontalitet
- Byggnadshöjd
- Takform och takfotsutseenden
- Fönsterutformning, placering i förhållande till fasadliv, kulör
- Balkongutformning, balkonginglasningars utseenden, kulör
- Fasadmaterial och kulör, ockragul puts utåt och grå puts inåt mot gården
- Entrépartier

Enskilda byggnader med kulturhistoriskt värden

Inom programområdet finns även en enskild byggnad som har kulturhistoriskt värde men som saknar juridiskt skydd i detaljplan. Det är före detta Rylanders & Rudolphs elektrotekniska fabrik "Kolspetsen". Byggnaden har genomgått många om- och tillbyggnader men har fortfarande några karaktärsdrag bibehållna såsom tegelfasaden och fönstren. Den svängda fasadens form minner om att gatan följde formen på en intilliggande bergknalle.

Bebyggelsen på Henriksdalsberget. Skorsstenen och vattentornet utgör landmärken synliga från långt håll, vy från söder

Henriksdalsbebyggelsen, Henriksdalsberget

Vattentornet på Henriksdalsberget

Linoljelagret från sent 1800-tal, Henriksborg

Före detta Rylander & Rudolphs elektrotekniska fabrik, "Kolspetsen", Henriksborg

NATUR OCH REKREATION

Landskapsbild

På Sicklaön bildar naturlandskapet en sammanhållande ram som tillsammans med bebyggelsen bildar ett landskap med många olika rum. På vissa ställen har bebyggelsen förstärkt landskapets karaktär – bebyggelsen på Henriksdalsberget är ett sådant exempel. Henriksdals kantiga byggnadskroppar sticker upp ur trädmassan och drar blickarna till sig.

Programområdet karaktäriseras, liksom stora delar av Nacka, av ett storslaget sprickdalslandskap med stora nivåskillnader. Sluttningarna är på många ställen så branta, att det inte går att ta sig mellan de olika nivåerna. Bergen avskiljs av tydliga dalgångar och förkastningar. Kvarnholmsvägen som genomkorsar området följer boten på den djupa dalgången mellan Henriksdalsberget och berget vid Henriksborg/Danvikshem. När man via Kvarnholmsvägen färdas in i området, möts man av flera byggnader som inte samverkar utan splittrar entrén till Henriksdal. Dessa byggnader är främst det industriellt präglade Henriksdals reningsverk, det höga och plåtklädda Danvikcenter samt den nedgångna parkeringsanläggningen utmed Kvarnholmsvägen.

Dalgången är mestadels så djup och brant att den omgivande bebyggelsen inte riktigt uppfattas. Det är först när dalgången vidgar sig som bebyggelsen exponeras. Då

möter bebyggelsen vid Vilans skola den nyare bebyggelsen vid Finnboda varv. I norr avtecknar sig Danvikshems klassiska silhuett mot himlen

Svindersvikens norra strand är brant och bergig. Skogskanten sträcker sig långt ner mot viken och slutningen består av ojämna klippor täckta av ängsvegetation och lövträd. Lövträden skapar här en ljusare grön färg än de omgivande talldominerade skogspartierna. Det enda som här bryter naturlandskapet är en småbåtshamn och strandpromenaden runt Svindersviken.

Regional grönstruktur

Naturen runt Svindersviken utgör den innersta delen av den regionala grönkilen Nacka-Värmdö som har en viktig funktion för den biologiska mångfalden, då den utgör en effektiv spridningskorridor för växter och djur. Närmaste värdekärna är Nyckelvikens naturreservat.

Naturvärden

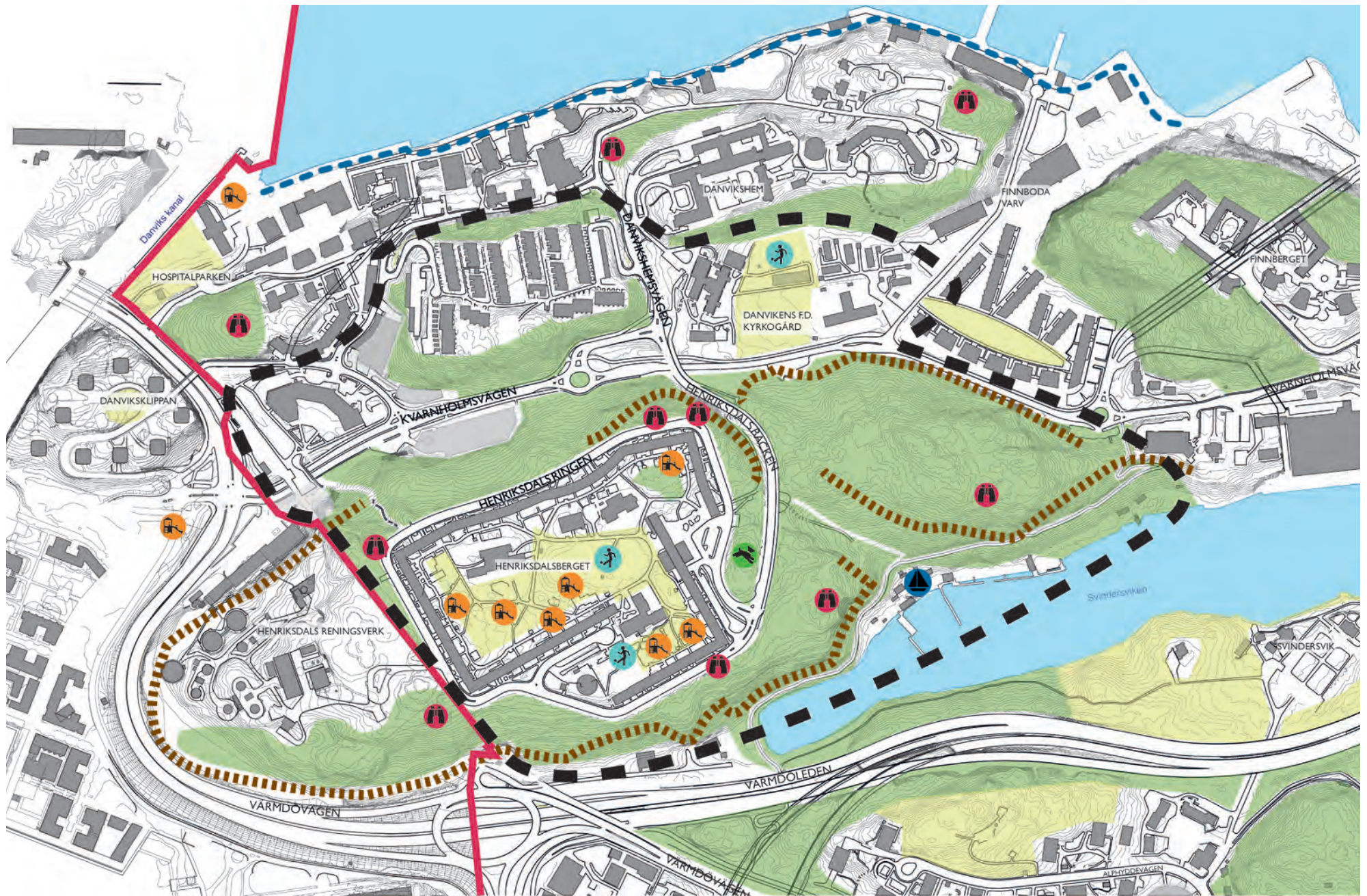
Området innehåller delvis stora naturvärden (klass 2), som bekräftats av Skogsstyrelsens övergripande inventering, och Henriksdalsberget är botaniskt intressant. Berget innehåller åtskilliga för Stockholmsområdet intressanta och sällsynta växter och fynden av växter är väl dokumenterade. Bergets sydsida har ett mycket gott lokalklimat och därför har växter (så kallade värmere-

liker) från tidigare varmare perioder kunnat överleva här. Exempel på sådana arter är surbjörnbär, tulkört och backvicker.

Berggrunden är också ovanlig för regionen då det finns inslag av grönsten och kalksten som gör att kalkgynnade växter kan trivas här. Exempel på i Stockholmstrakten sällsynta kalkgynnade växter som finns här är grusslok och murruta. Inom programområdet förekommer intressanta adventivväxter på platsen. Det är växter som egentligen inte hör hemma på platsen men som kommit hit som ”gäster” med alla lastbåtar som angjort Svindersviken. Särskilt laster till kvarnindustrin har fört med sig frön till ovanliga växter.

En naturinventering har tagits fram i programskedet. Biologiskt värdefulla träd har i inventeringen kartlagts utifrån i stort sett de kriterier som används i det åtgärdsprogram inriktat på lövträd i odlingslandskapet som genomförs av Naturvårdsverket. De egenskaper hos nyckelelementen som noterats är, förutom position och trädslag, omkrets, vitalitet, förekomst av håligheter med eller utan innehåll av mulm, död ved och eventuella arter av intresse. De särskilda arter som antecknats är signalarter som indikerar höga naturvärden och rödlistade arter (hotade eller nära riskzonen). Naturvärdesinventeringen bekräftar tidigare intressanta fynd.

LANDSKAP, NATUR OCH REKREATION

Kommungräns	Natur på allmän plats/kvartersmark	Park på allmän plats/kvartersmark	Utkikspåst	Hundrastgård	Strandpromenad
Programområde	Branter	Lekplats	Bollplan	Båtklubb	

Inventeringen visar också på nya fynd i form av så kallade signalarter (signalerar höga naturvärden) och så kallade rödlistade arter (sällsynta eller hotade). De rödlistade arterna utgörs såväl av växter som av djur. Dessa nya fynd stärker och utvecklar tidigare bedömningar och bekräftar att platsens naturvärden är höga.

Dominerande naturtyper inom programområdet är tallskog på höjderna medan branterna främst är bevuxna med ek och tall. Tallskogen är ofta av gles hållmarkstyp, på djupare jordtäckte tätare och med lövinslag. Gran saknas helt inom inventeringsområdet. I sprickdalar finns bitvis ek-hassellundar. Strandskogen längs Svindersviken har ett blandat trädskikt med främst klibbal och ask. Den branta terrängen erbjuder ofta gläntor i trädskiktet där markfloran och buskskiktet får större utrymme. Lodräta bergväggar och överhäng bekläds enbart av småväxta ormbunkar bland högre växtlighet. Kala berghällar är också vanliga.

Ett av de områden som lyfts fram i inventeringen är blandskogen i sydslutningen mellan Danvikshem och Vilans skola. Tall dominerar och utgör de äldsta träden där många är över 200 år gamla. Lövinslaget utgörs främst av ek men här finns många arter, bland annat alm, ask, lönn, parklind, oxel, körsbär och björk.

Sammanlagt finns cirka 60 naturvärdesträd, flertalet tallar men också en handfull lövträdsarter. De gamla tallarna är ofta värdesträd för talltickan som finns i cirka 1/3 av dem. Andra rödlistade arter som noterades är relikttbock och vintertagging.

Spridningsanalys

En spridningsanalys har tagits fram för att analysera och visualisera ekologiska samband på Sicklaön, samt för att analysera hur förändringar skulle kunna påverka spridningen av djur och växter inom befintlig grönstruktur. Analysen finns presenterad i rapporten ”Spridningsanalys Sicklaön 20141217”.

Analyserna visar hur vissa naturtyper hänger ihop med varandra i ett nätverk förbundet med länkar. Länkarna illustrerar den ”effektivaste” vägen för en organism att transportera sig mellan sina hemområden (habitat) genom områden där den inte kan fortplanta sig och frodas (matrix).

Två naturtyper har valts ut för spridningsanalysen och det är tall/barrskogsmiljöer och ek/ädellövmiljöer. Dessa har valts ut eftersom de är de vanligast förekommande naturtyperna på västra Sicklaön.

Analysen visar att ekologiska spridningssamband för arter knutna till ek och andra ädla lövträd huvudsakligen ser ut att finnas utmed Sicklaöns norra strand i öst-västlig riktning, samt söder ut via Järla, Ekudden och Lillängen. Ekmiljöer i den västra delen, kring Henriksdal, Finnboda och Kvarnholmen, ligger perifert i sambandet och får därför inte samma betydelse i nätverket för ädellövskogsarter. Däremot kan de ha höga värden som livsmiljöer för olika arter.

För miljöer med äldre barrskog visar analysen på att det finns viktiga nord-sydliga ekologiska samband på den centrala-östra delen av Sicklaön. Det ser även ut att finnas vissa barrskogssamband i östvästlig riktning utmed Svindersvikens stränder över Ryssberget och Nacka strand mot Nyckelviken och Duvnäs utskog. Liksom för ek/ädellöv kan enskilda grupper med äldre tallar och solitärt stående tallar vara viktiga i barrskogssambandet. Barrskogsmiljöer i den västraste delen, kring Henriksdal och Finnberget, ligger perifert i sambandet och får därför inte samma betydelse i nätverket för barrskogsarter. Däremot kan de ha höga värden som livsmiljöer för olika arter.

NATURVÄRDESTRÄD

Kommungräns	Körsbär	Tall	Ask	Björk	Oxel	Hästkastanj	Sälg
Programområde	Ek	Alm	Lönn	Asp	Parklind	Klipbal	

Rekreation och friluftsliv

Förutom för boende på Henriksdalsberget är tillgången till rekreation och friluftsliv i form av kommunala anläggningar begränsad i området. Naturligtvis kan boende och besökare använda Henriksdalsberget och strandpromenaden runt Svindersviken, men terrängen är krävande. Uppe på Henriksdalsberget finns spännande natur och möjligheter till såväl fantastiska utblickar, som till ro och avkoppling. Man kan också besöka ”Hospitalsparken” i Saltsjöqvarn norr om programområdet eller använda strandpromenaden utmed Stockholms inlopp mellan Saltsjöqvarn och Finnboda.

Via strandpromenaden får man vattenkontakt och här är klimatet gynnsamt. Nedanför strandpromenaden finns en småbåtshamn/båtklubb, som är en rekreationsresurs för båtlivet. Det är dock svårt att nå båtklubben och parkeringsmöjligheterna är få.

Tyvärr är vattenkvaliteten i Svindersviken inte lämplig för bad, då århundraden av industriell verksamhet satt sina spår här.

Innanför Henriksdalsbebyggelsens höga murar döljer sig en stor och förhållandevis skyddad gård, Henriksdalsparken, med många möjligheter till lek och motion. Här

finns mycket grönska med flera lekplatser och bollplaner. Området används främst av de närboende.

För övrigt finns det inom programområdet en flitigt använd grusbollplan vid Vilans skola. Vid Vilans skola ligger även den före detta kyrkogården ”Danvikens kyrkogård”. Området utgör nu ett fornminne och är en parkresurs i området. Sydslutningen mellan Vilans skola och Danvikshem används flitigt av bland annat skola och förskola. Genom skogen löper även äldre, stenlagda stigar.

Genom naturområdet på Henriksdalsberget löper upp-trampade naturstigar. Mitt i naturområdet ligger ”blå stenen” som används som utflyktsmål och samlingsplats för skola och förskola.

Några idrottsanläggningar, förutom den lilla bollplanen vid Vilans skola finns inte inom programområdet. I dagsläget är boende i Henriksdal hänvisade till Sicklavallen, Nacka IP eller anläggningar i Stockholm.

Natur och rekreation inom programområdet

TRAFIK OCH TILLGÄNGLIGHET

Vägnät

Kvarnholmsvägen utgör huvudgata inom Henriksdal och fungerar som en uppsamlingsgata till och från området. Vägstrukturen i Henriksdal karaktäriseras av områdets topografi med stora nivåskillnader. Genomfartstrafiken begränsas mellan intilliggande områden genom bussfallor och säckgator, vilket innebär att trafiken separeras huvudsakligen av de två korsningarna på Kvarnholmsvägen vid Hästholmsvägen och Danvikshemsvägen. Utmed Kvarnholmsvägen finns två in- och utfarter till Henriksdals reningsverk varav in- och utfarten närmast Värmdövägen är tyngst trafikerad och trafikeras även av transporter med farligt gods.

Hastigheterna inom området är begränsad till 30 km/h inom bostadsområdena och 40 km/h på Kvarnholmsvägen. Utformningen i form av smala gator med små radier på norra delen runt Saltsjökvärd med Mannagrynstorget, Danvikshem, västra och östra Finnbodavägen samt Hästhagsvägen bidrar till låg hastighet, däremot saknas likande gatukaraktär på Henriksdalsringen och Henriksdalsbacken.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken består i dag av flera busslinjer som samlar ihop resenärerna från Nordvästra Sicklaön (Henriksdal – Kvarnholmen) till Slussen samt

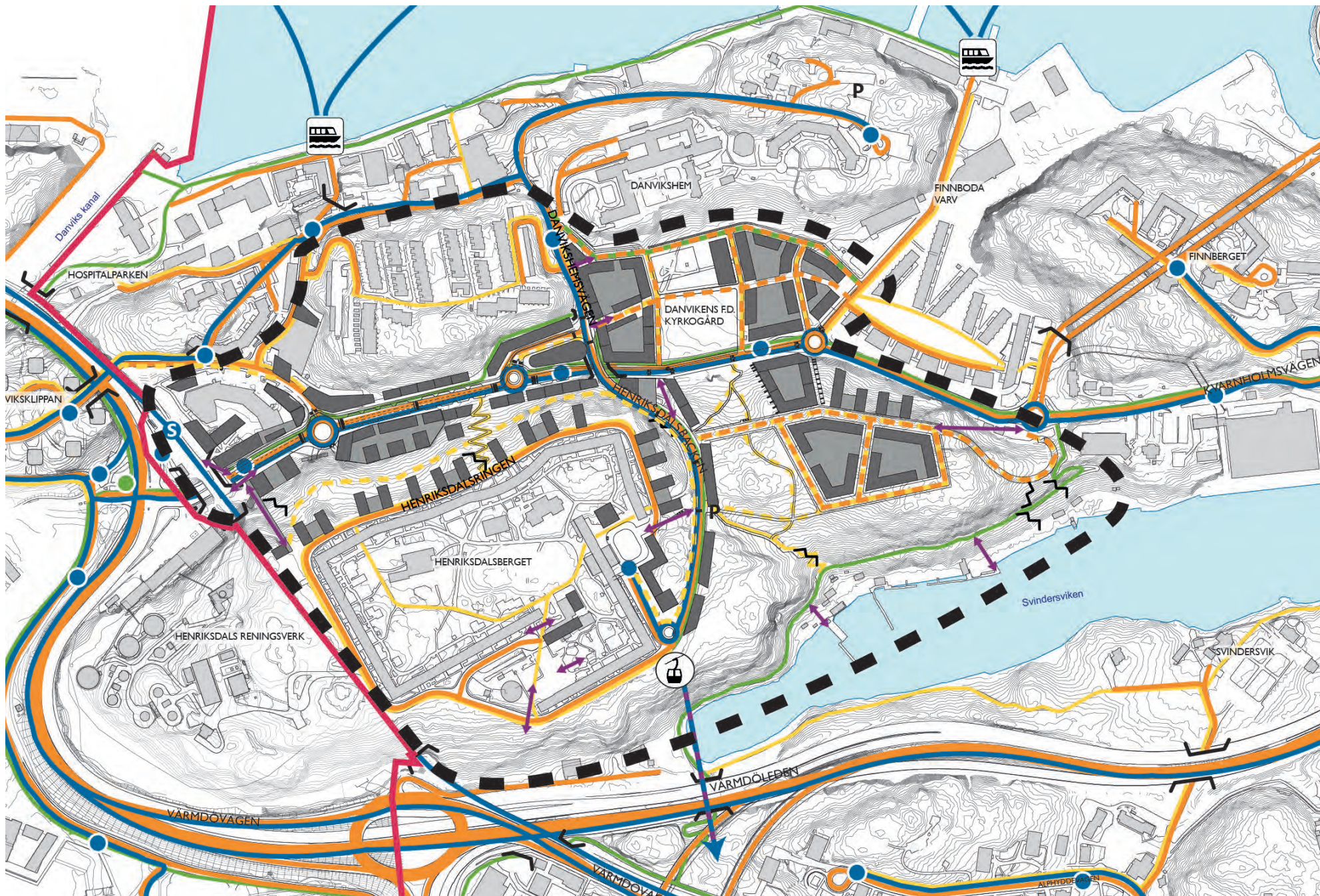
målpunkter i Nacka. Busslinjer går även till Nacka Forum via den nya bron över Svindersviken. Saltsjöbanan passerar Henriksdal och en station är förlagd i programområdets västra del. Saltsjöbanan är avstängd under ombyggnaden av nya Slussen i Stockholm. Under cirka cirka 10 år

är stationen Henriksdals station en provisorisk slutstation för Saltsjöbanan. Denna station är ombyggd för att fungera som en bytestpunkt samt omstigningshallplats för buss till och från Slussen.

Illustration, WSP: provisorisk bussomstigning som ersätter Saltsjöbanan

TRAFIK OCH TILLGÄNGLIGHET

Kommungräns	Ny gångväg	Ny bilväg	Ny/förbättrad förbindelse	Bro/tunnel	Gångvägar	Parkering	Linbana
Programområde	Ny gång- och cykelväg	Ny bebyggelse	Hållplatser kollektivtrafik	Kollektivtrafik	Gång- och cykelvägar	Bilvägar	Trappa

Parkering

Inom programområdet finns idag parkeringshus vid Kvarnholmsvägen. Inom området är parkering främst löst genom underbyggda garage, till exempel för Henriksdalsbergets bostadsbebyggelse. Kantstensparkering finns även runt hela Henriksdalsringen.

Gång- och cykelvägar

Gångbanor finns utbyggda inom programrådet. Gångbanorna saknar trafikseparering förutom mot Vilans skola. Övergångställen finns på flertal ställen och är generellt placerade där gångtrafikanterna behöver korsa gatorna. Undantagen är på ett ställe utmed Henriksdalbacken och i korsningen Danvikshemsvägen/Henriksdalbacken, där många gåendes eller cyklandes tar sig över till andra sidan gatan. Inom området finns även några viktiga gångstigar till exempel en anlagd åsstig från Henriksdalsberget/Kvarnholmsvägen och en slingrande naturstig genom den obebyggda naturmarken på Henriksdalsberget.

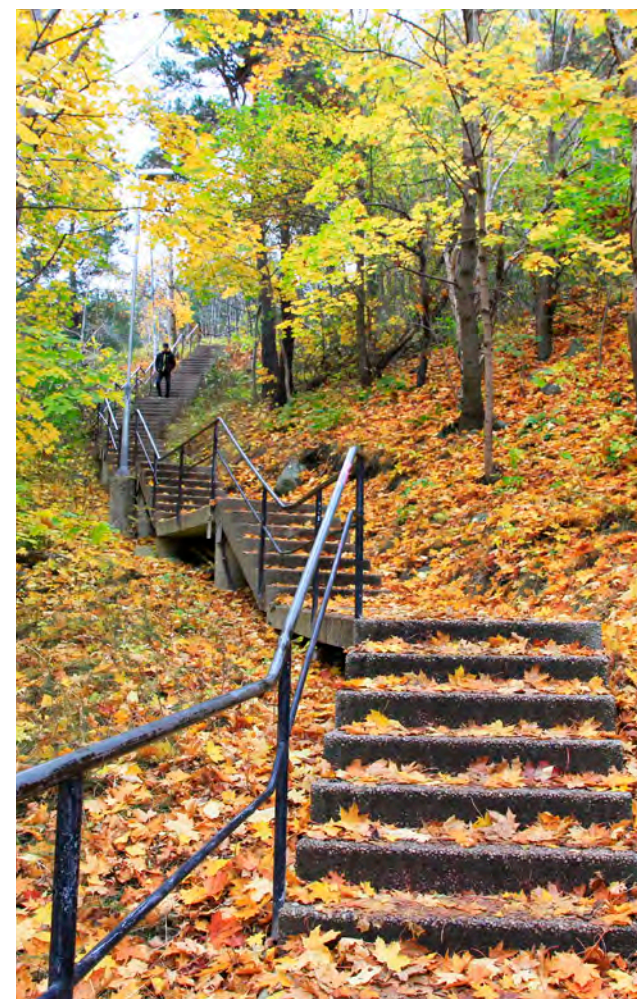
Huvudcykelnätet ligger utmed Kvarnholmsvägen och det lokala cykelnätet sträcker sig utmed Henriksdalbacken, mellan ICA Henriksdal och Kvarnholmsvägen, samt i norr, mellan Saltsjökvärns kaj och Finnbodahamns brygga.

Tillgänglighetsanalys

I programskedet har en tillgänglighetsanalys tagits fram för att analysera hur tillgängliga två platser är inom planområdet, samt vilka förutsättningar som finns för lokalisering av verksamheter och handel på platserna. De två platser som analyserats är Henriksdalstorget och området vid Vilans skola. Analysen studerar avstånd till platsen för intervall 0-400 meter samt för intervall 400-2000 meter. Avståndet är beräknat via nätverksanalys, det vill säga längs med segment i befintliga vägar samt gång- och cykelvägar. Räknat utifrån data hämtad i april 2015 (KIR 2015-04-10), kan 5817 personer nå Henriksdalstorget inom 2000 meter från bostaden. Räknat utifrån samma data kan 6546 personer nå Vilans skolas skolområde inom 2000 meter från bostaden.

Parkeringshus söder om Kvarnholmsvägen

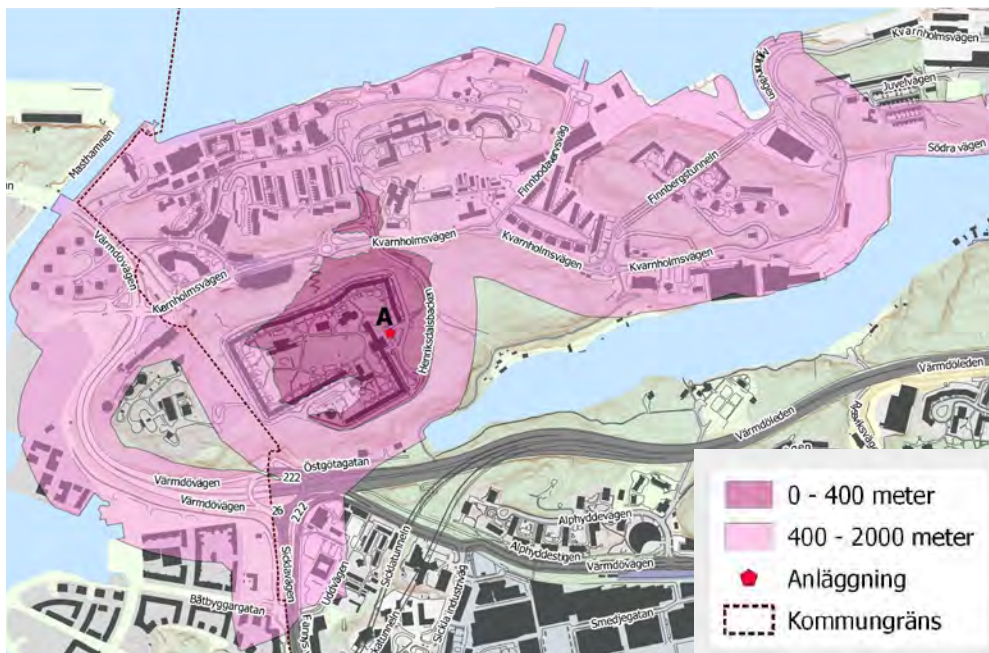
Trappa mellan Henriksdalsberget och Kvarnholmsvägen med begränsad tillgänglighet

Befolkningsunderlag

0-400 meter: 1 384 personer
 400-2000 meter: 5 817 personer

Källa: Data hämtad från KIR 2015-04-10.
 Underlag på fastighetsnivå.

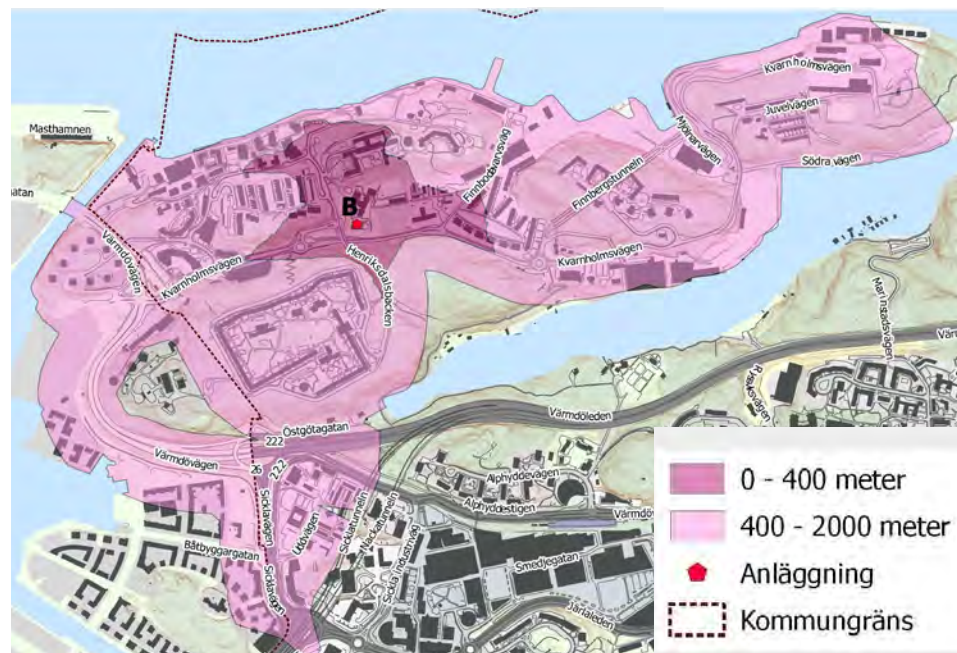

Tillgänglighetsanalys för Henriksdalstorget, placering A

Befolkningsunderlag

0-400 meter: 967 personer
 400-2000 meter: 6 546 personer

Källa: Data hämtad från KIR 2015-04-10.
 Underlag på fastighetsnivå.

Tillgänglighetsanalys för Vilans skola, placering B

TEKNISK FÖRSÖRJNING

Vatten, spillvatten och dagvatten

Kommunalt VA-ledningssystem finns utbyggt i området och är dimensionerat för befintlig bebyggelse. Ledningsstråken är koncentrerade till vägkanter och utmed gång- och cykelstråk. Spillvattnet från programområdet avleds via självfallsledningar till Henriksdals reningsverk.

Dagvattenavrinningen från områdets centrala och västra del sker västerut via en ledning i Kvarnholmsvägen till Stockholms dagvattennät vid Henriksdals trafikplats. Från områdets östra del avleds dagvattnet till Saltsjön via ledning i Finnboda Varvsväg. Från områdets södra del, Henriksdalsberget, avrinner dagvattnet söderut i ledning till Svindersviken. Dagvatten från en del av planområdet avleds via ledning i Kvarnholmsvägen till Stockholms ledningsnät.

Dagvattnet från området avrinner till Hammarby sjö, Svindersviken och norra kusten, vilka alla ingår i Strömmens ytvattenförekomst. Strömmen utgör ett övergångsvatten som gränsar mot Stockholm och har klassificerats som ett kraftigt modifierat vatten på grund av den påverkan som följer av hamnverksamheten. Vattenförekomsten har miljöproblem i form av både övergödning och miljögifter (tennföreningar och kvicksilver). Den ekologiska potentialen är måttlig och den kemiska statusen uppnår ej god kemisk ytvattenstatus. Idag finns inga anläggningar för rening av dagvatten i området.

Elförsörjning

Nacka energi är huvudman för elnätet inom programområdet.

Fjärrvärme

Stora delar av programområdet är kopplade till Fortums fjärrvärmenät. Fjärrvärmenätet sträcker sig från Mannagrynstorget i norr, längs med Västra Finnbodavägen och Hästholmsvägen och ansluter till Kvarnholmsvägen. Fjärrvärmenätet omfattar även skol- och förskoleområdet längs med Kvarnholmsvägen samt Finnboda varvsväg.

Avfall

I Nacka kommun har insamling av matavfall påbörjats och hushållsavfall hämtas genom fastighetsnära insamling. Kommunen ansvarar för att erbjuda bostadsnära återvinning och sortering på lämpliga platser. Inom planområdet finns två återvinningsstationer, en längs med Kvarnholmsvägen och en vid vändslingen uppe på Henriksdalsberget, i anslutning till Henriksdalstorget. Det finns behov av fler återvinningsstationer med god kvalitet inom programområdet.

STÖRNINGAR, HÄLSA OCH SÄKERHET

Geologi och stabilitet

Henriksdal karaktäriseras av grunda jordlager. Den norra delen av området består växelvis av postglacial och glacial lera med jorddjup på cirka 1-5 meter. Längst i norr finns

även partier med berg i dagen, på de högre delarna av planområdet. En sektion med sandig morän med jorddjup på cirka 0-3 meter skär igenom den låglänta delen av programområdet, längs med Kvarnholmsvägens sträckning. Den södra delen av programområdet ligger högt i förhållande till Kvarnholmsvägen och består övervägande av berg i dagen eller tunna jordlager ovanpå berg med jorddjup på 0-1 meter. På Henriksdalsberget finns ett mindre parti med kärrtorv följt av ett stråk med postglacial lera som sträcker sig österut mot Svindersviken med jorddjup på cirka 1-3 meter. Då stora delar av den nordliga delen är bebyggd är sannolikt merparten av de naturliga jordlagren bortgrävda och ersatta av fyllnadsmassor.

Översvämningsrisker/dagvatten

En övergripande skyfallsanalys har gjorts för hela västra Sicklaön. Skyfallsanalysen visar att några platser inom programområdet är särskilt utsatta för marköversvämningar. Av analysen framkommer att det vid ett 100-årsregn kommer att uppstå särskilda problem vid vissa lågpunkter såsom järnvägsbron vid Henriksdal, en lågpunkt inom Henriksdalsringen samt vid Vilans skola.

Vid extremregn kommer oundvikligen dagvatten att avrinna på markytor på grund av att ledningssystemen inte kan dimensioneras för de mest intensiva regnen.

Trafikbuller

Programområdet utsätts huvudsakligen för buller från Kvarnholmsvägen, Värmdövägen, Värmdöleden, Henriksdalsringen samt från Saltsjöbanan. Den bullerkartering som finns för området är från 2007, i beräkningen saknas trafikbullret från Värmdövägen och Saltsjöbanan, sannolikt då de ligger utanför Nackas kommungräns. Av kommunens översiktliga bullerkartering framgår att riktvärden till viss del överskrids inom programområdet.

Föroreningar

Enligt Naturvårdsverkets MIFO-databas (nationell databas för markföroreningar) finns fem utpekade objekt inom området. För dessa objekt kan det finnas markföroreningar efter tidigare industriverksamhet, se karta sid 81.

Inom och i anslutning till programområdet har industrier funnits. Det är bland annat tillverkning av plast-polyester (Abit AB), en verkstadsindustri (Hesselman Motor Corp) med risk för spill av metaller, oljor, färgrester. Byggnaden är riven, den låg vid nuvarande Danvikscenter. På fastigheten Sicklaön 37:29,1 fanns en elektroteknisk industri - Rylander & Rudolphs Fabriks AB, tidigare har andra industrier förekommit på fastigheten. Nuvarande byggnad är renoverad, men stommen från den gamla byggnaden finns delvis kvar. På fastigheten Sicklaön 37:10

och 353:1-53 – numera Henriksborgs samfällighetsförening har det tidigare bland annat funnits ett oljeslageri benämnt Sommeli fabriker. På fastigheten Sicklaön 37:57 fanns en transformatorstation för oljeslageriet med misstänkt PCB. Byggnaden från 1920-talet står fortfarande kvar. Men anledning av dessa tidigare verksamheter kan det inte uteslutas att spill, läckage och eventuell dumpningar av föroreningar finns i området.

För Stockholmsregionen i stort är det största problemet att klara miljö kvalitetsnormen för kvävedioxid och partiklar (PM10) i närheten av de stora infartslederna till Stockholm. Ett ”kritiskt” område ligger vid Danviksstull.

Transporter för farligt gods och tåg

Värmdövägen är en sekundärled för farligt gods. Värmdöleden är en primärled för farligt gods. Dessa vägar ligger utanför programområdet. Saltsjöbanans spår område går i kanten av programområdet. Denna innebär en generell risk för tågurspårning, kabelnedfall och användning av bekämpningsmedel för de fastigheter som ligger närmast intill.

Skyddsavstånd

Henriksdals avloppsreningsverk (SFA) har ansökt om nytt miljötillstånd enligt miljöbalken. Det innefattar

utbyggnad och ombyggnad av Henriksdals reningsverk. Byggstart skedde under 2015. SFA bedömer att ett skyddsavstånd om cirka 100 meter från fastighetsgräns och 25-50 meter från tunnelmynningarna är tillräckligt.

Enligt Nacka kommuns riskutredning är det främst under ombyggnadsperioden som själva reningsverket kan innebära en risk för byggnation i närområdet. Risken för explosion och brand kan inte uteslutas under en period mellan 1-10 år på grund av byggdamm, inkopplingar med mera. Rökutveckling utgör en potentiell hälsofara för omkringboende.

Befintligt dagvattennät

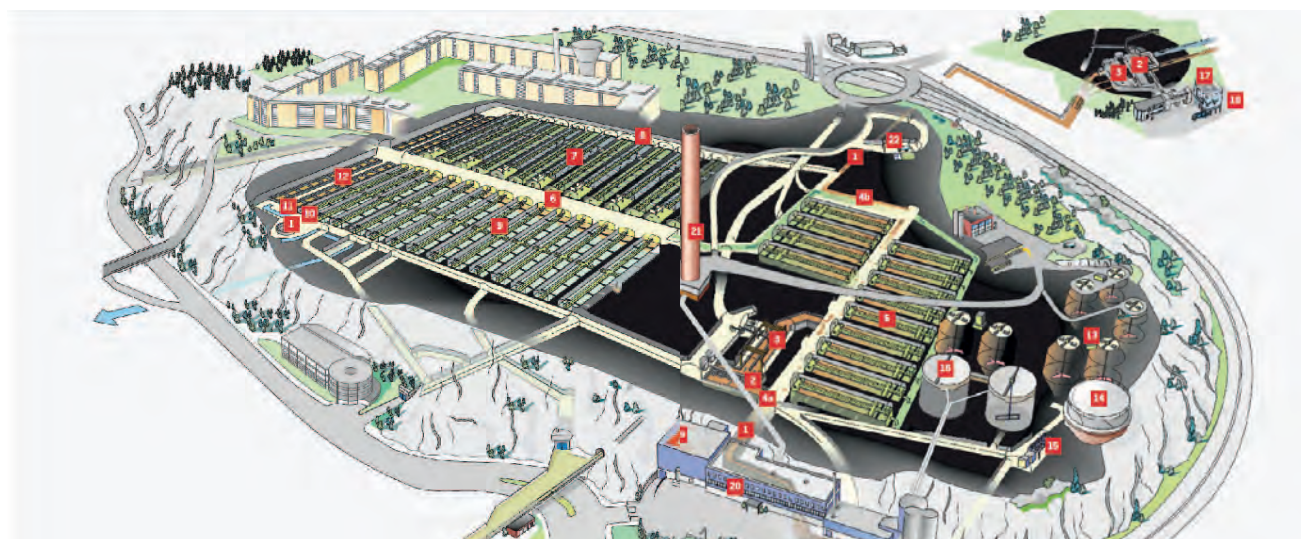

Henriksdals Gasbehandlingsanläggning Scandinavian Biogas, Henriksdalsringen 58, som ligger i anslutning till reningsverket planerar för en utökning av gasbehandlingskapaciteten för att även i framtiden kunna ta emot all producerad gas vid Henriksdalsverken. Gasbehandlingsanläggningen tar emot rötgas från reningsverket som ligger under/intill denna anläggning. Beroende på utökningen av verksamheten får frågan om skyddsavstånd utredas när detta blir aktuellt.

Vid Kvarnholmsvägen finns en fördelningsstation. Nacka Energi planerar att bygga ut fördelningsstationen för att kunna försörja de nya bebyggelse på västra Sicklaön med el. Anläggningen bedöms medföra ett skyddsavstånd på 15 meter till annan byggnad.

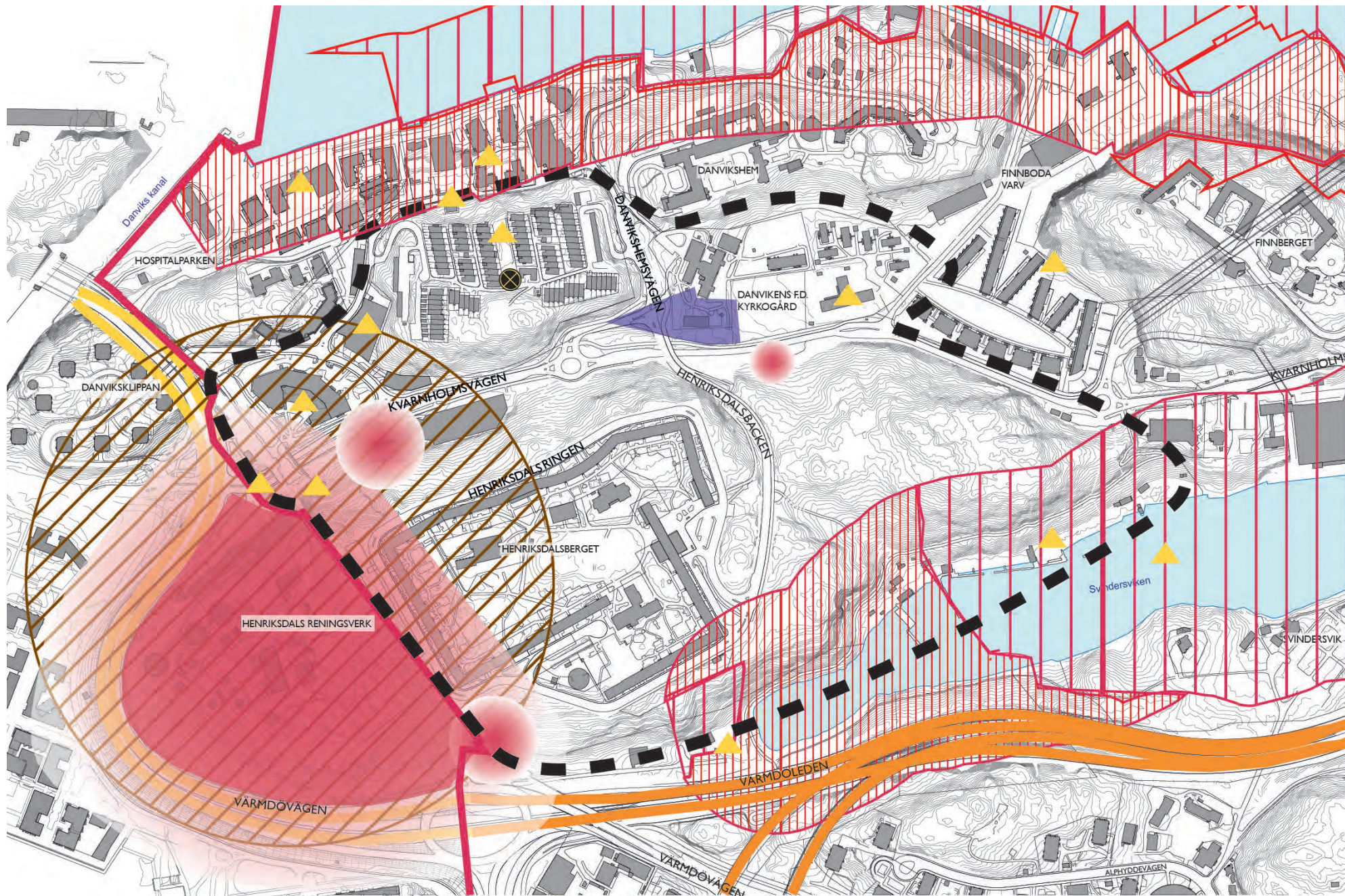

Utbyggnad av Henriksdals reningsverk påverkar skyddsavstånd

Henriksdals reningsverk under mark, vy mot söder

HÄNSYN OCH SKYDDSAVSTÅND

Kommungräns	Strandskydd	Strandskydd som återinträder vid ny planläggning	Primär transportled för farligt gods	Värmepump	Risk för markförorening från växthus
Planområde	Preliminärt skyddsavstånd	Risk för markföroreningar (MIFO-objekt)	Sekundär transportled för farligt gods	300 meter hänsynszon till Henriksdals reningsverks skorsten	

Tillgänglighet och trygghet

Barriärer kan vara fysiska hinder som är svåra att ta sig över eller genom, som till exempel en väg, en parkeringsplats full med bilar, en mur eller ett stängsel. Barriärer försämrar tillgängligheten mellan områden och kan skapa otrygghet. I landskapet finns även naturliga barriärer skapade av till exempel ett stup, en brant eller ett vattendrag. I Henriksdal är tillgängligheten på många ställen försämrad på grund av barriärer. Värmdövägen och Henriksdals reningsverk utgör tydliga barriärer i området. Områdets topografi med stora höjdskillnader skapar även naturliga barriärer. Tydligast är detta vid branterna runt Henriksdalsberget där tillgängligheten är mycket begränsad och kopplingarna till lägre marknivåer få.

I Henriksdal finns flera platser som kan upplevas som otrygga. Det kan röra sig om miljöer som är dåligt belysta. Det kan även vara platser där det är svårt att se och bli sedd som gångtunnlar och passager förbi eller genom trädgångar och buskage. De trappor som går upp mot Henriksdalsberget upplevs av många som otrygga, då de passerar genom buskage och saknar möjligheter till att se eller bli sedd. På dessa platser finns inte heller möjlighet till ett alternativt vägval vid eventuella möten. I Henriksdal finns även många gångtunnlar som är dåligt belysta och upplevs av många som otrygga. En förutsättning för att ett område ska kännas tryggt är att det är befolkat, att

det finns människor i rörelse dygnet runt. Kvarnholmsvägen i anslutning till omgivande parkeringshus och reningsverk upplevs otrygg, då omgivningen består utav slutna fasader och omgivning utan människor i rörelse under många av dygnets timmar. På dessa platser blir det dålig kontakt mellan det som händer inne och det som händer ute och de stora hårdgjorda ytorna skapar en känsla av otrygghet. En annan orsak till upplevelse av otrygghet är att ett område kan ha otydlig användning eller vara dåligt skött. Det finns flera sådana områden i Henriksdal, bland annat den planskilda gångvägen som går över Kvarnholmsvägen och ansluter till trappan upp till Henriksdalsberget.

Gångväg mellan Henriksdalsberget och Kvarnholmsvägen, miljön kan upplevas som otrygg

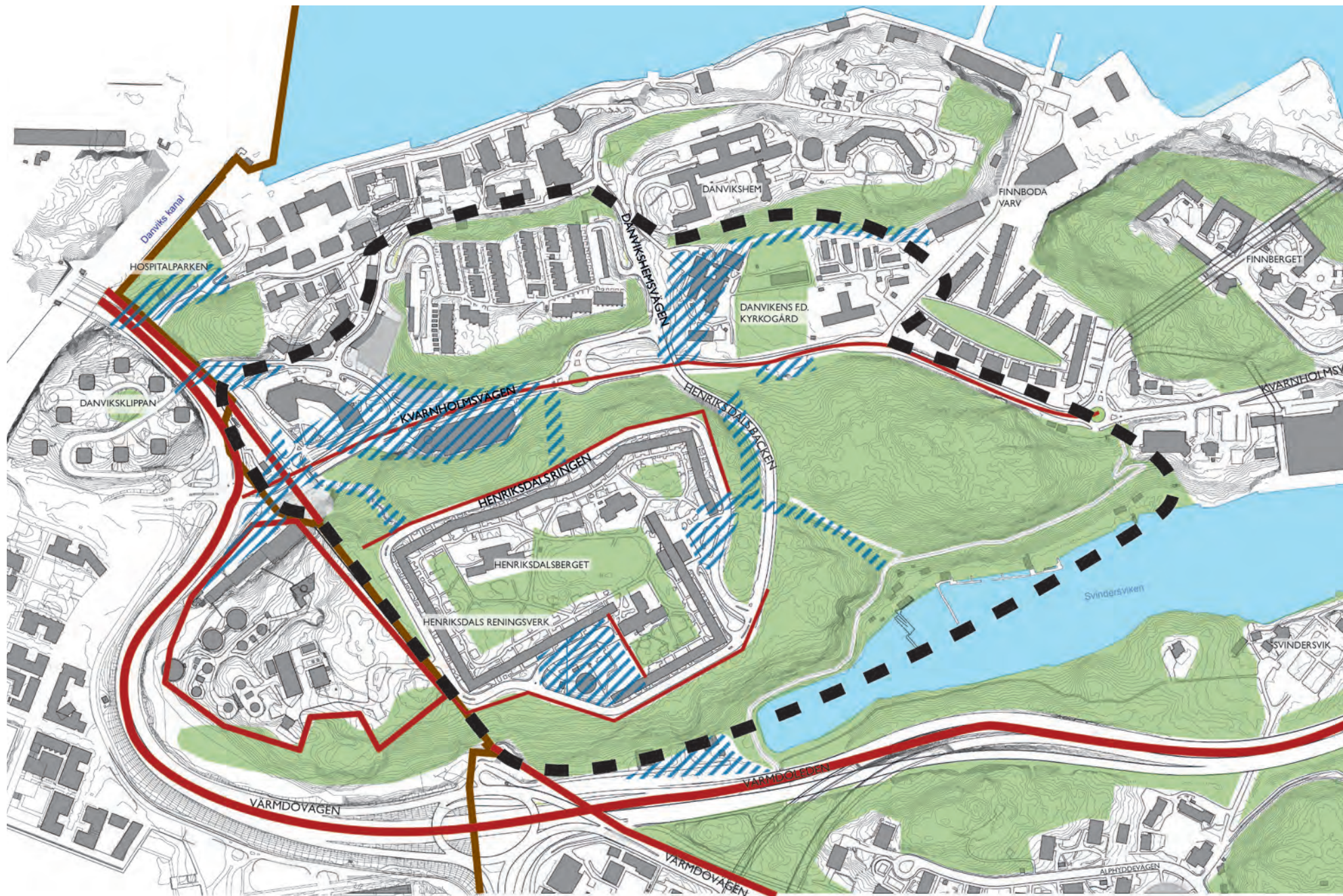

Mur uppe på Henriksdalsberget. Höjdskillnader utgör naturliga barriärer inom området

Tunnel Kvarnholmsvägen

BARRIÄRER OCH OTRYGGA PLATSER

- ■ Planområdesgräns
- Kommungräns
- /// Otrygga platser
- Barriärer

HÅLLBARHET OCH KONSEKVENSER

RIKTLINJER FÖR HÅLLBART BYGGANDE

Nacka kommun har tagit fram riktlinjer för hållbart byggande. Syftet med riktlinjerna är att öka hållbarheten i stadsbyggnadsprojekten samt att underlätta uppföljning av prioriterade hållbarhetsområden. Inom ramen för stadsbyggnadsprojekten ska fyra mål väljas ut och särskilt fokuseras på. Följande hållbarhetsmål har bedömts vara relevanta för projektet:

Skapa rum för verksamheter, blandad bebyggelse och mötesplatser

Programförslaget medger funktionsintegrerad bebyggelse med lokaler för verksamheter i bottenplan och bostäder i de övre planen. Det nya skolområdet med idrottshall och fritidsgård i anslutning interagerar med utemiljöerna och skapar nya mötesplatser. De parkeringshus som finns idag omvandlas till ny bebyggelse för främst verksamheter. Förtätningen kring Henriksdalstorget möjliggör att torget kan utvecklas med sittplatser och café med mera. De utvecklade utkiksplatserna på Henriksdalsberget kan även fungera som nya mötesplatser.

Dagvatten som renas och infiltreras

Programförslaget innebär mer hårdgjorda ytor då naturmark tas i anspråk för bebyggelse och gatumark. Under programarbetets gång kommer det studeras hur dagvatten från nya hårdgjorda ytor ska renas och avledas inom

området. Nya ”aktivitetsytor” bör användas som ytor som kan översvämmas vid höga dagvattenflöden.

Nära till skola, fritid, idrott och kultur

I Henriksdalsområdet är det nära till skola, förskola och fritid. En ny idrottshall och utvecklad fritidsgård kan verka som magneter för boende och besökare. Programförslaget innebär att fritidsaktiviteterna kan utvecklas i ett centralt läge nära Danvikens före detta kyrkogård. Programförslaget innebär att rekreativområdet på Henriksdalsberget med utblickspunkter kan bli mer tillgängligt.

Effektiv mark- och resursanvändning

Programförslaget utgår ifrån topografin och befintlig gatustruktur där ny bebyggelse tar upp höjdskillnaderna och skapar tydligare gaturum. Programförslaget innebär en förtätad stadsmiljö och en bättre helhet i ett kollektivtrafiknära läge.

PRELIMINÄR MILJÖREDOVISNING

Den preliminära miljöredovisningen beskriver konsekvenser på miljön om programmet genomförs samt identifierar vilka viktiga miljöaspekter som bör hanteras under detaljplaneskedet. Det finns inte något lagkrav på miljöbedömning (upprättande av miljökonsekvensbe-

skrivning, MKB) för ett planprogram. I översiktsplanen ”Hållbar framtid i Nacka” anges målet en tätare och mer blandad stad på västra Sicklaön. För området finns riktlinjer som anger att området inom västra Sicklaön är lämpligt att förtäta. I översiktsplanen är området klassat som tät stadsbebyggelse (Bt1 Nordvästra Sicklaön). Tät stadsbebyggelse har alla funktioner som är typiska för en blandad stad bland annat bostäder, handel, kontor, skolor och förskolor. I detta område är nyexploatering och förtätning möjligt.

Grundläggande målsättning

För stadsbyggnadsprojektet i Henriksdal ska ledstjärnan vara en långsiktigt hållbar utveckling. Det gäller både utvecklings- och detaljplanearbete samt kommande projekterings- och förvaltningsarbete. Hållbarhetsaspekten ska beaktas i överväganden och beslut om placering av nya byggnader, val av byggnadsmaterial, uppvärmning med mera. Att arbeta för en långsiktigt hållbar utveckling ligger i linje med de nationella miljömålen, Nacka kommuns övergripande mål och Nacka kommuns lokala miljömål.

Kulturmiljö och landskapsbild

Programförslaget medför påtagliga förändringar i landskapet. Föreslagen bebyggelse längs Kvarnholmsvägen och i anslutning till Henriksdalstorget ges en högre

täthet för att skapa avgränsade stadsrum. I anslutning till Henriksdals trafikplats föreslås högre byggnader som med en god gestaltning kan fungera som nya landmärken. För bebyggelse i anslutning till område för natur- och kulturmiljövärden på Henriksdalsberget föreslås en lägre skala både med hänsyn till utpekade värden såväl som för anpassning till stadslandskapet i övrigt och riksintresset för Stockholms inlopp. Henriksdalsbergets borgliknande bebyggelse och vattentorn är utpekade i kulturmiljöprogrammet. Bebyggelsemiljön präglas av många ursprungliga detaljer, som är av stor betydelse för den arkitektoniska karaktären som hör samman med området. I kommande detaljplaner kan kulturhistoriska värden regleras med skydds- och varsamhetsbestämmelser.

Programförslaget anger övergripande gestaltungsriktlinjer för att tydliggöra ambitionen och säkra kvaliteten på nya fasader och detaljer samt rummen mellan husen. De övergripande gestaltungsriktlinjerna ska ange huvudriktningen för mer detaljerade gestaltungsprogram under kommande detaljplaneetapper. Dessa frågor är i vissa fall svåra att lösa med detaljplanebestämmelser varför de bör säkras upp genom avtal med fastighetsägare och intressenter, men de är också beroende av framtida kommunala satsningar.

Naturvård och vegetation, barriäreffekter

Enligt programförslaget planeras ny bebyggelse i anslutning till Henriksdalsbergets bebyggelse och till viss del på det obebyggda berget. Den biologiska mångfalden riskerar därför att minska till följd av programförslaget. Naturmarken har här bitvis höga naturvärden av nyckelbiotopklass, framförallt bundna till äldre träd, så kallade naturvärdesträd. I kommande detaljplanearbeten får det vidare studeras hur bebyggelsen kan utformas med hänsyn till utpekade naturvärden och hur/om naturvärden kan säkerställas i detaljplanerna. Programförslaget bibehåller idén om trädplanteringar utmed de flesta gatorna och föreslår att nya/utvecklade torg/offentliga mötesplatser utformas med trädplanteringar alternativt grönytor, vilket är positivt för den biologiska mångfalden. Detta då trädplanteringar i en i övrigt hårdgjord miljö kan utgöra viktiga lokaler för både insekter och fåglar samt på sikt utvecklas som spridningskorridorer mellan större naturområden.

I kommande detaljplanearbeten bör spridningsbanden för barrskogsarter särskilt beaktas, då området innehåller detta i dag. Sambanden för lövskogsarter är ganska svagt i dagsläget, men kan utvecklas med hjälp av till exempel gatuplanteringar.

Lek, rekreation och friluftsliv

Bibehållen naturmark, Danvikens före detta kyrkogård samt Henriksdalsparken kommer även i framtiden att vara viktiga tillgångar för lek och rekreation i området. Andelen naturmark för lek och rekreation minskar men programförslaget innebär dock en möjlighet att förbättra och stärka lek- och rekreativsmöjligheterna, till exempel genom att viktiga utsiktsplatser utvecklas för allmänhetens behov och en ny plats för den ”blå stenen” skapas. Programförslaget möjliggör att kvarteren i anslutning till Danvikens före detta kyrkogård vid Vilans skola utvecklas med ny bebyggelse för skol- och fritidsverksamheter. I anslutning till dessa verksamheter planeras en yta för lek och utevistelse som kan fungera som en ny mötesplats. Programförslaget illustrerar till viss del nya bostadskvarter i rutnätsform med innergårdar som ska erbjuda lek och utevistelse för de boende. I kommande detaljplanearbeten bör ljus, ljud och vindförhållanden studeras för respektive gård för att garantera goda boendemiljöer.

Programförslaget innebär att kopplingen till och mellan intilliggande naturområden ska utvecklas och tydliggöras. Detta gör att det blir lättare att hitta ut till naturen, parkerna och lekplatserna. Dessa frågor är inte enbart planfrågor, vilket innebär att de även måste säkras upp genom till exempel avtal och satsningar inom ramen för nya stadsbyggnadsprojekt.

Trygghet, säkerhet och hälsa

Programförslaget innebär en större täthet, vilket medför att fler människor kommer att röra sig inom området. Detta kommer av flertalet att upplevas som tryggt, då dagens ofta öde och folktomma ytor uppfattas som otrygga, framförallt under dygnets mörka timmar. Parkeringshusen vid Kvarnholmsvägen planeras att ersättas med ny bebyggelse där parkeringen integreras. På detta sätt undviks stora samlade parkeringsytor och bildominansen bryts. Om det blir aktuellt med nya parkeringshus så ska särskilda åtgärder för att säkra tryggheten i parkeringshus studeras. Programförslaget medger att området kring Henriksdalstorget förtätats och omgestaltats vilket skapar ökad trygghet. Programförslaget anger att bebyggelse som vänder sig ut mot det offentliga rummet ska utformas med hänsyn till viktiga platsbildningar och offentliga stråk för att skapa trygghet. I kommande detaljplanarbeten är det viktigt att reglera att ytor för lokaler reserveras i bebyggelsens bottenplan längs torg och huvudstråk. För att stärka upplevelsen av trygghet bör dessa områden även bli ordentligt upplysta. Det är positivt att det skapas fler mötesplatser genom tydliga platsbildningar vid Henriksdalstorget och i anslutning till Danvikens före detta kyrkogård med plats för vistelse och spontana aktiviteter. Programförslaget anger att fritidsgården bör flyttas till skolområdet och denna plats bör ge bättre förutsättningar för verksamheten att nå ut till fler.

Tillgänglighet

Programförslaget utgår ifrån topografin och befintlig gatustruktur. Ny bebyggelse tar upp höjdskillnader och skapar tydligare gaturum längs Kvarnholmsvägen och Henriksdalsbacken. Ny bebyggelse kring Henriksdalstorget skapar förutsättningar för att bli en attraktivare och tydligare målpunkt. Tillgång och tillgänglighet till parker och bostadsnära natur bör studeras och säkras i kommande detaljplaner. Att redan från början planera för tillgänglighet är viktigt för att undvika att behöva åtgärda hinder i efterhand. Målpunkter, stråk och barriärer (hinder) har analyserats i programarbetet. Programförslaget skapar förutsättningar för att förbättra orienterbarheten genom föreslagna bebyggelsestruktur och tydligare stråk. Planprogrammets gestaltungsriktlinjer anger inriktningen för skyltning som ytterligare kan förbättra orienterbarheten. Programförslaget pekar ut kopplingar från Henriksdalsberget som bör ses över eller förbättras eftersom höjdskillnaderna och Värmdövägen är en barriär. Ett genomförande av programförslaget kan innebära en mer sammanhängande stadsmiljö och en bättre helhet.

Konsekvenser för barn

Utifrån en dialogaktivitet på Vilans skola har det framkommit att flera barn upplever otrygghet i området. Barn upplever otydliga platser och mörka platser som

otrygga. Programförslaget innebär en ökad täthet och genom tydligare platsbildningar, verksamheter i bottenplan längs huvudstråk, kommer fler människor att röra sig i det offentliga rummet, vilket kan bidra till en ökad trygghet. Förslaget innebär även en möjlighet att förbättra och stärka rekreativiteterna inom befintlig naturmark, bland annat genom föreslagna utsiktsplatser och samlingsplatser. Kvarteren i anslutning till Danvikens före detta kyrkogård vid Vilans skola föreslås utvecklas till en tydligare plats för barn och unga, med ny bebyggelse för skol- och fritidsverksamheter samt ytor för lek och utevistelse. Programförslaget anger även plats för en ny idrottshall/verksamheter för idrott. I och med detta

Ytvattenförekomsten Strömmen

skapas ett större utbud av aktiviteter inom området för barn och unga.

Programförslaget föreslår nya bostadskvarter med gårdar på kvartersmark. Gårdarna kan utgöra halvoffentliga zoner, väl anpassade efter barns behov av lek och utevistelse. Gårdar upplevs ofta som trygga och tillgängliga för barn, vilket ökar barns rekreativmöjligheter. Intentionerna i planprogrammet kommer vidare studeras i kommande detaljplaner, så att barn och ungdomars behov av mötesplatser och rekreativsytor säkerställs.

Dagvatten och miljökvalitetsnormer för vatten

Vattenmyndigheten för Norra Östersjöns vattendistrikt har beslutat om kvalitetskrav och åtgärder för alla ytvattenförekomster i distriktet. En ny miljökvalitetsnorm är beslutad och kungjord 2016-12-21. Det innebär att det har fastställts kvalitetskrav som ska uppnås till år 2027. Dagvattnet från området avrinner till Hammarbysjö, Svindersviken och norra kusten, vilka alla ingår i Strömmens ytvattenförekomst. Strömmen utgör ett övergångsvatten som gränsar mot Stockholm och har klassificerats som ett kraftigt modifierat vatten på grund av den påverkan som följer av hamnverksamheten. Vattenförekomsten har miljöproblem i form av både övergödning och miljögifter (tennföreningar och kvicksilver). Den ekologiska

potentialen är måttlig och den kemiska statusen uppnår inte god kemisk ytvattenstatus.

Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer som gäller för Strömmen:

- måttlig ekologisk status 2027.
- god kemisk ytvattenstatus. Undantag gäller för kvicksilver och bromerad difenyleter. En tidfrist till år 2027 gäller för tributyltennföreningar, antracen, bly och blyföreningar.

En förtätning av Henriksdalsområdet med mer bebyggelse innebär ökade mängder förorenat dagvatten och snabbare avrinning om inte åtgärder vidtas. Klimatförändringarna innebär dessutom att större nederbördsmängder kommer att komma under kortare perioder. En övergripande skyfallsanalys har gjorts för hela västra Sicklaön. I denna framkom att det vid ett 100-årsregn kommer att uppstå särskilda problem vid vissa lågpunkter såsom vid järnvägsbron, en lågpunkt inom Henriksdalsringen samt vid Vilans skola. En fördjupad dagvattenutredning har tagits fram under programarbetet.

Syftet med den fördjupade dagvattenutredningen är att bedöma hur exploateringen kommer att påverka dagvattnets flöden och innehåll av föroreningar. Ambitionen är

att lösa dagvattenhanteringen med lokalt omhändertagande (LOD) så långt de är möjligt och vidare utreda hur dagvattnet behöver renas innan utsläpp sker till recipient.

Markföroreningar

Enligt Naturvårdsverkets MIFO-databas (nationell databas för markföroreningar) finns utpekade objekt inom programområdet, se karta sid 81. Dessa objekt indikerar att det kan finnas markföroreningar efter tidigare industriverksamhet på fastigheterna. Därutöver anges ett markområde med misstänkta föroreningar från växthus som tidigare funnits på platsen invid Vilans skola. Framtida byggnadsåtgärder inom dessa områden behöver föregås av markundersökningar för att utreda

Skyfallsanalys, beräknat maximalt översvämningsdjup (m) i samband med 100-års skyfall med klimatkraftfaktor 1,2

om det finns några markföroreningar. All schaktning, även andra åtgärder i mark samt sanering ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten i Nacka.

Inom och i anslutning till planområdet har industrier funnits. Det är bland annat tillverkning av plast-polyester (Abit AB), en verkstadsindustri (Hesselman Motor Corp) med risk för spill av metaller, oljor, färgrester. Byggnaden är riven, den låg vid nuvarande Danvikscenter. På fastigheten Sicklaön 37:29 fanns en elektroteknisk industri - Rylander & Rudolphs Fabriks AB, tidigare har andra industrier förekommit på fastigheten. Nuvarande byggnad är nyrenoverad, men stommen från den gamla byggnaden finns delvis kvar. På fastigheten Sicklaön 37:10 och 353:1-53 – numera Henriksborgs samfällighetsförening har det tidigare bland annat funnits ett oljeslageri benämnt Sommeliis fabriker. På fastigheten Sicklaön 37:57, 1 fanns en transformatorstation för oljeslageriet med misstänkt PCB. Byggnaden från 1920-talet står fortfarande kvar. Men anledning av dessa tidigare verksamheter kan det inte uteslutas att spill, läckage och eventuell dumpningar av föroreningar finns i området. På kommunens miljöenhet finns inga dokumenterade saneringar i samband med byggnationer i området. En markförorening finns även inom fastigheten 37:22. Den har tidigare ingått i Finnboda varvs verksamhet.

Luftföroreningar

Partiklar - PM10

Med utgångspunkt från den översiktliga kartläggning av kvävedioxid och partikelhalter som Stockholm och Uppsala läns luftvårdsförbund har tagit fram bedöms miljö kvalitetsnormerna (MKN). Halten inandningsbara partiklar, PM10 ($< 10 \mu\text{m}$) beräknas ligga inom spannet 25-35 μ/m^3 som dygnsmedelvärde, inom undre utvärderingströskeln för programområdet. Någon fördjupad studie av luftsituationen i hela området har inte utförts. Men SLB-analys har på uppdrag av Hemfosa fastigheter AB utfört spridningsberäkningar för partiklar (PM10) vid Danviks Center. Beräkningen för nuläget (både 2010 och 2015) visade att halterna av PM10 var 25-27 μ/m^3 med de högsta halterna utmed Värmdövägen (Värmdöleden).

Kvävedioxid

Halten kvävedioxid vid Kvarnholmsvägen beräknades år 2010, dygnsmedelvärde till 36-48 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, vilket innebär att området ligger inom nedre utvärderingströskeln, det vill säga under miljö kvalitetsnormen för dygn på 60 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Utmed Värmdövägen, direkt utanför programområdet är både halterna av PM10 (35-50 μ/m^3) och kvävedioxid högre (upp till 48-60 μ/m^3).

Åtgärder

Programförslaget anger kontor och verksamheter närmast Danvikstull och bostäder längre österut i området. För att uppmuntra kollektivtrafik och cykling planeras ett kollektivkörväg och dubbelriktad cykelbana utmed Kvarnholmsvägen. I kommande detaljplaner är det viktigt att bevaka att halterna av PM10 och kvävedioxider inte ökar genom att utvädring och utspädning av dessa föroreningar hindras eller försvåras genom kommande byggnader. Troligen binder vegetationen utmed Värmdöleden och inom programområdet en del av partiklarna i luften, vilket kan påverka PM10-halten. Detta är ett exempel på en reglerande ekosystemtjänst. Grönområden och träd bör sparas mellan de nya bostadsområdena. I de kommande detaljplanerna kan det bli aktuellt att utreda föroreningshalten i luften och för att utreda vilka åtgärder som kan behövas för att säkra en så god luftmiljö som möjligt.

Övrigt

Inom Henriksdalsringen finns en panncentral som är i bruk. I samband med detaljplanering bör en riskutredning klarläggas om verksamheten medför begränsningar vad gäller byggnadshöjder i området.

Luktstörningar

En riskutredning är framtagen med avseende på främst olycksrisker från Henriksdals reningsverk samt Scandinavian Biogas. Även andra störningar med potential att påverka möjligheterna till bebyggelse hanteras översiktligt i denna. Programområdet angränsar till Henriksdals avloppsreningsverk. Rekommenderat avstånd (enligt Boverkets riktlinjer) mellan bostäder och reningsverk för fler än 20 000 personekvivalenter bör vara minst 400-1000 meter. Henriksdals reningsverk ligger mellan 50 till 500 meter från det planerade området. Övervägande delen av reningsverket är inbyggt i berg, vilket minskar risken för lukt och spridning av bakterier från verksamheten. Den luktkälla som finns kvar är rötkamrarna. Dessa avger lukt en till två veckor om året. Lukt från avloppsreningsverk eller biogas kommer främst från vissa svavelföreningar, vilka ger en stor del av lukten i biologiskt avfall. Människans näsa är mycket känslig för denna typ av lukt. En egenskap som är viktig i vardagslivet och egentligen inte något negativt. Stark lukt behöver däremot inte alltid betydelse stor fara, samma princip gäller för omvända förhållanden. Vissa farliga ämnen avger exempelvis inte någon lukt alls.

Under drifttid kan utsläpp till luft från reningsverket ske genom läckage av metan, svaveldioxid och eventuellt lustgas. Sannolikheten för att detta sker är låg. Enligt

riskutredningen bedöms konsekvensen vara mycket liten då reningsverkets påverkan i förhållande till övriga utsläpp är ringa. Luktutredningar har genomförts tidigare. Den senaste anger att nivåerna är låga vid både gatunivå som på 20 meter höjd (cirka 8 våningar). Det finns inget underlag för nivåer på andra höjder. Enligt utredningen kommer lukten reduceras ytterligare efter ombyggnad, så att lukt normalt inte kan förnimmas. Reningsverkets skorsten kan vara en begränsande faktor på kommande höjder i byggnader i näromgivningen. En eventuell höjdbegränsning på byggnader behöver utredas.

I samband med detaljplanering av bostäder i närområdet bör en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) tas fram för de detaljplaner som planeras närmast reningsverket. MKB:n bör begränsas och främst ha fokus på luft och risker.

Buller

En så bra ljudmiljö som möjligt ska alltid eftersträvas. Då detta planprogram påbörjades innan den nya förordningen kring trafikbuller antagits, har de tidigare riktlinjerna tillämpas. Vid nyexploatering och förtätning ska i första hand de riktvärden för trafikbuller som riksdagen beslutat tillämpas. I detaljplanerna kommer det nya regelverket att tillämpas. Bebyggelsen i programområdet klassas i över-

siktsplanen som tät stadsbebyggelse. På Sicklaön anges att i undantagsfall avstegsfall A och B kan tillämpas i goda kollektivtrafiklägen. Vid tät stadsbebyggelse kan i undantagsfall Länsstyrelsens avstegsfall A och B tillämpas. Skäl för att även kunna tillämpa avstegsfall i området är att det ligger inom promenadavstånd (500 meter) till ett närcentrum med stort serviceutbud och att kollektivtrafiken till området är god. Kriterierna för att tillämpa avstegsfall A och B uppfylls inom programområdet. Området påverkas huvudsakligen av buller från Kvarnholmsvägen, Värmdövägen, Värmdöleden, Henriksdalsringen samt från Saltsjöbanan. Den bullerkartering som finns för området är från 2015.

Av kommunens översiktliga bullerkartering framgår att riktvärden enligt infrastrukturpropositionen 1996/97:53 till viss del överskrids inom programområdet. I det fortsatta planarbetet är det viktigt att utformning av bebyggelsen utgår från bland annat bullersituationen, så att bästa ljudmiljö skapas. Ekvivalenta trafikbullernivåer på 2 meter över marknivå redovisas i figur på sida 90. En fördjupad bullerberäkning ska tas fram i detaljplaneskedet. En åtgärd som föreslås för att hantera trafikbullret längs delar av Kvarnholmsvägen, är att placera verksamheter i bottenvåningen. Bostäder som föreslås i anslutning till Kvarnholmsvägen och Värmdövägen bör särskilt studeras i kommande detaljplaner.

Risk och säkerhet

Trafik, farligt gods och tåg

Värmdövägen är en sekundärled för farligt gods. Värmdöleden är primärled för farligt gods. Dessa vägar ligger dock utanför programområdet. Saltsjöbanans spårområde går i kanten av programområdet. Denna innebär en generell risk för tågurspårning, kabelnedfall och användning av bekämpningsmedel för de fastigheter som ligger närmast intill.

Henriksdals avloppsreningsverk -SFA

Henriksdals avloppsreningsverk (SFA) har ansökt om ett nytt miljötillstånd enligt miljöbalken för att ändra och bygga ut reningsverket. Byggstart skedde under 2015. Det innefattar utbyggnad och ombyggnad av Henriksdals reningsverk. SFA bedömer att ett skyddsavstånd om cirka 100 meter från fastighetsgräns och 25-50 meter från tunnelmynningarna är tillräckligt. Samråd om tillståndsansökan har hållits med Länsstyrelsen. Nacka kommun har låtit ta fram en riskutredning. Målet med riskutredningen är att ta fram relevant underlag avseende nivån på olycksrisker inom området kopplade till Henriksdals reningsverk samt Scandinavian Biogas. Syftet med riskutredningen är att för tillkommande bebyggelse avgöra nödvändiga riskhänsyn (avseende olycksrisker). Detta innefattar både att se över vad som är lämplig bebyg-

Ekvivalent ljudnivå 2 meter över mark, både väg och spårtrafik

gelse och eventuella behov av riskreducerande åtgärder på bebyggelsen. Enligt denna riskutredning är det främst under ombyggnadsperioden som själva reningsverket kan innebära en risk för byggnation i närområdet. Risken för explosion och brand kan inte uteslutas under en period mellan 1-10 år på grund av byggdamm, inkopplingar med mera. Rökutveckling som utgör en potentiell hälsofara för omkringboende. Risken hanteras genom att planerad bebyggelse uppförs i etapper, där hänsyn tas till byggskedet av reningsverket. Genom att hantera utbyggnad av ny bebyggelse så att bebyggelse närmast tunnelmyningarna inte uppförs förrän efter att reningsverket är ombyggt bedöms denna risk hanteras. Fördjupade riskutredningar kan möjliggöra bebyggelse i tidigare skede.

Henriksdals gasbehandlingsanläggning – Scandinavian Biogas

Henriksdals gasbehandlingsanläggning, Henriksdalsringen 58, tar emot rötgas från reningsverket som ligger under/intill denna anläggning. Scandinavian Biogas planerar för en utökning av gasbehandlingskapaciteten för att även i framtiden kunna ta emot all producerad gas vid Henriksdalsverket. Syftet med Nacka kommuns riskutredning var att klargöra vilka riskhänsyn som behöver beaktas, med anledning av kommande bebyggelse, på grund av närheten till Henriksdals reningsverk och Scandina-

vian Biogas. I riskutredningen finns både en värdering av vilken markanvändning som är lämplig i området och om det krävs riskreducerande åtgärder för ny bebyggelse.

Riskutredningen visar att det krävs skyddsavstånd för ny bebyggelse och för biogasanläggningen. För att minimera riskerna bör skyddsavståndet, till bostäder och svårutrymda lokaler, vara 100 meter från riskkällan. Med svårutrymd lokal menas till exempel skola, sjukhus, daghem eller lokal avsedd att inrymma publik till exempel hörsal, biograf, sporthall, kyrka eller teater. Därför föreslås att markanvändningen inom 100 meter från SFA:s fastighetsgräns och 50 meter runt den stora arbetstunneln vid korsningen Kvarnholmsvägen/Hästholmsvägen främst utgörs av kontor och andra verksamheter som lätt kan utrymmas. I kommande detaljplaner bör detta utredas vidare.

Följande åtgärder ska genomföras för att visa på god planering och riskhänsyn:

- För att ta hänsyn till att metanol är ett giftigt ämne som kan avge giftiga gaser (till exempel vid en brand i en cistern) upp till ett initialt avstånd om 300 meter (mätt från befintligt skorsten, där cisterner ska placeras) bedöms centralt avstängningsbar ventilation vara en lämplig åtgärd för att hantera detta. Det bör beaktas att åtgärden

endast fungerar om personer som vistas i byggnaderna har kännedom om funktionen. Åtgärden kan dock rekommenderas utifrån ett kostnads-nyttos perspektiv.

- Risk för explosion vid ombyggnation förekommer. Risken kan hanteras genom att planerad bebyggelse uppförs i etapper, där hänsyn tas till byggskedet av reningsverket. Detta skulle innebära att byggnader närmast myningarna inte bör tas i drift förrän reningsverket är utbyggt. Det finns också möjlighet att studera detta riskmoment fördjupat. I dagsläget saknas kännedom om storleken på denna risk.
- Svårutrymda lokaler (flerbostadshus räknas inte hit) kan inte lokaliseras utan hänsynstagande.

Fördelningsstation

Vid Kvarnholmsvägen finns en fördelningsstation. Nacka Energi planerar att bygga ut fördelningsstationen för att kunna försörja ny bebyggelse på västra Sicklaön med el. Anläggningen bedöms medföra ett begränsat skyddsavstånd på 15 meter till annan byggnad. I programförslaget föreslås inga bostäder inom detta avstånd.

GENOMFÖRANDE

Planprogrammet ligger till grund för kommande detaljplaner och är vägledande i framtida stadsutveckling. Planprogrammet föreslår en indelning av detaljplaneområden och en etappindelning som anger vad som görs i vilken ordning. Föreslagen etappindelning är gjord utifrån de förutsättningar som är kända vid tillfället för planprogrammets framtagande. I vissa fall kan ett detaljplanearbete påbörjas innan dess att planprogrammet är antaget. Detta kan bero på yttre omständigheter, tidsaspekten eller på att förutsättningarna på platsen är tydliga från början och inte avhängiga andra områden. Till skillnad från planprogrammets vägledande funktion blir detaljplanerna juridiskt bindande.

HUVUDMANNASKAP

Nacka kommun är och föreslås fortsättningsvis att vara huvudman för allmän plats och de allmänna anläggningarna inom programområdet. Att vara huvudman innebär ett ägande av anläggningarna och innefattar ansvar för utbyggnad, reparationer samt drift och underhåll. Med allmän plats avses gator, parker, torg eller något annat område som är avsett för ett gemensamt behov och är tillgängligt för allmänheten.

Kommunen är även huvudman för det allmänna ledningsnätet vilket innefattar vatten-, avlopp- och dagvattenledningar.

Nacka Energi är huvudman för det allmänna elnätet.

På kvartersmarken, de delar i detaljplanen som inte utgör allmän plats, åligger det respektive fastighetsägare att ombesörja de egna anläggningarna. I det fall flera fastighetsägare använder en och samma anläggning kan en gemensamhetsanläggning behöva bildas för ett gemensamt behov.

Gemensamhetsanläggningen sköts av en samfällighetsförening (med styrelse och stadgar) eller är delägarförvaltd (där alla beslut tas gemensamt av samtliga delägare.)

I detaljplanearbetet kommer det att bli viktigt att avgränsningen mellan allmän plats och kvartersmark görs på ett medvetet sätt för att långsiktigt säkerställa att allmänheten får tillgång till allmän plats.

EXPLOATERINGSKOSTNADER

Principen är att kostnader för samtliga för planprogrammets nödvändiga infrastrukturåtgärder inom och i anslutning till området ska finansieras av byggherrarna som avser att exploatera där. Exempel på infrastrukturåtgärder är nya gator, ombyggnaden av befintliga gator till stadsgator, gång- och cykelvägar, parker och torg.

Kommunens utgångspunkt är att fördela kostnaderna för allmänna anläggningar genom en schablonkostnad fördelat per andel byggrätter/kvadratmeter bruttototalarea (BTA) som erhålls. Kommunen erhåller byggrätter på egen mark och kommer att stå för sin del av kostnaderna. I detaljplaneskedet kommer tillåtet antal kvadratmeter byggrätt per fastighet att klargöras. Detta ger en exploateringsgrad och ett andelstal som ska ligga till grund för fördelningen av kostnaderna mellan de olika parterna som vill bygga i området. Detta kommer att regleras vidare i exploateringsavtal.

Ett bidrag som avser medfinansiering för utbyggnad av tunnelbanan till Nacka kommer att tas ut av alla byggherrar på Västra Sicklaön. Kommunen står för 850 miljoner kronor av kostnaderna för tunnelbaneutbyggnaden i enlighet med det avtal som Nacka kommun tecknat med staten och ett antal andra kommuner. Efter som byggherrarna och fastighetsägarna på västra Sicklaön kommer att ta del av de fördelar som utbyggnaden av tunnelbanan medför ska de stå för en del av kostnaden. Beslut om medfinansiering av tunnelbanan har tagits av kommunstyrelsen.

Medfinansieringen av tunnelbaneutbyggnaden kommer stegvis att trappas upp under ett antal år. De byggherrar

som exploaterar de närmsta åren belastas med en lägre avgift medan de som bygger närmre in på tunnelbanelinjens driftsättning får betala mer. Tunnelbanan planeras att tas i drift år 2025. Mer om medfinansieringen av tunnelbanan och beslutad fördelningen av kostnaderna återfinns på Nacka kommuns webbplats.

FASTIGHETSÄTTSLIGA FRÅGOR

Fastighetsrättsliga åtgärder såsom fastighetsregleringar, servitut, ledningsrätter och gemensamhetsanläggningar kommer att tydliggöras och hanteras under kommande detaljplaneprocesser. I de fall där de fastighetsrättsliga aspekterna inte tydligt regleras och redovisas i framtagna detaljplaner avser dessa att regleras i de exploateringsavtal som planeras att tecknas mellan kommunen och respektive byggherre under detaljplaneskedet.

AVTAL

Innan ett detaljplanearbete på privat mark startar upp tecknar kommunen ett planavtal med respektive byggherre. I planavtalet regleras hur detaljplanearbetet ska genomföras och bekostas.

I slutskedet av detaljplanearbetet, som en förutsättning för att detaljplanen ska kunna antas, tecknas sedan ett exploateringsavtal mellan kommunen och byggher-

ren. I exploateringsavtal regleras hur genomförande av detaljplaner ska ske. Bland annat klargörs kostnads- och ansvarsfördelning för allmänna anläggningar, fastighetsrättsliga åtgärder samt eventuella marköverlåtelse.

För den kommunala marken som markanvisas, oavsett om det sker i syfte att sälja marken eller om marken avser att upplåtas med tomträtt för hyresrätter, tecknas innan detaljplaneläggning ett markanvisningsavtal mellan kommunen och byggherren. Markanvisningsavtal reglerar samma frågor som ett planavtal på privat mark gör, såväl som andra frågor som kommer av att marken utgör kommunal mark.

På samma sätt som för den privatägda marken tecknas i slutskedet av detaljplanearbetet ett exploateringsavtal mellan kommunen och byggherren och är en förutsättning för att detaljplanen ska kunna antas. Dessa exploateringsavtal reglerar i stort de frågor som ett exploateringsavtal på privat mark gör men behandlar även andra frågor som kommer av att marken tidigare utgjorts av kommunal mark.

ETAPPINDELNING

Programområdet för Henriksdal är omfattande och kommer att byggas ut i etapper under en lång tid.

Tidplanen för den föreslagna etappindelningen är gjord utifrån en bedömning av vilka områden som skulle kunna byggas ut relativt tidigt och för vilka områden en utbyggnad bedöms mer lämplig att ske längre fram.

Exempel på projekt som direkt eller indirekt påverkar kommande detaljplaneläggning inom programområdet är om- och tillbyggnaden av Henriksdals avloppsreningsverk, Östlig förbindelse och den tillfälliga slutstationen för Saltsjöbanan vid Henriksdals station under Slussens ombyggnad.

Föreslagna detaljplaneetapper är indelade i ett antal mindre detaljplaneområden. Dessa är inte rangordnade i tid och planområdesgränserna kan komma att justeras. Tidsspannet på fyra år för respektive etapp är också preliminär och kommer att uppdateras löpande.

Etapp I år 0-4

Gemensamt för områdena 1A, 1B och 1C är att de kan detaljplaneläggas och bebyggas oberoende av förändringar i de närliggande infrastrukturprojekten. De begränsas inte heller av mark reserverad för Östlig förbindelse. Däremot är de tre bostadsfastigheterna runt Henriksdalsringen upplåtna med tomträtt.

All mark som planeras att tas i anspråk för bebyggelse i området är kommunalägd. Det gör att kommunen lättare kan styra när i tiden en detaljplaneläggning kan ske och även påverka tidpunkten för utbyggnad. Totalt bedöms cirka 500 bostäder tillkomma i denna etapp.

I den första etappen är det av stor vikt att studera hur bättre kopplingar mellan Henriksdalstorget och Sicklakvarteren kan utvecklas för att skapa en mer sammanhängande stadsmiljö. Flera utkiksplatser utvecklas på, eller i anslutning till Henriksdalsberget. Syftet är att boende och besökare ska få bättre möjligheter än idag att nyttja områdets fantastiska läge och utsikter.

Vid behov kan Henriksdalsbergets förskola komma att byggas ut med ytterligare fyra avdelningar. Även ytterligare kompletteringsbebyggelse inom Henriksdalsringen kan komma att studeras.

1A

Marken inom område 1A är upplåten med tomträtt där tomträttsinnehavaren, en bostadsrättsförening, är initiativtagare till detaljplaneläggning enligt programförslaget. Förändringen innebär att en tidigare förskolebyggnad ersätts med ny bostadsbebyggelse om cirka 40 lägenheter.

1B

Detaljplaneläggning och utbyggnad planeras öster om Henriksdalsbergets befintliga bebyggelse. Det är främst obebyggd mark som tas i anspråk för bebyggelse. Henriksdalstorget utvecklas till en attraktiv mötesplats och nod för området med en ny busslösning. I övrigt planeras inte för några större förändringar i gatunätet. Upprustning, omläggning och nyanläggning av gång- och cykelvägar sker i samband med utbyggnaden. Den befintliga hundrastgården vid Henriksdalstorget kommer att få en ny plats i närområdet.

1C

Föreslagen bebyggelse direkt norr om Henriksdalsringen tillskapas med infarter från befintlig väg på Henriksdalsringen. Endast mindre omläggningar av befintlig infrastruktur bedöms behövas för tillskapandet av dessa flerbostadshus.

Etapp 2, år 4-8

Osäkerheter kring pågående utbyggnad av Henriksdalsreningsverk och planerad utbyggnad av Östlig förbindelse medför att etapp 2 har skjutits ett antal år framåt. Etappen omfattar en stor del byggbar mark. Den största markägaren är kommunen men en del av marken ägs privat. Totalt bedöms cirka 800-1100 bostäder kunna tillkomma i denna etapp. Av dessa bedöms cirka 300

bostäder på privat mark begränsas av etableringsytor för Östlig förbindelse. Då sträckningen av Östlig förbindelse nu utreds kommer sannolikt behov av etableringsytor och begränsningar av schaktningsdjup vid bebyggande kunna klarläggas inför detaljplaneläggning av denna etapp.

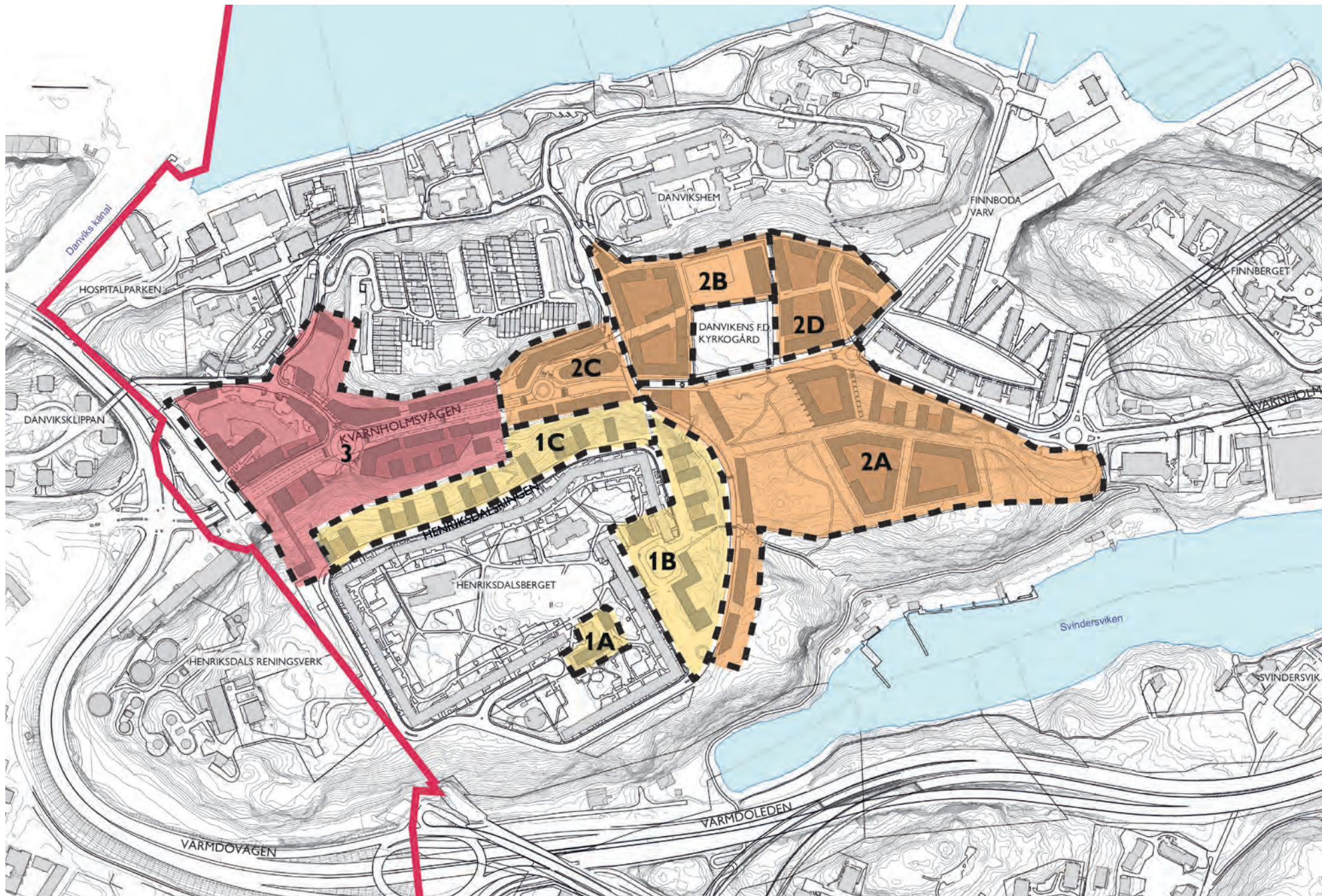
2A

Området innefattar endast kommunalägd mark och upptar del av den obebyggda naturmarken på östra delen av Henriksdalsberget. Området har höga värden i natur, landskap och för rekreation. Höga krav kommer att ställas i detaljplanearbetet för att bevara dessa värden samtidigt som området planeras att integreras med ny bebyggelse.

I detaljplanearbetet ingår planering av förbättrade förbindelser och naturliga stigar som knyter samman området med Henriksdalsbacken och Kvarnholmsvägen. En ny tillgänglighetsanpassad stig avses att anordnas mellan Henriksdalsberget och Kvarnholmsvägen som vidare ansluter till Danvikens före detta kyrkogård. Ett sammanhängande grönområde bevaras, som sträcker sig från Svindersvik och ansluter i Danvikens kyrkogård. Detta kan komma att utgöra ett viktigt grönt stråk för området.

En ny rondell vid Finnboda varvsväg samt en eventuell gata från rondellen upp på Henriksdalberget avses att anordnas.

GENOMFÖRANDE

- Kommungräns
- Etapp 1
- Etapp 3
- Förslag detaljplanegräns
- Etapp 2

2B

Området ligger i anslutning till Danvikens före detta kyrkogård och omfattar endast kommunal mark. På denna plats ligger Vilans förskola och skola. För att tillgodose ett framtida utbyggnadsbehov och för att möjliggöra ett effektivare markutnyttjande anger programförslaget att dessa byggnader omlokaliseras och bättre integreras med varandra för ett flexibelt nyttjande. Skol- och förskolebyggnaden planeras strax norr om den före detta kyrkogården som har en mer skyddad plats än idag. Där anläggs även en ny skolgård och en större bollplan. På platsen för Vilans befintliga skolbyggnad planeras för nya stadskvarter med flerbostadshus. Stadskvarteren sträcker sig fram till Kvarnholmsvägen. En ny idrottshall möjliggörs som en integrerad lösning i bottenplan på ett av stadskvarteren, i anslutning till det nya skolområdet. Även en ny fritidsgård som kan nå många målgrupper placeras här.

De friliggande förskolorna i område 2B och 2C avses att rivas och förskoleverksamhet i motsvarande omfattning kommer istället att möjliggöras i de nya stadskvarteren längs Kvarnholmsvägen.

Inom de nya kvarteren anläggs nya gator med gång- och cykelbanor.

2C

Beroende på hur trafiksituationen kommer att se ut på Kvarnholmsvägen, med en bussomstigningsplats för Saltsjöbanan i drift och ett reningsverk under utbyggnad, planeras detaljplaneläggningen för denna del att ske först när en utvärdering av trafiksituationen kan göras. En omläggning av rondellösningen på platsen kommer att utredas under detaljplaneskedet. Den planskilda gång- och cykelvägen (tunneln) vid Danvikshemsvägen avses att tas bort.

2D

Marken inom området, som är privatägd, är reserverad som etableringsyta för Östlig förbindelse. Ett tillfälligt bygglov har möjliggjort för de ungdomsbostäder och den förskola som finns här idag. En förutsättning för att kunna planlägga och bebygga området med cirka 300 bostäder är således att markreservatet för en Östlig förbindelse upphävs.

Etapp 3, år 8-12

Etapp 3 innehåller i huvudsak privatägd mark och ligger i området längs den västra delen av Kvarnholmsvägen, i närheten av Saltsjöbanans station Henriksdal. Delar av området i denna etapp begränsas av den tillfälliga slutstationen för Saltsjöbanan under tiden då Slussen

byggs om och den pågående utbyggnaden av Henriksdals avloppsreningsverk.

En ny tillgänglighetsanpassad förbindelse mellan Henriksdalsringen och Kvarnholmsvägen utvecklas för att förbättra förbindelserna och öka känslan av trygghet i området. Även befintlig trappa och området invid Saltsjöbanans bro/tunnel avses att ses över avseende trygghetsaspekter.

Totalt antal tillkommande bostäder i denna etapp är svårt att bedöma utifrån osäkerheten kring skyddsavstånd från reningsverkets tunnelmynning på Kvarnholmsvägen. Sannolikt kommer byggtekniska skyddsåtgärder möjliggöra för mer än cirka 100 bostäder.

Styrgrupp

Gunilla Glantz, stadsbyggnadsdirektör
Andreas Totschnig, biträdande stadsbyggnadsdirektör
Nina Åman, planchef
Anna Green, miljöchef
Dag Björklund, natur- och trafikdirektör
Eva Olin, ekonomidirektör
Jenny Asmundsson, fastighetsdirektör
Christina Gerremo, biträdande exploateringschef

Medverkande i framtagande av programförslaget

Programarbetet har bedrivits av en projektgrupp på Nacka kommun:
Terese Karlqvist, projektledare, planarkitekt
Anine Rondén, projektledare, planarkitekt
Sven Andersson, översiktsplanerare
Eva-Maria Persson, stadsarkitekt
Tove Mark, planarkitekt
Birgitta Strömbäck, planarkitekt med ansvar för medborgardialog
Kerstin Söderström, kommunikatör
Johan Aspfors/Maria Legars, kommunantikvarie
Helena Fältén, exploateringsingenjör
Elisabet Rosell, landskapsarkitekt
Alice Ahoniemi, miljö- och hälsoskyddsinspektör
Hannu Rauhala, trafikplanerare
Jan-Åke Axelsson, VA-ingenjör

Programförslaget har tagits fram i samarbete med 2BK-arkitekter.
Illustrationer har tagits fram av Nacka kommun (Birgitta Strömbäck), 2BK-arkitekter, Murman arkitekter AB och ÅWL Arkitekter AB
Sektioner: Christian Rydberg
Kartor: Tove Mark

Underlag och referenser

Dagvattenutredning, 2017-01-17
Flyghinderanalys, 2016-05-02, Luftfartsverket
Utredning: Linbana Henriksdalsberget - Sickla, arbetsversion, 2016-02-08, Ramböll
Rapport: Riskbedömning, 2015-06-XX, Tyréns AB
Rapport: Preliminär rapport Östlig förbindelse, mars 2015, Trafikverket
PM Konstprogram, 2014-06-12, Po Hagström
Rapport 2014:08 Stensträngar och murar på Henriksdalsberget - Arkeologisk förundersökning av vallanläggning vid Henriksdal, RAÄ 100:1-2, Stockholms länsmuseum
Rapport: Naturvärdesträd på Henriksdalsberget, 2014-03-03, Pro Natura
Översiktsplan, november 2012, Nacka kommun
Grönstrukturprogram, februari 2012, Nacka kommun
Kulturmiljöprogram, februari 2012, Nacka kommun
Remiss: Riskhänsyn vid planläggning av bebyggelse-människors säkerhet intill vägar och järnvägar med trans-

porter av farligt gods, 2012, Länsstyrelsen i Stockholms län
Förslag till ramprogram för södra Munksjön, 2011, Jönköpings kommun
Bättre plats för arbete, 2004, Boverket/Räddningsverket/Socialstyrelsen
Rapport: Riskhänsyn vid ny bebyggelse intill vägar och järnvägar med transporter av farligt gods samt bensinstationer, 2000, Länsstyrelsen i Stockholms län
Konst i Nacka, 1998

Produktion

Terese Karlqvist och Tove Mark
Korrektur: Roger Björk

Foto

Om inget annat angivits är bildkällan Birgitta Strömbäck, Terese Karlqvist och Tove Mark.

Tryck

Nacka kommun
Januari 2017

PLANPROGRAM HENRIKSDAL
NACKA KOMMUN

Diarienummer: KFKS 2012/294-214

